

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI

GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ROMANLARINDA GENÇ KIZ

Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ALPER

Ankara - 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI

GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ROMANLARINDA GENÇ KIZ

Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ALPER

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İsmail PARLATIR

Ankara – 2008

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
KISALTMALAR.....	IV
GİRİŞ.....	1
ÇOCUK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ	1
1.ÇOCUK TİPİNİN TAHKİYEYE DAYALI ESERLERDE YER ALMASI VE ESERLERİN ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ YERİ	3
2. GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ÇOCUK EDEBİYATI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ.14	
3. GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ÇOCUK TİPİNE VERDİĞİ ÖNEM VE ESERLERİNDEKİ PSİKOLOJİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ.....	16
4. GÜLTEN DAYIOĞLU’ NUN ROMANLARINDAKİ İLETİLER.....	23
4.1. Yaşama bakışı	23
4.2. Modern çağ ve gelenekler	25
4.3. Günümüzü ve geleceği şekillendiren eğitim	26
BİRİNCİ BÖLÜM: GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ROMANLARINDA KİŞİLER KADROSU	30
GENÇ KIZ TİPİ	30
1. Ergenlik dönemi sıkıntısı çeken genç kız tipi.....	32
2. Kimlik arayışı içerisinde olan genç kız tipi.....	38
3. Ailesiyle çatışma içerisinde olan genç kız	43
4. Ailesi tarafından serbest bırakılan, fakat kendi problemleriyle başa çıkamayan, hatta yanlış değerler peşinde koşan genç kız.....	46
5. Mücadeleci genç kız tipi	50

İKİNCİ BÖLÜM: GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ROMANLARINDA GENÇ

KIZ ve SOSYAL ÇEVRE.....	56
1.GENÇ KIZ VE AİLESİ	56
1.1. Baskıcı baba ve genç kızların sorunları karşısındaki tavrı	57
1.2. Baskıcı anne ve genç kız	61
2. GENÇ KIZ VE AKRANLARI İLE İLETİŞİM.....	77
2.1. Okul arkadaşlarıyla uyum içerisinde olan genç kız	80
2.2. Okul arkadaşlarıyla çatışma içerisinde olan genç kız	83
2.3. Genç kızın kurduğu yakın arkadaşlıklar.....	86
2.4. Genç kızın karşı cinsle yaklaşması	88
3. KENDİNİ TANIMAYA ÇALIŞAN GENÇ KIZ VE ÖZGÜVEN GELİŞİMİ....	99
3.1. Fiziksel gelişme ve değişim.....	99
3.2. Genç kızın kişiliğinin gelişimi ve benlik.....	102
3.3. Özgüveni oluşturan ve kendi kararlarını kendisi verebilen genç kız	107
3.4. Meslek tercihi	110
4. DUYGULARIN GELİŞİMİ.....	112
5. GENÇ KIZ VE AHLÂK GELİŞİMİ	114
SONUÇ.....	118
KAYNAKLAR.....	123
1. ÇALIŞMAYA ESAS OLAN KAYNAKLAR	123
2. YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	124
3.SÖYLEŞİ.....	127
ÖZET.....	131
ABSTRACT	133

ÖN SÖZ

Yaşamakta olduğumuz bilgi çağında edebiyatın çocuk ve gençlerin eğitimindeki rolünün her geçen gün önem kazandığı yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik olarak kaleme alınmış romanlar yoluyla bu yaş grubundaki bireyler; insan ilişkilerini, çevreyi, toplumu, hayatı, kısaca dünyayı tanıma olanağı bulurlar. İçinde yaşadığımız zaman diliminde çocuğa verilen önem giderek artmış, bu sebeple çocuk edebiyatı alanında verilen eserlerin sayıları da buna paralel bir şekilde çoğalmıştır. Ülkemizde yapılan araştırmalara göre en çok, çocukluk dönemini içine alan yaş aralığına yönelik kitapların yazıldığı ortaya çıkmıştır. Ancak asıl dikkati çeken husus, ilk gençlik ve hemen devamındaki dönemlere yönelik kitapların sayısının azlığıdır. Çocukluktan gençliğe, gençlikten yetişkinliğe geçecek olan bireye gerekli rehberliğin yapılmasında yetersiz kalınmıştır. Gençlik sorunlarını irdeleyen, heyecanlarını paylaşan o dönemin bunalımlarına çözüm üreten, kısacası onlara yol gösterecek eserlerin sayısı oldukça azdır.

Ergenliğin ilk günlerinden itibaren, gençlik ve gençlik dönemleri olarak adlandırılan, bu dönem gençlerine yönelik romanlarıyla, az sayıdaki yazarlarımızdan biri de Gülten Dayıoğlu'dur. Yazar; *Yeşil Kiraz*, *Sekizinci Renk*, *Mo'nun Gizemi*, *Yada'nın Gizilgücü* adlı kitaplarıyla ilk gençlik çağındaki çocuklara seslenmeye başlamıştır. Gülten Dayıoğlu; çocuk romanlarına daha fazla ilgi göstermesine rağmen günümüzde, ilk gençlik dönemini yaşayan bireylerin dünyalarını yansıtan kitapların azlığı nedeniyle, söz konusu yaş grupları için romanlar yazma ihtiyacı duymuştur. Yazarın "*Yeşil Kiraz*, *Yeşil Kiraz 2*, *Sekizinci Renk*, *Mo'nun Gizemi*, *Yada'nın Gizilgücü*" adlı romanlarında " Genç Kız "ın penceresinden, genç kızlara

yönelik nasıl iletilerin olduğunu ; aile, çevre ilişkilerini ve problemlerini nasıl çözümlendiğini görme amacını güden bir çalışma yapılması uygun bulundu.

Gülten Dayıoğlu, gençlerin çok ilgi gösterdiği bir yazar olduğundan, tezin giriş kısmında öncelikle *ilk ergen kimliğinin* ve *ergenlik kavramının* üzerinde duruldu. Ergenlik çağı, genç kız veya genç erkekler için çok önemli bir devre olduğundan bu konu ile uğraşan araştırmacıların kitaplarından ergenlik çağı ile ilgili bilgiler derlendi.

Bu tespitten sonra edebiyat ve ergen arasındaki ilişki gösterilmeye çalışıldı. Bu ilişkinin kurulabilmesi için de “*Edebiyatın ne olduğu*” ortaya kondu. Bununla birlikte çocuk edebiyatının yetkin ağızlarına dayanılarak “Çocuk Edebiyatı” kavramı açıklandı.

Yazarın yaşama bakışı ve eğitime yönelik iletileri, kendi özgün görüşleri olduğundan, yazarın “ Yaşama Bakışı ” başlığı altında incelendi. Yazarın genç okura vermek istediği dünya görüşü ve yaşam anlayışı gösterilmek istendi.

Yazarın gençlik dizisi eserlerindeki genç kızlar, çeşitli şekillerde incelendi. Buna göre, ailesiyle çatışma içerisinde olan, mücadeleciler olan, serbest yaşayan kızlar gibi sınıflandırmalar yapıldı. Yapılan inceleme sonucu yazarın romanlarında genellikle birbirine benzer genç kızların olduğu görülmektedir. Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere, tezin konusu “ *Gülten Dayıoğlu’ nun Romanlarında Genç Kız*”dır .

Gülten Dayıoğlu’nun gençlik dizisi romanlarında genç kızlar, merkezî bir konuma sahipler. Ayrıca romanlardaki genç kızlar ayrıntılı bir biçimde betimlenmektedirler.

Çalışmamızın amacı, yazarın romanlarındaki genç kız tiplerini belirleyerek; elde ettiğimiz bulgular yardımıyla genç kızların toplum ve aile içindeki yerlerini, kişisel gelişimini aktarmaya çalışmaktır. Bununla birlikte, ergenlik çağı hakkında bilgi veren kitaplarla bu romanlardaki genç kızların (Kiraz, Ela, Defne, Yada) ruhsal dünyalarının paralelliği ortaya konulmaya çalışıldı. Ergenlik çağıyla birlikte meydana gelen fiziksel ve

ruhsal değişimler beraberinde ortaya çıkan kişilik gelişimi ile yaşanan benlik bilincinin oluşması, bireyin kendini tanıması , meslek tercihi, ahlakî gelişimi ortaya konuldu.

Çalışmamızı, genç kız tiplerini iyi irdeleyebilmek için Gülten Dayıoğlu'nun kahramanları genç kızlardan oluşan gençlik dizisi romanlarından olan *Yeşil Kiraz*, *Yeşil Kiraz 2*, *Sekizinci Renk*, *Mo'nun Gizemi*, *Yada'nın Gizilgücü* adlı kitaplarıyla sınırlandırdık.

Son olarak da Gülten Dayıoğlu'yla 26.04.2008 tarihinde yapmış olduğum söyleşi ışığında edindiğimiz bilgilerle incelememizi pekiştirmeye çalıştık.

Bu tezin hazırlanmasında, değerli zamanını ayırarak engin bilgisiyle bana rehberlik eden tez danışmanım, değerli hocam **Sayın Prof. Dr. İsmail PARLATIR**'a, teşekkür ederim...

Ankara 2008

Yasemin ALPER

GİRİŞ

ÇOCUK EDEBİYATINA GENEL BİR BAKIŞ

Edebiyat, bir toplumun tarihî süreç içerisinde geçirdiği evreleri yansıtan, ulaştığı kültür ve medeniyet seviyesini gösteren bir kültür ögesidir. Bir kültür ögesi olması yönüyle de toplumun her kesimine her katmanına farklı bir şekilde hitap etmektedir. Türk Edebiyatı, edebiyat tarihçilerince halk edebiyatı, divan edebiyatı, batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı...vs gibi tasniflere tâbi tutulmuştur. Bunun dışında edebiyatın, muhatabı olduğu kitleye göre isimlendirildiği de görülmektedir: Çocuk edebiyatı, gençlik edebiyatı, yetişkin edebiyatı... gibi. Biz burada araştırmamızın konusu gereği çocuk ve gençlere yönelik edebiyat içinde yer alan Gülten Dayıoğlu'nun gençlik dizisi romanlarını “genç kız” açısından inceledik.

Hayatta var olan her şeyin bir çocuğun gözüyle canlanıp ve çocuğun kalbinde yer ederek hayata bakış açısını geliştiren, hayal gücüyle öğrenme isteğini hızlandıran öykü, masal, oyun vb. biçiminde yeniden anlatılmaya başlanan çocuk edebiyatı, yakın zamanlara kadar önemsiz bir edebiyat türü olarak görülmekteydi. Çocukluk devresinin bireylerin hayatında ve hafızasında fazlaca bir yer tutmaması, çocuğun bilgi birikiminin az olacağı düşüncesi, çocuk için oluşturulacak edebî eserlerin yapılanmasını olumsuz şekilde etkilemiştir.

Ülkemizde babannelerin, anneannelerin, annelerin çocukluklarında okudukları kitaplarla bugünkü çocukların okudukları kitaplar arasında ortak olanlar çok azdır. Halk hikayeleri, Dede Korkut Hikayeleri ortak kaynaklardandır. Bunların dışında

çocuk edebiyatıyla ilgili araştırma yaparken karşılaşılan en büyük sorun, eski yıllarda basılmış çocuk kitaplarının şimdi bulunamamasıdır.¹

Ancak yapılan araştırmalar, kişiliğinin gelişmesinde en etkili çağın çocukluk dönemi olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta ülkemiz Millî Eğitim Bakanlığının dahi 7 yaşın, eğitilebilirlik ve kişiliğin şekillenmesinde çok geç bir yaş olduğunu belirten uyarıcı kampanyaları bulunmaktadır. Bugün etki ve şekillendirmeleri en belirgin olan bu dönemin kısalığından ötürü olumsuz benzetmelerle nitelendirilmemesi gereken bir dönem olduğu açık bir şekilde görülür. Ülkemizde son yıllarda çocuk edebiyatının az da olsa ön plana çıkmaya başlaması bizi sevindirirse de bu gelişmenin sadece 12 yaş çocuk grubuna kadar hitap etmesi 13 yaş ve üzeri çocuklara yönelik eserlerin çok az olması ayrıca üzerinde durulması gereken bir durumdur.

Gülten Dayıoğlu'nun romanlarında çocuk ve ergenin yerini irdelemeden önce çocuk edebiyatının özelliklerini belirlemek, eğitimin çocuk eserlerindeki önemine değinmek, iletilerin çocuk eserleriyle nasıl verildiğini göstermek ve açıklamak, yaptığımız çalışmanın daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır düşüncesindeyiz.

1. ÇOCUK TİPİNİN TAHKİYEYE DAYALI ESERLERDE YER ALMASI VE BU ESERLERİN ÇOCUK EDEBİYATINDAKİ YERİ

¹ Enginün, İnci “*Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*” Dergâh Yayınları, İstanbul, 1991, s.388

Normal bir hayat sürecinde insan, biyolojik olarak bebeklik, çocukluk, ergenlik, olgunluk, yaşlılık gibi dönemleri yaşar. Her bir dönem, bireyde gözlemlenen farklı biyolojik ve psikolojik durumlar çerçevesinde adlandırılmıştır.

İnsanın büyüme ve gelişme sürecinde kendisinde gözlemlenen özellikleriyle ilgili biyolojik ve psikolojik araştırmalar çocukluk çağının da, kendi içinde, genel olarak üç bölümde incelenebileceğini göstermektedir.

İlk çocukluk dönemi diyebileceğimiz zaman 2–6 yaş aralığını kapsar; ikinci çocukluk dönemi de 6–11 yaşları için söz konusudur; son çocukluk dönemi ise 10 ile 14 yaşlarını içine almaktadır. Sözü edilen büyüme ve gelişme dönemini kapsayan bu bölüme “Çocukluk dönemi” adı verilmektedir.²

Tarihsel süreç içerisinde çocuk edebiyatı, toplumların toplumsal ve kültürel yapılarına bağlı olarak çocuğu, farklı bakış açılarıyla gözler önüne sermiştir.

Önceleri; çocuk edebiyatı denilince akla çocuklara yönelik çok ağır olmayan basit hikayeler, masallar vb. gelirdi. Günümüzde ise çocuğun düşünce ve sanat eğitimine katkı sağlayacak türden; kuralları olan, ayrı bir edebiyatın olması gerektiği dünyaca benimsenmiştir.³

Masallar ve halk edebiyatı nasıl ki yüksek edebiyatın malıysa, onları yine büyük eserlerden alarak çocukların anlayacağı cümle yapısı ve kelime kadrosuyla çocuklara aktarmak gerekir. Çocuk edebiyatıyla uğraşmak, aslında çok güç bir sahada çalışmak demektir. Çocuğun ilgisi devamlı değişir.⁴

² Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Ank. Ayyıldız Yay. S.67-68

³ Gökşen, Enver Naci, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, Hikmet Yayın Evi, İst. 1972, s. 3

⁴ Enginün, İnci, “*Edebiyat ve çocuk Edebiyatı*”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, Gökyüzü Yayınları, Ocak 1987, s.56-61

Yukarıdaki bilgiler çerçevesinde, çocuk edebiyatı kavramının zamanla değiştiği, geliştiği sonucuna ulaşılabilir. Bizde çocuk edebiyatıyla ilgili eserlerin gecikmeli olarak işlendiği, pek çok yazar tarafından da vurgulanmıştır. Bu gecikmenin en önemli sebebi olarak ise çocuk psikolojisinin ve pedagojisinin bilinmemesi gösterilmiştir. Roman, çocuğa hayal kurma yetisini ve gücünü kazandırır. Bu sayede çocukta yaşama dair tasarım, planlama, uygulama gibi davranışsal mükemmelliklerin temeli atılmış olacaktır ve yine bu sayede çocuk yaşama farklı açılardan bakmayı öğretir. Bu özelliklerden dolayı çocuklar belki de istem dışı olarak; romanları, öyküleri, hayal dünyasını genişleten bu türden eserleri çok severler.

İnsanın hangi yaşta olursa olsun kurduğu hayaller, onun çocuk ruhunun gelişmesinde en önemli etkenlerden biridir. İnsan yaşadığı çağın şartlarına ve döneminin özelliklerine göre kendisiyle özdeşleştirebileceği kahramanların olduğu roman veya hikaye örneklerini seçmektedir. Böylece; çocuk hayal ile gerçek, soyut ile somut arasındaki bağı görür ve öğrenir. Kendi iç dünyasıyla dış dünya arasında köprüler kurar ve kendisiyle yüzleşir. Bu sayede de kendini daha iyi tanır; sanatın ve edebiyatın anlamını kavrar ve çocuk edebiyatı, çocuk dünyasının vazgeçilmez bir parçası haline gelir. İnci Enginün “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı” adlı makalesinde masal veya hikayelerin gerçek hayatta nasıl tekrarlandıklarını ve hakikatin habercisi olduklarını babaannesinden dinlediği bir masal ile bize nakleder:⁵

Kendi halinde bir derviş, hep, “her ne eden kendine, yine kendi kendine” diye tekrarlayarak sokaklarda dolaşmış. Bir kadın nedense bu sözlere çok kızarmış. Yine bir gün dervişin böyle söylendiğini görünce “Ben sana göstereyim, insan başkasına mı

⁵ Enginün, İnci, a.g.m, Ocak, 1987

eder yoksa kendine mi” demiş ve zehirli ekmekler hazırlamış. Yoldan geçen dervişini çağırarak zehirli ekmekleri vermiş. Adam teşekkür ederek torbasına koymuş yola devam etmiş. Yolda uzak yoldan gelmiş, yorgun bir gence rastlamış. Bu genç askerden dönmekteymiş. Genç, dervişe çok aç olduğunu söylemiş. Derviş kadının birinin taze ekmek yaptığını onun da kısmetinin olduğunu söyleyerek ekmeği vermiş. Genç ekmeği yer yemez ölmüş. Oraya gelenler dervişini suçlayınca derviş ekmeği veren kadının evini göstermiş, olayı anlatmış. Eve gidip kadını cesedin başına getirmişler. Kadın feryat etmeye başlamış, çünkü o genç oğlundan başkası değilmiş.

Geleceğin sorumluluklarını ve önemini kavrama, çocukların iyi eğitilip yetiştirilmesiyle ve daha çok küçük yaşlardan başlayarak, alacakları eğitimin nicelik ve nitelikleriyle bağlantılıdır. Bu da çocuğun kitapla iyi ilişki kurabilmesiyle ilgilidir.⁶

“Çocukluk” kavramına bakışta çağlara, kültürlere göre farklı yaklaşımlar, çocuğu tanımada ve tanımlamada zenginlik ölçütü olarak kabul edilebilmektedir. Kültürlerin ve dünya görüşlerinin bu durumdaki rolü, çocuk felsefelerinin çeşitliliğine yol açmıştır.

Tarih boyunca, çocuğa bakışın felsefi boyutunun ana çizgileri ile medeniyetlere hatta değişik coğrafyalara göre farklılıklar göstermesinin en temel nedeni budur.

Çocuk mantığı, düşüncü, dili ve çocuğun çevreye olan dikkati, çocuk psikolojisinde bireye dıştan bakışa yeni boyutlar kazandırmıştı. Felsefik, pedagojik ve psikolojik bakış açısı, çocuğu tanımaya çalışırken, Batı dünyasında da bu çizgide yeni yeni oluşumlar kendini göstermeye başlamıştır. O zamana kadar pek dikkat çekmeyen,

⁶ Kantemir, Enise. “Çocuk Kitapları Sorunu”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1979, C. 12 s.194

insanlığın ortak geçmişine yönelik olan bu duyarlılık 17. yüzyıl sonlarına doğru fark edilmeye başladı.

Öncelikle çocuğu amaçlayan, onunla bütünleşmeyi hedefleyen düşünceyi, pedagojik eğilimleri ve psikolojik açılımı tamamlayan sanatçının bakış açısı; bu düzlemde çocuğu kuşatmayı başardı. Çocuklar için edebiyat ve sanat yapılması, bu yönelişin açılımı ile doğdu. Batı coğrafyasında çocukluğu tanıma, sınırlarını belirleme çabaları için sanatçıya bir seslenmeydi. Seslendiği dünyanın adı ise “çocuk dünyası” idi. Bir yandan çocuk ruhunun bilinmezlikleri, erişkinleri aydınlatırken, öte yandan çocukların erişkin diğer bir anlatımla yetişkinlerin dünyasına yönelmesi sağlandı. Bu atmosferi soluklayan sanatçılar, içlerindeki çocuğu keşfetme serüvenini yaşayarak çocuklara sanatı ve edebiyatı sunma çabası içine girmiş oldular. Sanatçının estetik bakış açısı olmadan çocuğun dünyasına girilemeyeceği düşüncesi de böylece doğmuş oluyordu. Böylece, her yazarın ya da kalem erbabının, çocuk kitabı yazarı olamayacağı, çocuklar için yazılacak kitabın özünde olması gereken kuşatıcı özelliğin ise çocuksu duyarlılık olması gerektiği kanısı öne çıkıyordu. Bu ana çizgilerle hatları belirlenen edebiyatın adı çocuk edebiyatı olacaktı ama hâli hazırda hiçbir örneği ortada görünmüyordu.⁷

Dünya çocuk edebiyatı içinde tarihî süreç içerisinde gerçekleşen değişiklikler çocukluğun tarihi ile paralel olmuştur. Dünyada çocuk edebiyatının başlangıcı;

⁷ Şirin, Mustafa Ruhi, “Çocuk Edebiyatı Kültürü” 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Çocuk Vakfı yayınları, İst. 1998, s. 37-38

ülkelere göre değişiklik gösterse de genellikle anaların ağzından dökülen ninniler, anlatılan masallarla olmuştur. Batı edebiyatında bu türün geçmişı Türk edebiyatından daha yenidir. Günümüzde batı edebiyatında *Robin Hood*, *Aisopos* gibi çokça okunan eserler çocukların ilgisini çekmiştir ve çekmeye de devam etmektedir.

Gemici Sinbad, *Binbir Gece Masalları*, *Ali Baba ve Kırk Harâmîler*, gibi masallar çocuklar için hazırlanmış ve özellikle çocuklar arasında büyük bir ilgi görmüştür. Bu tür kitaplar çocuklara bir takım ahlak kurallarını benimsetme aynı zamanda da ders verme amacı gütmüştür.

Son zamanlarda gittikçe önem kazanan çocuk eğitimi, özellikle, bazı eğitimciler tarafından tasarlanılan çocuk edebiyatı alanında önemli değişikliklere yol açmıştır. Bilhassa; John Locke “*Eğitim Üzerine Bazı Mülahazalar (Düşünceler)*” adlı eserinde ortaya koyduğu düşünceler, bu alandaki yazarları etkilemiştir. Daniel Defoe’nin *Robinson Crusoe’si*, Jonathan Swift’in “*Gulliver’in Gezileri*” adlı eserleri pek çok çocuk tarafından büyük bir zevkle okunmuştur. La Fontaine’in “*Fablları*” yine çocuk edebiyatı için önemli ürünlerdir.

Hem batıda hem de doğuda ortaya konan çocuk edebiyatı ürünlerinde sevgi, dürüstlük, ahlak gibi temalar hep ön plana çıkmıştır. Çocuk edebiyatında Charles Perrault’un *Peri Masalları*, son yüzyılın en ünlü çocuk kitabı yazarı olan Jules Verne’in eserleri bugün bile çocuklar tarafından büyük bir ilgiyle okunmaktadır.

Çocukların ilgisini çeken, onların yeteneklerini göz önünde tutan kitapların hazırlanmasına ve başta roman olmak üzere kaleme alınan düz yazı türlerine ülkemizde ancak Tanzimat döneminde başlanmıştır ve bu çalışmalar öncelikle çevirilerle olmuştur. Yerli ve özgün eser örnekleri verilmeden önce çeviriler yoluyla

taklit olanlar ortaya konmuştur. Dünya çapında bilinen “çocuk klasikleri” nicelik olarak az olduğundan bunların dilimize çevrilmesi de fazla bir zaman almamıştır. Bu alandaki ilk çeviriler arasında Vakanüvis Lütü’nin *Gülliver’in Seyahatnamesi* (Jonathan Swift,1872) Mehmet Emin’in J.Verne’den çevirdiği *Merkez-i Arza Seyahat* (80 Günde Devr-i âlem, Jules Verne, 1883) gibi örnekleri sayabiliriz. Söz konusu çevirilerin çocuk edebiyatımıza büyük bir katkı sağladığı da bir gerçektir.

Günümüzde, romanın büyükler için olsa da bazı genel ahlak kuralları açısından konuşulup tartışıldığı bir dönemde, sadece çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak yazılmış romanlar bulmak mümkün değildir. Çocukların bu ihtiyaçları, bizde çocuk edebiyatı gelişinceye kadar masallar ve halk öyküleri ile karşılanmıştır.⁸

Tanzimat ve devamındaki Servet-i Fünûn dönemlerinde roman türünün ilk örneklerini görmemize rağmen, çocuklar için yazılmış romanlar, ancak II. Meşrutiyetin ilânından sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde çıkarılan Şûrâ-yı Ümmet (1908) gazetesi ve Tedrisât-ı İptidaiyye Mecmua’sında çocuklara yönelik yazılmış örnekler görülmektedir. Diğer taraftan sözü edilen gazete ve dergilerde masal ve hikaye türündeki edebiyat ürünlerinin çocuk eğitimi ve öğretimine olumlu anlamda katkıları olacağı tartışılmıştır.

Tanzimat’tan sonra çocuklar için çıkarılan gazete ve dergi yayıncılığında özellikle de İkinci Meşrutiyeti takiben belirgin bir hareketlenme oldu. Yeni kuşakları pedagojiye göre yetiştirme kaygısı, çocuk eğitimi ve öğretimine verilen önemi artırmıştır. Bu dönemin en önemli eğitimcilerinden biri olan Satı Bey (1881–1969)’in önderliğinde bir çok yazarımızın çocuklar için şiirler ve dergiler yayımladığını

⁸ Gökşen, Enver Naci. “Örnekleri ile Çocuk Edebiyatımız”, Hikmet Yayın Evi İstanbul 1972, S.10

görmekteyiz. İbrahim Alaaddin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* , Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* , Tevfik Fikret'in *Şermin* adlı yapıtları bu dönemde yayımlandı.⁹

Çocuk eğitiminin öneminin anlaşılmaya başlanması, yazarların yalın bir dil kullanmaya çalışmaları II. Meşrutiyet döneminde Milli edebiyat dönemine girilirken ortaya çıkan önemli gelişmelerdendir. Ziya Gökalp'in halk edebiyatı kaynaklarına yönelmesi Ömer Seyfettin'in çocukların rahatlıkla anlayabileceği yalın bir dil kullanarak yazdığı öyküleri hem çocukları hem yetişkinleri etkilemiştir. Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi yazarlarımızın yetişkinler için yazdıkları romanların bazıları çocukları etkilemiştir.

İmparatorluğun ardından gelen cumhuriyetin ilk yıllarında, eğitime çok büyük önem verilmiştir. Bu dönemde bilhassa Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Aka Gündüz gibi yazarların eserleri Türk çocuklarının roman ve öykü okuma özelemlerini bir derece gidermiştir. Arap alfabesinin bırakılıp latin alfabesine dayalı Türk harflerinin kabulü ile (1928) şiir alanında da önemli gelişmeler olmuştur. Örneğin; Mehmet Necati Öngay, Sevgi *Bahçesi* (1963), Fazıl Hüsnu Dağlarca, *Açıl Susam Açıl* (1967) *Elma Ağacı* (1971); vb. eserleri ile Türk şiirine yeni bir nefes kazandırmışlardır. Yine aynı dönemde roman ve çocuk romanı alanlarında da önemli gelişmeler olmuştur. Bu alanın ilk önemli eserlerinden Mahmut Yesari'nin *Bağrı Yanık Ömer'i*(1930), Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılıcak Dalları* (1932) 1930'lu yılların çocuk edebiyatı açısından önemli eserleridir.

⁹ Enginün, İnci, "Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış" Türk Dili, S.400, Nisan 1985, s.187

Roman ve öyküden daha köklü bir geçmişi olan ve toplumların asırlarca eğitim ve eğlence gereksinimlerini karşılayan halk masalları da ayrıcalıklı yerini hâlen korumaktadır. Halk masallarını derleme çalışmaları da 1940'lı yıllardan sonra hız kazandı. Bu dönemde Nâki Tezel'in *Çocuk Masalları* (1943), Eflatun Cem Güney'in *Dertli Kaval*(1945) adlı eserleri çocukların hayal gücünü geliştiren, çocuk edebiyatına katkı sağlayan önemli yapıtlardır.

Hediye Oral "Kemalettin Tuğcu'nun Çocuk Romanları"adlı Lisans tezinde çocuklar için yazılan roman, hikâye vb. türlerde iki husus üzerinde durmaktadır:

1. Macera romanı sayılabilecek basit bir plan çerçevesinde yazılmış eserler. Bunlar zor durumda kalmış bir çocuğun çalışkanlığı sayesinde hayatta iyi bir konuma gelmesi gibi çokça işlenmiş konulardır. Çokça işlenmesine rağmen çocuklar tarafından çok fazla rağbet görmüştür. Bu tür konuları işleyen ve bu alanda popüler olan kişi Kemalettin Tuğcu'dur.

2. Bir çocuğun başından geçenlerin tarihsel doku içerisinde anlatıldığı roman veya hikayelerdir.

Çocuk kitaplarıyla kendini gösteren Cahit Uçuk; *Türk İkizleri* (1937), *Kırmızı Mantarlar* (1943), *Üç Masal* (1944), *Türk Çocuğuna Masallar* (1946) gibi kitaplarında çocuk kitaplarına verdiği önemi gösterir. Mehmet Seyda'nın *Birgün Büyüyeceksin* (1966), Vâlâ Nurettin ile Nihal Karamağralı'nın yazdıkları *Korkusuz Murat* ödül kazanan eserler arasında yerini aldı.

Gülten Dayıoğlu, otuz yılı aşkındır çocuklara seslenen ve ardından da son dönemlerde gençler için yazdığı romanlarla tanınan yazarımızın yanı sıra Can Göknil, Serpil Ural, Yalvaç Ural gibi yazarlar da çocuk edebiyatının önde gelen isimleri olarak

edebiyat tarihimizde yerlerini almışlardır. 1979 yılının “Uluslararası Çocuk Yılı” olması, toplumun her kesiminin çocuk edebiyatına olan ilgisini artırmıştır. Ayrıca son dönemlerde ülkemizde geçmişe oranla sevindirici bir gelişme olarak- yetmişin üstünde yayınevi tarafından çocuk kitapları yayımlamakta olduğu görülmektedir. Okul öncesi çağına yönelik kitaplar, bugün en çok ihtiyaç duyulan eserler arasına girmiştir. Bununla birlikte ilk gençlik çağı eserleri diyebileceğimiz kitaplarda ise diğeri kadar canlı olmasa da artan ivmeli bir gelişim olduğu söylenebilir.¹⁰

Bir kısım yazarlar, çocuk edebiyatında yetişkinlere yönelik olarak işlenen temaların basit bir şekilde ele alınması gerektiğini ileri sürerler; buna göre sözü edilen yazarlar, çocuğu küçük bir yetişkin olarak görmektedirler. Buna paralel olarak da çocuk edebiyatının yetişkinler için yazılmış eserlerden farklı olduğunu düşünmektedirler. Bu durum ışığında, çocuk kitaplarının edebî yanından çok eğitici yanı daha çok ön plana çıkmaktadır. Gerçekte çocuk edebiyatı, diğere edebiyat türlerinden farklı bir tür değildir. Bu nedenle iyi bir çocuk kitabında sadece ahlakî-etik değerler bulunmamalıdır, kitabın edebî yönünün de olması gerekir. Bu sebeple edebiyat dünyasında çocuğun bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek yenilikçi eserlere de yer verilmesi tüm yazarlarımızı memnun edecektir düşüncesindeyiz.

¹⁰ Ateş, Kemal, “Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanları”, Doktora Tezi, Ankara, 1997

2. GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ÇOCUK EDEBİYATI ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Kemal Ateş “*Gülten Dayioğlu'nun Çocuk Romanları*, adlı doktora tezinde yazarın bir televizyon programında yaptığı konuşmasında çocuk için yazmanın zorluklarını şöyle açıklıyor:

“Çocuk için yazmak zor aslında. Yazarın kalemi, pek çok yönden (sözcük dağarcığı, tümce kurma yöntemi, anlatım biçimi, eğitsel kavramlar vb.) köstekli oluyor. Ama çocuk için yazmak yazarlar için sağlam bir yatırım. İnsan, çocuklukta iyi yapıtları okumaya koşullanırsa, yetişkin çağa gelince de seçkin yapıtın peşine düşüyor. Fotoroman okuyucusu değil de düşünen, düşündüren kalemlerin sadık okuyucusu oluyor. Bunu için bile değer çocuklara yazmaya.”

İlkokul öğretmeliğinin verdiği tecrübe aynı zamanda bir anne ve bir yazar olarak çocuklara nasıl yaklaşmak gerektiğini şöyle açıklıyor:

“İlkokul öğretmenliği yaptığım sıralar, “çocuk” diye adlandırdığımız, insan yavrusunu derinlemesine inceleme bilinci edindim. Öylesine karmaşık tablolarla karşılaştım ki! Gün geldi, kimi öğrencilerimin kişilik özelliklerine değgin, sayfalar dolusu rapor düzenledim. Bunu birileri istemedi benden. Kendim için yaptım bu ilginç çalışmaları. Sonunda gördüm ki, çocuk, nice, yetenekli, zekâ yönünden, üstün bir düzeyde olursa olsun, yine de çocuk özelliklerle dil, algılama, sentez, düş gücü, kavrama, özdeşleşme gibi konularda, kendine özgü bir insan. Nasıl onu öpmek için yanaklarına doğru eğilmemiz gerekiyorsa, ona bir şeyler anlatmak için de ona göre söylemek, ona göre betimlemek, düşünmek zorundayız.” (30 Yıl Çocuklarla Soluk Soluğa, s.57)

Gülten Dayıoğlu son dönemlerde yazmış olduğu yapıtlarında (Mo’nun Gizemi, Yada’nın Gizil Gücü gibi) bilim kurguya yönelmesini de Kemal Ateş’in doktora tezi üzerine göndermiş olduğu mektubunda şöyle açıklıyor¹¹:

“ Romanlarımı planlarken, dünyaya kulak veriyorum. Hemen her yıl ya da yıl aşırı, Frankfurt Kitap Fuarına gidiyorum. Bu yıl yine fuardayım. Bu tür incelemeler, ufku açıyor. Dünya ne yazıyor, ne okuyor sorularına yanıt bulabiliyorum. Çocuklar severek okuyor. Okullarda dönem ödevi olarak veriliyor bu romanlar. Okuyucunun ufku açılıyor, düş gücü ve yaratma yeteneği bileniyor. Ben hep, Jules Vernes’in “Ay’a Yolculuk” kitabı olmasaydı, insanoğlu aya gitme gibi bir proje üretmezdi, görüşüne inananlardanım. Okuyucularına bilim kurguyla sonsuz esin kaynakları sunuyorum. İnsanlık yararına, iyi güzel doğru olan, pek çok ipucu veriyorum.”

Dayıoğlu, yeni çalışmalarını da şöyle tanıtıyor:

“Şimdilerde Yeşil Kiraz konumunda, gençlik için bir roman planı üstünde çalışıyorum. Bu bilim kurgu olmayacak. Ama ondan sonra çocuklar için yazmayı düşündüğüm bir konu

¹¹ Ateş, Kemal, *a.g.e*, Ankara, 1997

var. Bu konu bilim kurgu türünde işlenebilir. Bu yöntemle dünyada var olan her türlü yeniliği, örneğin internet, bilgisayar vb. okuyucularına aktarabiliyorum. Onları geniş açıda, büyük düşünmeye motive etme olanağı bulabiliyorum. Bu günün çocukları, yirmi birinci yüzyılın insanı olacak. O yüzyılın insanı olabilmek için kabukların kırılması, görüş ufuklarının, düşünce sınırlarının genişlemesi birincil koşul bence. Bu inançla ben de eserlerimle yarın insanlarına destek vermeye çalışıyorum.”

3. GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ÇOCUK TİPİNE VERDİĞİ ÖNEM VE ESERLERİNDEKİ PSİKOLOJİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Gülten Dayıoğlu, çocuk kitaplarında olsun, ilk gençlik dönemi kitaplarında olsun eğitimin belirli dönemlerle sınırlanmaması gerektiğini savunur. Çünkü eğitimin insan yaşamının başlangıcından sonuna kadar devam ettiğine inanmaktadır. Ancak eğitimin en etkili olduğu dönemin ise çocuk ve gençlik dönemi olduğunu düşünmektedir. Çocuk ve gençlerin toplum içinde yaşamayı öğrenmesini sağlayan çocuğa birey olma bilincini, toplumsal değerleri ve kültür birikimini eğitim aracılığıyla kazandırılabileceğini düşünür.

Yazar, çocuk ve gençlik kitaplarında eğitimin, belli bir duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile saptanması gerektiğini savunur. Çocuğun eğitimle donanımlı çağdaş ve değişik görüşlere açık bir biçimde toplumsal değerlerin de dışına çıkmadan eğitilmesi gerektiğini vurgular. Çocukların ve gençlerin kimliklerine baskı yapılmadan, kendi özgür iradeleri ile hayatı tanımaya çalışmalarına fırsat verilmesi

gerektiğini düşünür. Gülten Dayıoğlu, genellikle çocuk ve gençlik kitaplarında, yaşamın içinde çeşitli sorunların çözümlerini çocuğa tanıtmak olduğunu, çocuğa ev ve okul yaşamı ile ilgili öğütler verildiğini, bu öğütlerin genellikle yazarların kendi deneyimlerinden kaynaklandığını ve çocukların kimliklerine bir çeşit vize konulduğunu düşünmektedir. Ancak verilen öğütlerin sürekli olarak çocuklara sevgi, saygı, çalışkanlık, dürüstlük gibi herkesin bildiği kavramlarla donatıldığını hatta baskı düzeyine vardığını söyler. Ancak toplumda bu öğütler fazla tutulmadığı için çocuklar, yaşanan gerçeikle verilen öğütler arasındaki çelişkiyi çok erken yaşlarda algılamaya başlarlar.

Çoğu zaman romanlarda, öykülerde, şiirlerde insan ilişkilerinden kaynaklanan sorunlar ve bunlara yönelik çözümlerin sergilendiği görülmektedir. Çocuğun sürükleyici macera kurgusuyla kendisine sunulan bu sorunları ve çözümleri belleğine yerleştirdiğini, bir yandan da bu sorunlara ve çözümlere ait kendine özgü görüş ve çareler üretebildiğini ifade etmektedir. Kuru öğütlerden çok daha deneyim ürünü olan bu kazanımların, gelecekteki yaşam savaşında çocuğa çok büyük yararlar sağlayacağı düşünölmektedir. Gülten Dayıoğlu, çocuğun sistemsiz bir şekilde gelişmesinin engellenmesi gerektiğini düşünür, yazdığı eserlerle de çocuğun bilinçli, özgüvenli, başarılı olması yolunda yöntemler gösterir.

Bu bakımdan da yazar, çocuk kitaplarında eğitimin mutlaka olması gerektiğini vurgular. Eğitimin çocuğa yaşam ile ilgili bilmesi gereken her şeyi öğretebileceğini düşünür.¹²

¹² Dayıoğlu, Gülten, “Çocuk Kitaplarında Eğitsellik”, 1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu” Yay. Haz: Sedat Sever, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2000, s. 523

İnsan yaşamını sürekli olarak besleyen, anlamlandıran vazgeçilemez en önemli unsur; eğitimidir. Çünkü insan, dünyaya geldiği andan itibaren önceleri çevresinin etkisinde olmasına rağmen, giderek çevresi ile olan doğal ilişkisini değiştirme ve dengeleme amacına yönelir.

Eğitimin amaçlarından biri, kişiyi içinde bulunduğu çevre, toplum ve dünyaya yarar sağlamak için eğitmek ve ona hayatı boyunca öğrendiklerini geliştirmesine katkıda bulunacak yeterliliği kazandırmaktır. Böylece eğitim ile bireyin amacı ortak bir noktada kesişmiş olur. Bu nedenle çocuğu systemsiz ve bilinçsiz bir biçimde eğitmek, çocuğun kişiliğinin ve toplumdaki bütün etkilerin, karışık ve systemsiz bir şekilde bireyin hayatına müdahale etmesine izin vermek olur.

Diğer yandan, eğitimin inceliklerini bilen ve kuru bir öğütçülüğe düşmek istemeyen usta bir yazar okuyucusuna vermek istediklerini kendi düşüncesini gizleyerek ilginç örneklerle biçimlendirip; araştırma, gözleme ve sorgulama yöntemleri ile yaşamı zihin süzgecinden geçirerek sunmalıdır.

Çocukların algıları, yaşama bakışları ve değer yargıları; yazarın kurgulamasındaki iletiyle örtüşüyorsa öğrenme kolaylaşır; çünkü birey hayatını ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillendirir. Diğer bir söylemle, ilgi, ihtiyaç ve yaşam biçimi bireyin dikkat eşiğini belirler. O halde çocukların okudukları eserler sadece “çocukları” düşünerek oluşturulmamalıdır. Çünkü günümüz çocukları biraz daha yaşam ve insan ilişkilerinde iç içe olmayı ve bilgi sahibi olmayı istemektedirler.

Ahlâk ve etik boyutu ağır basan iletiler, çocuk edebiyatı yazarlarınca daha çok önemsense de çocuklar teknolojiyle erken tanıştıkları için bazı konularda özellikle de

para, kız-erkek ilişkileri gibi durumlarla çok daha fazla iç içe olmak durumundadır. Doğal olarak da bu durumları içeren iletilere daha çok dikkat etmektedirler.

Çocuk kitaplarında yazarlarımızın dikkat etmesi gereken en önemli durum, çocuğun dünyaya olumlu gözle bakmayı; adalet, ahlâk, sevgi, özveri, barış gibi duyguları öğrenmesine katkı sağlamaktır. Aynı zamanda hayatın içinde var olan bütün duyguları, çocuğun özümseyeceği bir şekilde ve dozda tüm gerçekleriyle göstermek gerekmektedir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki çocuklara sadece ne yapması gerektiğini öğütleyen bazı iletiler üzerine kurgulanmış hikâyeler, iletişim sıkıntısı çeken anne babalar, erken yaşta iş hayatına atılmak zorunda kalmış çocuk, çocukluk ve gençlik arasına sıkışıp kalmış günümüz çocuklarının dikkatini çekmemektedir. Çocukların yaşama bakışı göz önüne alındığında onların tüm bu olaylarla bir şekilde karşılaştığına ve çevresinde olan biten birçok şeyin farkında olduklarına bu sebeple de klasik masalı savunmanın zor olduğuna dikkat çekilmektedir.¹³

Günümüzün edebiyat incelemelerine bakıldığında zaman temel sorun çoğunlukla yazarın içinde bulunduğu dönem, toplum ve edebiyat arasındaki ilişkilerin nasıl ve ne boyutta olduğudur. Geçen yüzyılın en önemli edebiyatçılarından bazılarının göre edebiyat toplumu yansıtır. Bu yansıma ekonomik yapıyla da birebir ilgilidir, görüşündedirler. Bu sebeple toplumun ekonomik yapısıyla edebiyat arasında bir ilişki kurulabilir. Ancak edebiyat eleştirmenlerinin çoğu bu fikri kabul etmez. Bu edebiyat teorisine karşı çıkanlara göre edebiyat ile toplum arasındaki ilişki olmazsa olmaz bir neden sonuç ilişkisi değil; olağan bir ilişkidir.¹⁴

¹³ Şirin ,M. Ruhi, “Çocuk Edebiyatı’nda Eleştirel Bir Bakış”, İlim ve Sanat Dergisi , Kasım-Aralık 1986, sayı:10

¹⁴ Rene Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, çev. Ömer Faruk Huyugüzel, Akademi Kit., İzmir, 1993.

Bilgi çağına gözlerini açan çocuklar, yaşam içerisinde daha fazla yer almak istediklerinden çocuk kitaplarında işlenen konuların çeşitliliğinin azlığı ile beraber verilen iletiler de yetersiz ve güncellikten uzak kalmaktadır. Hele ki teknolojinin bütün olanaklarından haberdar olan ve bunları kullanan günümüz çocuğu çok hızlı bir şekilde gelişmekte ve kıyas yapma becerisini çabucak edinmektedir. Bu yüzden bu kadar hızlı değişen bir toplum ve dünya varken edebiyatın da bu duruma uyum sağlayarak değişip gelişmesi gerekmektedir.

Bazı ufak tefek değişikliklerin yapılması da gerekiyor. Müstakil evlerin yerini apartman daireleri aldı. Daralan bir dünya içinde çocuk, dünyaya düş ile açılacaktır. Fakat bugün kullanılmayan kelimeler ile bu dünyayı aşmak pek gerçekçi değildir. Çocuklar için eser yazanlar, yazdıklarını çocuklara okuyup onların tepkilerine göre eserlerini düzenleseler iyi olacak. O zaman var olduğunu söylediğimiz, ancak kapısını aralamaya kalkışmadığımız çocuk dünyasını gerçekten açmış oluruz.¹⁵

Bu sebeple çocukların ilgilerini tahrik eden bu konular, onların anlayabileceği bir dille; çarpıtılmadan, basitleştirilmeden, yozlaştırılmadan anlatılmalıdır. Bu nedenle iletilerin dikkati çekmesi, kavramların karmaşık değil, basit olması gerekir.

Eğitimin amacına ulaşmasını sağlayan diğer önemli etkenlerden biri de iletişimdir. İletişim, adından da anlaşılacağı üzere tek yönlü olmayan yani çok yönlü olan bir olgudur. Yazardan okuyucuya dönüşü ise “empati” yoluyla olmaktadır. Esasen yazar da herhangi bir anlatısını belirli bir iletişim aracı ile kullanmaktadır. Yazılanların etkisi de okuyucu üzerinde ortaya çıkmaktadır. Bu etkinin oluşabilmesi

¹⁵ Enginün, İnci, a.g.m, s.56-61

için yazarın bir ileti sunması gerekir ki, okur da bu iletiye olumlu ya da olumsuz tepki verebilsin.

Günümüzde ulaşım ve iletişim bu kadar geliştiği hâlde çocuğa dayatmacı, katı, kapalı fikirleri benimsetmemek gerekir. Belki bazı sembol değerleri ve kişilikleri belli bir yaşa kadar modellendirmek mümkün olabilir. Fakat bu durum bir süre sonra çocuk, toplum içine girdiği zaman ruh dünyasında bunalımlara yol açabilecektir. Bu açıdan çocuğa olumlu ideallerin verilmesi gereklidir. Çocuk bununla hayal dünyasından kurtulup kendi gerçekliğinin içine girecektir. Ayrıca çocuğun kendini tanıması onun ayrı bir birey olduğunu hissetmesi gerekmektedir.

Baş döndürücü bir hızla değişen ve gelişen günümüz dünyasında çocuk yapıtlarında yer alan iletilerin, değişen toplumun ihtiyaçlarına yönelik olması gerekmektedir.

Bu sebeple yazarlar, eserlerinde vermek istediği iletileri, bütün açıklığıyla yansıtmalı aynı zamanda, işlediği konu ile okuruna ne vermek istediğini, ona hangi davranışları kazandıracığını bilmelidir. Bu sebeple verilmek istenen ileti açık ve anlaşılır bir şekilde olmalıdır. Üstelik çocuğun kitapta yer alan iletileri yaşamında tatbik edebileceğini bilmesi önemlidir.

Çocuk da bütün insanlar gibi içinde bulunduğu ortamda kişiliği şekillenme sürecinde olan sosyal bir varlıktır. Onun yaşadığı dünyadaki düzenden, toplumsal konumundan soyutlanmaması yaşamsal önem taşır. Çocuğun toplumsal, kültürel ve

bedensel gelişimi bunlarla bir bütündür. Böylece özgür olduğunun farkına varan, özgür düşünen, kendini özgürce ifade edebilen ve yaşadıklarını yorumlayan bir nesil oluşturabilmek mümkündür.¹⁶

Çocuk kendi düş dünyasını; bedensel, ruhsal ve duygusal yapısını geliştirerek oluşturacaktır. Gençliğe adım attığı bu önemli dönemde hayal ve gerçeği algılama onun hayatının önemli bir gerçeği olacaktır. Çocuk tanımadığı, bilmediği dünyaları merak ettikçe ve hayal kurma yeteneğini yitirmedikçe farklı dünyaları ve olayları keşfetmek için kitaplara daha çok sarılacaktır. Bu nedenle çocuğun sağlıklı bir birey olabilmesi hem okuduğu veya okuyacağı kitaplara hem de duygusal ve ruhsal yapısını oluşturan tüm unsurlarla çelişkisiz bir bütün oluşturmasına bağlıdır.

4. GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN ROMANLARINDAKİ İLETİLER

4.1 Yaşama bakışı

Dayıoğlu, genç kızların kendini tanıma ve gerçekleştirme yolundaki sıkıntılarını teşhis etmekle kalmamakta, onların dünya ve yaşam anlayışlarının gelişmesine de katkıda bulunmak istediğini bu konuda verdiği iletilerle göstermektedir.

¹⁶ Dayıoğlu, Gülten, a.g.m.

Yazar, romanlarında bir yandan gencin ruhsal, zihinsel gelişimleriyle yine onun iç dünyasını aydınlatmaya çalışırken, diğer yandan yaşanan bu gelişimlerin onun yaşam anlayışını da ne yönde etkileyebileceğini göstermeye çalışır.

Yazarın özellikle yaşam üzerine okuyucuda uyandırmak istediği düşünce: *“hayatı bütün renkleriyle ve güzellikleriyle yaşamaya çalışmak”* gerektiğidir. “İnsan bu olumlu bakış açısıyla iyiyi, doğruyu, güzelliği farkına varmadan öğrenir. Ergen her ne kadar olumsuz durumlarla karşılaşmışsa da bütün olumsuzlukları olumluya çevirecek bir bakış açısıyla donatılırsa hayatı olduğu gibi sevmeye başlayacaktır. ”(YK2) Yaşamın tek bir renginin olmadığı yazarın verdiği iletilerdendir.(SR)

Yazar, gençlerin ergenliklerinin ilk günlerinden itibaren karşılaşılabilecekleri sıkıntıları göz önünde bulundurarak tünelin sonundaki ışığı onlara öğüt veriyor konumuna düşmeden gösterir. Gençlere geleceğe umutla bakarak, geçmişte yaşadıklarından ders alarak, yeteneklerinin farkına varıp bunları geliştirerek, kendisini ve çevresini severek yaşamak gerektiği yönünde mesajlar verir. (YK2)

Aynı zamanda yazar, çalışmayı mutluluğa giden yollardan biri olarak görmektedir; gençlerin eğitimleri dışında kalan zamanlarını mutlaka bir şeyler yaparak geçirmelerini söylerken, çalışmanın öğrenmenin ve mutlu olmanın ayrılmaz bir bütün olduğunu göstermeye çalışır. Özellikle de genç kızların her zaman yeni bir şeyler öğrenmesi gerektiğini bu sayede de insanın benliğinde yepyeni ufuklar açılacağı, kalıplaşmış zihniyetten kurtulup, yükseklere kanat açılacağını göstermeye çalışır. (YK2)

Yazar, öğrenilen bir bilginin, gün gelip işe yarayacağını, gençlere yaşamla ilgili her şeyi öğrenmeleri gerektiğini, romanlarında göstermiştir. Ailenin verdiği eğitim, ders dışında öğrenilen bilgilerin insanın en zor anında mutlaka işine yarayacağını göstermeye çalışmıştır(SR) .

Yazar, çalışmayla insanların yeni deneyimler kazandığını, öğrendiklerini yaşama uygulayarak mutlu olduğunu göstermektedir.

4.2. Modern çağ ve gelenekler

Yazar, değişen ve gelişen yaşam şartları karşısında gençlerin yaşadıklarını dikkatli gözlemlerle irdelemektedir. Dayıoğlu; hayatın içinde çekingен adımlarla yol almaya çalışan gençlere öncelikle “kendi gelenek ve göreneklerimizi bir kuralmış gibi tamamen almak yerine bilimin ışığı altında değişiklikler yaparak güncelleştirmek gerektiğini, bu sayede de bilim ve kültür ışığında özgüvenli gençler yetişeceğini ”(YK 2) göstermektedir. Çünkü yazar, yazılı bir kural olmadıkları halde insanlar arasında ciddi bağlayıcılık işlevi olan gelenek ve görenekleri günümüze taşımanın insanı geliştirmeyeceğini ancak eğitim ve bilim ile bir sentez yapıldığında insanı ileriye taşıyabileceğini göstermiştir.

Ülev: içinde yaşadığımız toplumun kurallarına uymazsam tedirgin ve mutsuz olacağıma inanıyorum. Hatta toplum tarafından dışlanma korkusu bile taşıyorum.

Ela: peki o ayıp, bu günah laflarına ne diyorsun?

Ülev: toplumsal yaşamda bu tür laflara da kulak vermeli. Ancak, bazı tutucu ve çıkarıcı kişilerin, insanları daha kolay sömürmek için uydurdukları ayıplar, günahlar olabilir. Gerçek günah ve ayıpla böyle sonradan uydurulmuş olanları ayırt etme bilinci edindiğinde, tüm bu rahatsızlıklardan kurtulacaksın.

Ela: Bu bilinci ne zaman, nasıl edineceğim?

Ülev: Eğitim öğretim, insanı bilinçlendirmede çok önemli bir etken. Bunun yanında iyi örnekler, deneyime dayalı öğütler de bilinçlenmeye yardımcı olabilir. Ancak, bu etkenleri mantık süzgecinden geçirmeden, olduğu gibi kabullenmek insanı hatalara sürükleyebilir. Bunu da göz ardı etmemek gerek. (SR, s.50-51)

Aynı zamanda yazar, bilginin evrensel olduğunu düşünmektedir, tek bir millete ait olmadığını düşündüğü gibi romanlarında bilgi nerede olursa olsun onun peşinden gitmek gerektiğini gösterir (MG). İnsanlığın kurtuluşunun, doğru yolu bulmanın yegâne çaresi de yine bilgidir (YG). Bu sebeple yazar, gençlere başka ülkelerin geleneklerini, yaşam biçimlerini, incelemekten korkmamalarını, kendi benliklerini, ülke değerlerini kaybetmeden dünya insanlarını tanımaları, bilgi edinmeleri yönünde önerilerde bulunmaktadır.

Ayrıca yazar, gençlerimize sevginin, barışın öneminden bahsederek; başta insan sevgisi olmak üzere, doğa, dünya, evren sevgilerini içeren, seçkin ve özgün görüşler oluşturulması gerektiğini düşünür. Dünya barışının oluşmasında sevgi kavramına çok önem verir: *İnsanlar birbirlerini severlerse, birbirlerini öldüremezler. Böylece savaşlar son bulur.* (SR)

Yine yazar, yukarıdaki düşüncelerinin paralelinde dünyayı dolduran, şekillendiren insanlarda; renk, ırk, dil, inanç ayrımı gözetmeden evrensel sevgi barış bilinci oluşturulması gerektiğine inanır. *Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar sonucunda insanlar, sevmeyi yaşam biçimi edineceklerdir. O zaman, savaşlar kendiliğinden sona erecektir.* (SR, s. 239)

4.3. Günümüzü ve geleceği şekillendiren eğitim

Dayıoğlu, çağdaş eğitim ve öğretim yuvası olan okullarda, öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortamın sağlanmasını istemektedir. Klişeleşmiş ve ezbere dayalı bir eğitim anlayışının ise artık çağdışı kaldığını ortaya koyar. Yazar, satır aralarında da Türk toplumunu ateşleyen ve artan bir ivme ile çağdaş dünyaya bağlayan Atatürk İlke ve İnkılaplarını çağın gereksinimlerine göre yorumlayacak ve hayata geçirecek genç kuşağa ihtiyaç duyulduğunu dile getirir. Eğitimcilerin de küreselleşen dünyada, çocuklara hem kendi ülke kültürlerini tanımaları hem de başka kültürleri tanımaları, evrensel bilgi ve görüşe sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır. Yazar, karakterize ettiği bu donanımlı kuşağı oluşturacak eğitimcilerin de farklı özellikler taşıması gerektiğini okuyucuya hissettirir. Bu bağlamda; öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaran, kişinin kendisini tanımasına yönelik davranışlar sergileyen öğretmenlerin olması gerektiği imasında bulunur.(SR)

Uğur Hanım, felsefe öğretmeniydi. Çocukları yoktu. Ama, hiç dert edinmiyorlardı. İşleriyle öylesine doluydular ki! Okulda yoruldukları yetmiyor gibi çalışmalarını evde de sürdürüyorlardı. Özellikle Salim Bey, dursuz duraksız çalışıyordu. Günlük gazetelere, haftalık dergilere yazılar yazıyordu. Bu çalışmalarıyla ülkesini, yurttaşını aydınlatmaya çalışıyordu. Kapıları herkese açıktı. Öğrencileri çekinmeden gelir, akıllarına takılan konuları sorar, yeri geldikçe, toplumsal, kültürel vb. tartışmalara girerlerdi. Salim Bey ile eşi bıkmadan, yorulmadan, gençlerle konuşur, tartışır, onlarla düşünce alışverişi yapmaktan ölçsüz tad alırlardı. (YK, s. 220)

Yazar, romanda eğitim anlayışından yola çıkarak kurguladığı olaylarla düşüncelerini aktarırken, eğitim olmadan hayatta, ayakta durmanın zor olduğunu, gelecekte, bir gencin iyi

bir yerlere gelmesi için çalışması gerektiğini anlatır. Aynı zamanda yazar, eğitim sistemine de satır aralarında değinmiştir. Sistemi ezbere dayalı tutumu yüzünden az da olsa eleştirmektedir. Mesajlarını zaman zaman kahramanlarına söyler.

Kiraz, “zaman zaman ben de bunaltıyorum ders çalışırken. Ama, iyi bir geleceğe ancak bu yolla ulaşabileceğimi biliyorum. Bu yüzden, ders çalışırken sıkıldıkça, gelecekteki güzel günleri düşünüyorum. Bu da bana çalışma gücü veriyor. Biliyorsun, bilgisiz insan, bilgililerin boyunduruğundan kurtulamıyor.”

Müge “Bunları biliyorum. Boş kafayla hayata atılmanın, doğuracağı sonuçların bilincindeyim. Ama, yine de ders çalışmaktan hoşlanmıyorum. Biraz da bizim eğitim sistemimizin suçu bu. Hep ezber, hep bilgi birikimi isteniyor öğrencilerden.” (YK, s. 151-152)

Gülten Dayıoğlu, içinde bulunduğu toplumun ve yaşadığı çağın yazarıdır. O, üzerinde durduğu bütün meselelere sevgi yönüyle bakan, çocuğun dünyasını yakalayabilmiş bir yazardır. Savaşların, tahammülsüzlüğün ve nefretin çok fazla bulunduğu bir dünyada insanlara insanca sevme yolunu gösterir. İnsanları sevmeye evrensel bir dünya oluşturmayı düşler. Eserlerinde akıcı ve macera dolu bir kurgu ile çocuğa ve gence olumlu değer ve davranışları kuru bir öğüt tarzında değil de hayatın içinden seçtiği canlı örneklerle verir. Okuyucu, Dayıoğlu'nun zevkle okuduğu eserlerinde satır aralarına ustaca gizlenen iletileri, kendi duygu ve düşünce süzgecinden geçirerek belki de şuurlaltının yönlendirmesiyle kabullenme ihtiyacı hisseder. Böylece bu eserler sayesinde henüz başında oldukları hayat hakkında tecrübe kazanma imkânı bulurlar. Gülten Dayıoğlu hem çocuklara, hem gençlere seslenen romanlar kaleme almıştır. Bu eserlerde ortak olarak aile hayatı ve aile içinde çocuğun durumu, sosyal hayat, eğitim öğretim, milli değer yargıları, bilimin insanlığa hizmet

*için kullanılması, dil-din-ırk ayrımı gözetmeksizin insana insan olduğu için değer verme gibi meseleler işlenir. Eserlerin tümünde, yaşamın her sahasında ortaya çıkan hemen her aksaklığın çözümü sevgiden geçer.*¹⁷

16 Sınar Çılgın, Alev, *Çağını Anlatan Bir Çocuk Edebiyatçısı: Gülten Dayıoğlu*, U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:6, Sayı 8, Bursa, 2005

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜLTEN DAYIOĞLU’NUN ROMANLARINDA KİŞİLER KADROSU

GENÇ KIZ TİPİ

Gülten Dayıoğlu *Yeşil Kiraz* adlı kitabında, köyden kente çalışmaya gelmiş bir kapıcı kızının aile, arkadaş, okul çevresiyle yaşadıkları ve genç kızlığa yeni adım atmış Kiraz’ın başından geçen olayları anlatılmaktadır. Kiraz ilkokuldan başlayarak üniversiteyi yurtdışında bitirinceye kadar çok değişik aşamalardan geçmiştir. Kiraz her yaz tatilinde değişik yerlerde çalışmış, farklı arkadaş ortamlarına girmiş.

Yeşil Kiraz iken birden erkek arkadaşının tabiriyle“çürük kiraz”a dönüşüveren seneler sonra çalışma ve başarıma isteğiyle donanarak bambaşka bir insan olmuştur. Genel anlamda Yeşil Kiraz romanının kahramanı olan Kiraz’ın kişiliğinin birçok olumlu özelliği barındırdığı gözlenmektedir. Kiraz arkadaşlarıyla uyumlu, sorunlarının üstesinden gelmesini başarabilen, sorumluluk sahibi, hem okuyan hem de ailesine maddi katkıda bulunmak için sürekli çalışan, *Yeşil Kiraz 2* adlı kitapta ise çok çalışkan ve idealist bir tip olarak okurun karşısına çıkmaktadır

Sekizinci renk romanının kahramanı Ela, ünlü bir tiyatro sanatçısının kızıdır. Çok idealist olmamasına rağmen derslerinde çok başarılıdır. Anne baba ve arkadaş ilişkilerinde pek fazla başarılı değildir. Ancak ilerleyen zamanlarda yaşadıkları Ela’yı olgunlaştırır. Gökkuşağının yedi renginin olmadığını düşünür. Hayatın kalıp bir yaşantı olmadığını

düşünerek evrensel düşünceyle donanır. Sevginin, barışın, dostluğun önemi ve inancıyla gökkuşağının sekizinci rengine ulaşmaya çalışır.

Yada'nın Gizilgücü adlı romanda Ya da, baba ve anne özlemi çeken biri olarak karşımıza çıkar. Bu romanda babanın gizli güçlere sahip, dünyanın iyilik, güzelliklerle donatılmasını sağlayarak bir karakter olduğu düşünüldüğünden Yada'nın babası üzerinde daha fazla durulmuştur. Ya da, büyükanne ve büyükbaba olarak bildiği kişilerle bir arada yaşamaktadır. Babasını hiç tanımamıştır. Sürekli kendisine babasından bahsedilmektedir. Ama onu araştırmaya, bulmaya çalışmanın tehlikeli olduğundan bahsedilmektedir.

Yada, babası gibi gizli güçlere sahip, dünyanın kurtuluşu için yeteneklerini kullanacak bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mo'nun Gizemi adlı eser de *Yada'nın Gizilgücü* gibi yazarın fantastik romanlarından biridir.

Mo'nun Gizemi adlı romandaki genç kız Defne, babasının yoğun işlerinden dolayı annesiyle birlikte tatil yapmaktadır. Adada Burç adında bir gençle arkadaşlık yapmaktadır. Mo adında bir yaratık üretmeye çalışan kişilerin sömürüsüne maruz kalmışlardır. Ancak Defne bazı sıkıntılar yaşamasına rağmen azmini, inancını ve sevgisini yitirmeyen bir genç kızdır.

1. Ergenlik dönemi sıkıntısı çeken genç kız tipi

Yazar; *Yeşil Kiraz*, *Sekizinci Renk*, *Yada'nın Gizilgücü* gibi romanlarıyla buradaki genç kızların ergenlik döneminde yaşadıkları ve her çocuğun da yaşayabileceği zorluklara değinmiş; onlara kendi ayakları üzerinde durmanın önemini fark ettirmeye çalışmış, ancak diğer taraftan da yaşamın zorluklarının hayatın bir

parçası olduğunu, bunlarla bir gün karşı karşıya gelebileceklerini de göstermiştir. Bununla beraber yazar, kitaplarında çocuklara hem içinde buldukları zor şartları, hem de bunlarla nasıl baş etmeleri gerektiğini romanında doğrudan değil, dolaylı bir biçimde verdiği iletilerle sunmuştur. Yazarın vermiş olduğu bu iletileri anlaşılır hale getirebilmek için öncelikle ergen ve ergenlik dönemi kavramlarının bilinmesi gerekir.

Her çağda ve toplumda insanoğlunun en zor zamanı sayılabilecek bu dönem şöyle anlatılmaktadır: *Ergenlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme, gençlik çağının sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter. Genellikle 12–15 yaş arası ergenlik gelişmesini içine alan ilk gençlik dönemi olarak tanımlanır, insanın cinsiyet yeteneklerini kazandığı gelişim dönemidir.*¹⁸

Aynı zamanda biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir.¹⁹

Ergenlik kişinin gelişim döneminde çocukluk döneminin bitişiyle ortaya çıkan fiziksel olarak erişkinliğe ulaştığı bir gelişim sürecidir. Aynı zamanda toplumsal hayatta sorumluluk alabilme yaşına kadar süren bir gelişim süreci olarak düşünülebilir. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre 10 – 15 yaş arası ergenliğe geçiş olarak düşünülse de bu yaş aralığının kesin olmadığı başka kaynaklardan öğrendiğimiz bilgilerdir. Ergenliğe gelişim psikolojisi açısından bakıldığında “Ergenlik,, ve “Gençlik,, kavramları birbirinin yerine de kullanılmaktadır. Ergenlik döneminde değişim ve gelişim gösteren en önemli nokta

¹⁸ Ekşi, A. “Gençlerimiz ve Sorunları”, N.T. Baskı Atölyesi Matbaası, İstanbul, 1982, s.47-103

duyguların yoğunluğudur. Bu duygu yoğunluğu karşı cinse aşık olma, utangaçlık, huzursuzluk, çalışmama isteği gibi durumlardır.²⁰

Ergenlik gelişimi süresince ahlâki gelişim ile kişilik gelişimi arasında önemli bir bağlantı vardır. Ergen ahlâk kurallarına uyulması gerekli kurallar olarak gördüğü için uygulamaya çalışır. Bu da ergenin iç kontrol sistemini geliştirir. Öte yandan ahlâkın toplumsallaşmasıyla beraber hak, adalet, eşitlik gibi fikirlerin ön plana çıkmasını sağlar.²¹

Bireyin gelişim ve sosyalleşme döneminde yaşadığı kültürün ve çevrenin çok büyük önemi vardır. Aynı zamanda toplumumuzda ergenin diğer gruplarla ilişkileri göz önünde bulundurularak gelişim süreci dikkate alınmalıdır. Ergen-yetişkin münasebetlerinde saygı, doğruluk, çalışkanlık, arkadaş seçimi, karşı cinse ilgi gibi faktörler önemlidir. Kültürümüzde ergen grubunun önemli saydığı niteliklerden kızlar için ahlâk, terbiye, dürüstlük ve fedakarlık duyguları, erkekler içinse yardımseverlik, doğruluk ve mertlik duyguları ergenin karşı cinsten arkadaşlığı tercih sebebidir.²²

14 yaş ergenin genel özelliklerine bakacak olursak fiziksel olarak hızlı bir büyüme içerisine girmiştir. Cinsel olgunlaşma başlar. Eleştirilmekten hoşlanmaz. Daha çok saldırgan davranışlar gösterebilir. Duygu karmaşası içindedir. Grup oyunlarına, spor dallarına ilgi duyar. Büyüklerinden anlayış bekler. Erkekler kuvvetli ve cesur, kızlar ise güzel görünmeye özenir. Karşı cinse ilgi duyar. Cinsel konuları yakından takip eder. İçten arkadaşlık kurmak ister. Halk oyunları, tiyatro, gezi gibi etkinliklerde bulunmaktan hoşlanır.

15 yaş ergenin fiziksel görünümü yetişkine benzemeye başlamıştır. Ama bu dönemde zayıflığı, şişmanlığı, boyu, yüzünün sivilcesi bile sorun olabilmektedir. Derslere ilgisi azalır. Çalışma isteği azalır. Güç beğenir hemen hemen herşeyi sorun yapabilir. Duygusal anlamda yine çalkantı içerisindedir. Her an duygularında değişme olabilir. 16 yaş ergen ise erkekler açısından

²⁰ Koç, Mustafa "Gelişim Projesi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri" Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:17,2004,Bursa (231-256 s.)

²¹ Koç, Mustafa, a.g.m, Bursa (Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi)

²² Varış, Doç. Dr.Fatma "Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler" Ankara

hızlı bir gelişim dönemidir. Kızlar için ise gelişim neredeyse tamamlanmak üzeredir. Güzelliği, toplumsal bir değer olarak görür. Hayal dünyası geniştir. Aile ile olan çatışma azalmaya başlamıştır. Toplum kurallarına uymak için çaba göstermeye başlar. Kişiliğinin gelişimi devam eder. Anne baba açısından hoşgörü bekler. Sürekli öğüt vermelerinden hoşlanmaz. Arkadaşlık grup ilişkileri güçlüdür. Karşı cinsten arkadaş edinme isteği içerisindedir.²³

Kıskançlık duygusundan büyük ölçüde sıyrılmıştır. Başkalarına yardım duygusu gelişmiştir. Toplum içinde bir yer edinme çabası içindedir. Ahlâki değerleri öğrenmek ve bunları uygulamak ister. Ahlâk gelişimi bilişsel gelişim kuramcısı Piaget'e göre ilk çocuklukla ergenlik arasında anlamlı bir şekilde değişir ve gelişir.²⁴

Ergen gelişim evresinde ahlâki yönden hataları, eksiklikleri olduğunu bazı araştırmacılar vurgulamaktadır. Ancak bunun topluma tehdit olarak algılanması yerine bu tip davranışların düzeltilmesi noktasında eğitim yolları gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla bu dönem ahlâki dönüşümlerin yaşandığı bir evre olarak kabul edilmektedir.²⁵

Yazarın “ *Yeşil Kiraz, Yeşil Kiraz2, Sekizinci Renk, Mo'nun Gizemi, Yada'nın Gizilgücü*” romanlarındaki kahramanlar ve arkadaş grubunun ilk gençlik ve gençlik dönemlerinde olduğu kabul edilirse bu dönemin gelişim özelliklerini de belirtmek gerekir.

İnsanoğlu'nun hayatının baharının baharı denilebilecek ergenlik döneminin 14, 15, 16 yaşlarının duygusal ve toplumsal gelişim özelliklerini daha ayrıntılı olarak şöyle sıralamak mümkündür:

²³ Gesell, Albert, and Ilg, F.L., “*The Child From to Ten, Harper and Brothers Publishing*”, New York, 1946

²⁴ Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. “*Çocuk ve Ergen Gelişimi*”, Yay. Haz. B.Onur,4.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2001

²⁵ Harlak, Yrd. Doç. Dr.Hacer “*Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması II*”, Aydın, 2007 (Proje Kodu: FEF-05013)

On Dört Yaş: Söz konusu yaşta, ergenlerin daha çok duygusal yapılarında farklılıklar göze çarpmaktadır.13 yaşın verdiği çekingenlik yerini daha çok sosyalleşme eğilimine bırakmaya başlamıştır. Bu yaştaki ergen, gerek iç dünyasına, gerekse dış dünyaya yönelmeye başlamıştır. Fizyolojisindeki belirgin değişikliklere rağmen kendine güven duyar. Anne ve babayı eleştirme, onların görüş ve düşüncelerini benimsememe gibi duyguları ön planda olsa da ergenin aileye karşı sorumluluk duyguları gelişmeye başlar.

14 yaşındaki ergen kendi davranışlarıyla başkalarının davranışlarını kıyaslamaktadır.14 yaşındaki gencin arkadaş sayısında genel olarak artış görülür. Arkadaşlarına karşı oldukça hoşgörülüdür. Arkadaş çevresi ergen için çok önemlidir. Onlarla uyum içinde olmak ve arkadaşları tarafından sevilen biri olmayı arzulamaktadır.

Genellikle erkekler, arkadaşlarını kendi cinslerinden seçerler. Genç kızlar ise kendi kişiliklerine daha benzer arkadaşları seçmeye çalışırlar. Bu yaşın kendine özgü enerjisi, çeşitli ilgileri, idealleri ve sosyal özellikleri ergenin tanınması hususunda önemlidir.

On Beş Yaş:15 yaş gencinin duygularındaki değişim, birçok konuda rahatsız olmasına, bazı şeylere karşı gelmesine yol açmaktadır.15 yaşındaki ergenin olgunlaşma belirtileri üç ana grupta toplanabilir:

1. Kendini gözlemleme ve tanımaya çalışma;
2. Tek başına hareket etme duygusu;
3. Toplumla uyuşmaya çalışmak.

Ergen, gelişimi sürecinde bu üç özelliği birleştirmeye çalışır. Bağımsızlık arzusu, ergenin kendine güveni ve sorumluluklarını geliştirmesi bu dönemde önemlidir. Bununla birlikte 15 yaş genci yasa ve geleneklerle belirlenmiş belli kurallara uymak zorunda olduğunun farkındadır. Bu yüzden de kendisine çocuk gözüyle bakılmasını istemez.

15 yaş genci anne ve babasının çok fazla ilgili olmalarını istemez. Bu dönemde ergenin duygularında belli değişimlerin olduğu gözlemlenir. Bağımsızlık duygusunun yanında arkadaşlarıyla rekabet duygusuyla da hareket eder. Bu yaştaki bir kısım ergenler, çevresine, arkadaşlarına ve okula bağlanırlar. Bu dönemde bireysel farklılıklar, ruhsal ve kişilik özellikleriyle belirginleşir.

On Altı Yaş: 16 yaşındaki ergen, yetişkinmiş gibi davranır. Kendini daha iyi ifade edebilir, duygusal açıdan da daha sakin bir havadadır. 15 yaşın ardından 16 yaşın en önemli özelliği, bu yaşta bireyin kendine olan güveninin oldukça artmasıdır. Kendine olan güveni o kadar fazla gelişmiştir ki, ailesine de bu durumun çok doğal bir durum olduğunu göstererek, kendisini bu şekilde kabul ettirmeye çalışmaktadır. 15 yaşındaki, aileye karşı gelme tutumundan farklı olarak, 16 yaş genci, ailesinin kendisine göre hareket etmesini ister. Daha önceki dönemlerdeki uyumsuzluğu yerine ailesine karşı daha anlayışlı ve yakın davranmaya çalışır. Herkesin yaşaması gereken bir hayat olduğunu düşünerek hayatı olduğu gibi kabul eder. Farklı arkadaşlıklar kurarak insanlar hakkında bilgi edinmek ister. Arkadaş çevresini genellikle ailesine tercih etmesine rağmen, anne ve babasıyla olan ilişkileri daha bir düzene girmiştir.

16 yaşındaki bir kısım gençler gelecek kaygısı taşımaktadır. Bu dönemde gençlerin çoğunun eğitim hayatını devam ettirmek istedikleri, yapılan araştırmalara

göre saptanmıştır. Ergenin kendini daha iyi tanınması, toplum kurallarına uyması, onu çocukluktan sıyrarak yetişkinliğe daha da yaklaştırır. Toplumun kurallarını kavrayan genç hem kişiliğinin gelişmesinde birey olarak, hem de toplumun gelişmesinde toplumun ferdi olarak katkıda bulunur.²⁶

Yazar, kitabının bir bölümünü çocuğun toplum içerisinde kendini daha iyi tanıyabilmesi, sağlıklı iletişime girebilmesi, benlik bilincini geliştirebilmesi, yetişkinliğe daha sağlam temeller atabilmesine yönelik iletiler vermiştir.

2.Kimlik arayışı içerisinde olan genç kız tipi

Ergenlik ile ilgili yapılan açıklamalara göre, *Yeşil Kiraz* kitabının kahramanı Kiraz'ın önceleri ailesiyle sorunlar yaşamadığı, ancak genç kızlığa adım atıp büyüyüp, geliştikçe sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bunun en büyük kaynağı ise anne ve babanın cahilce fikirleridir. Bu romanda anne baba arasında oluşan sorunlardan ve bunun çocuk üzerindeki etkisinden fazla söz edilmemektedir. Bundan dolayı da kahramanın anne ve babasıyla olan ilişkileri ayrı ayrı ele alınacaktır. Ancak yazarın *Sekizinci Renk* adlı romanının kahramanı olan Ela, annesiyle büyük sorunlar yaşamaktadır.

Yeşil Kiraz adlı romanda baba, köyden İstanbul'a diğer akrabaları gibi çalışıp bir gecekondü sahibi olmak için gelmiş. İstanbul'un Nişantaşı semtinde, lüks bir apartmanda kapıcılık yapmaktadır. Kiraz'ın babası, karısının kızı ve oğluyla

²⁶ Gesell, Albert, and Ilg,F.L. , a.g.e.

kurdukları dümenden pek hoşnuttur. Kahvede kâğıt oynayarak gününü gün eder. Ancak baba kalp hastasıdır, bir zaman sonra evden çıkamaz hâle gelir. Bu yüzden evdeki ve apartmandaki tüm işler ve aileyi kontrol görevi anneye kalır. Ancak bu romanda çocuklar, anne ve babadan daha bilgilidirler. Anne ve babalarının giyimleri, davranışları, çocuklar tarafından pek tasvip edilmemektedir. Çocuklar köydeki yaşamın şehre uydurulmaması gerektiğini düşünürler bu yüzden anne ve babalarına karşı çıkarlar. Bu ve buna benzer davranışlar, ailenin hayat tarzı Kiraz'ın hiç hoşuna gitmemektedir. Sürekli ailesinin kapıcı olmasından utanç duyar. Bu durumu okuldaki arkadaşlarına ve öğretmenlerine söylemez ve bu durumla ilgili sürekli yalan söyler.

Öğretmenin, ana babasıyla tanışmasını kesinlikle istemez. Anasının kara çarşafının altından sarkan güllü şalvarından, ağzına burnuna doladığı kirli tülbinden, babasının derme çatma ceket ve pantolonundan, yağlı kasketinden, kara lastik ayakkabılarından, sakallı suratından utanıyordu. Kapıcı kızı olmakta ona utanç veriyordu. Bu nedenle öğretmene babasının işini söylemiyordu.

Öğretmen, okulun açıldığı günlerde, not defterini doldururken, öğrencilere, babalarını yâda annelerinin ne iş yaptığını, tek tek sorar. Kiraz, “*Babam kömür filan alır satar.*” diye uydurup atar. Öğretmen, onun babasının meslek bölümüne kömür tüccarı diye yazar.²⁷

Kiraz'ın anne ve babası, bir gecekondu almak için çocuklarını sürekli çalıştırmaktadırlar. Baba zaten evle ilgilenmemektedir. Bütün işler de annenin üzerine kalmıştır. Bu yüzden anne, işlerde çocukların kendisine yardım etmesini de ister. Kiraz hem evde annesinin eli ayağıdır. Olmazı oldurur, bitmezi bitirir. Hem de okulda ders

²⁷ Dayıoğlu, Gülten, *Yeşil Kiraz*, YKY, İstanbul, 2004 s.15 (Alıntılar bu kitaptandır)

ve davranış yönünden öğretmeninin övgüsünü kazanır. Aynı zamanda apartmanda komşuların çocuklarına da derslerinde yardımcı olur. Kiraz bu işleri yaparken hiç sıkılmaz. Çünkü bodrumdaki yarı karanlık kapıcı odasından ikide bir zırlayan zillerden uzak kalır. Bu durumdan Kiraz'ın annesi hoşnuttur. Kiraz'ın oralarda yol yordam öğrendiğini düşünür. Aynı zamanda Kiraz'ın komşuların evine gidip gelmesi anne ve babası için bir tabak az yemek demektir. Ancak bu durum Kiraz'ın erkek kardeşinin hiç hoşuna gitmez, onu hep kullandıklarını düşünür.

“Kiraz kızı, onun bunun evine salıp durma. Yüzsüz olacak” diye çıkışırdı anasına. Ama söz geçiremezdi. Arada, Kiraz'ı da paylardı.

*“Dilek denen o kızın çobanı mısın? Az yesinler de kızlarına bir öğretmen bir de gece bakıcısı tutsunlar.”*²⁸

Yeşil Kiraz romanında baba hem katı, hem ilgisiz biri olarak değerlendirilirken anne de babaya paralel bir tavır sergilemektedir. Çünkü ikisi de eğitimsizlikten kaynaklanan belli bir fikri yapıya sahiptir. Bu sebeple Kiraz, anne ve babasıyla aralarında yaşanan iletişimsizlikten doğan sıkıntılarını dışa vurmaktan çok, kendi içinde çözümler bulmaya çalışmıştır. Verilen bilgisizce, cahilce nasihatler Kiraz'ı anne ve babasından daha çok uzaklaşmasına sebep olmuş, sıkıntılarını dışa vurmaktan çok kendi içine atma, olayları kendi kendine çözme yoluna itmiştir. Konuşarak sorunlarını halledemeyince kendi dünyasına yönelmiştir. Kiraz, annesinin yoğun baskılarından iyice usanır. Bu da Kiraz'ın giderek annesinden uzaklaşmasına neden olur.

Ergenlik dönemi, kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemi olarak nitelendirilebilir. Kimlik arayışı, hangi değerleri taşıması gerektiği, kime bağlanıp

²⁸ Dayıoğlu, Gülten, a.g.e , s.17

inanacağı, neyin doğru, neyin yanlış olduğu gerçeğini bu arayış içinde bulmaya çalışır. Kişiliğine biçim vereceği insanlar ve duygular arar. Bu bağlamda romandaki anne baba modeli Kiraz'ın örnek alacağı bir model değildir. Kiraz gelişme döneminde neyin doğru neyin yanlış olduğunun henüz pek farkında değildir. Ancak zamanla kendi sorunlarını tek başına halletmek zorunda olduğunu anlayarak olayları buna göre değerlendirir. Kiraz kozasını delip uçmaya hazırlanan bir krizalit (kurtçuk) gibidir. Roman okur, düş kurar, düşünür. O güne deyin algıladıklarını, çeşitli biçimlerde birleştirir. Açıkçası artık, içinde bulunduğu yaşamı beğenmez, içten içe hep durumunu irdeler, toplumda kendine düşleri düzeyinde bir yer arar.

Yeşil Kiraz adlı romanda örnek alınabilecek bir anne-baba modeli bulunmamaktadır. Her ne kadar ideal anne baba olmasalar da Kiraz'ın annesinin çocuklarının okuması yönündeki düşünceleri kendilerine yakın kültür çevrelerinde bulunan cahil insanlara örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.

“ Yoksul, varsıl, soylu, soysuz, gayri herkes okutuyor çocuğunu. Okumak, iyi bir şey olmasa, bunca insan mektep kahrı çeker mi? İyi bir şeyse benim akıllı kızım, ne demeye okumasın?”

Koca her zaman bulunur. Hele okumuş, tahsilli kız olunca, ne kametler çıkar kim bilir!... Bana çektiyse hele, dişiliği dert olmaz ona. Biz, nefsimize höt demeyi biliriz.(YK s.120)

Anne ve baba, çocuklarının sadece okumaları yönündeki olumlu düşünceleri taşımaktadırlar, bunun dışındaki ergenlik, namus, çevre ilişkileri vb. konularda son derece çağdışı düşüncelere sahiptirler. Anne- baba çocuklarına sadece ve sürekli olarak nasihat etmektedirler. Ama bu nasihatlerin dozu fazla olunca çocuklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak yazar, Kiraz'ın ağabeyinin olumlu nasihatleri yoluyla, Kiraz'ın gelişimine olumlu yönde katkıda bulunacak mesajlar vermektedir.

“*Namus konusunda, ana babamız haklı Kiraz onların deneyimleri bizden çok. Dedikleri çokluk doğru. İnsanlar öylesine acımasız ki! Güzelsin, bilgin görgün, deneyimin kıt henüz, bu koşullarda, kendini kötülüklerden koruman zor. İyiyi kötüden ayırt etmek sandığın kadar kolay değil. Art düşünceler, yüzüne gülp, seni kendi yollarına çekmek isteyebilirler. İstanbul burası. Başına olmadık işler gelebilir. Sonra bizleri ve kendini acıya boğarsın. Uyma kimseye. Okumaya ver kafanı. Topluma seçkin bir insan olarak katılmayı amaçla. İçinde bulunduğumuz yaşam, yaşam değil. Savaş alanı sadece. Bu savaşı biz kazanmalıyız.*”(YK. s, 131)

Ergenin olgunlaşması, gelişimin son derece bireye özgü bir aşamasıdır. Her ergen ”ben kimim” sorusuna cevap aramaktadır. Olgun bir statüye ulaşma çabaları sırasında ergen, kişisel bir kimlik duygusu kazanma gereksinimi içindedir.²⁹

Ergenliğin esas teması; bireyin kim olduğunu, neye inanıp neye değer verdiğini, hayatta ne elde etmeyi beklediğini değerlendirmesini içeren bir kimlik kazanma sorunudur. Kimlik kazanma sürecinin ayrılmaz bir gereği, köklü bir benlik değerlendirmesini gerçekleştirmesidir.³⁰

2. Ailesiyle çatışma içerisinde olan genç kız

Bu bağlamda, yazarın *Sekizinci Renk* adlı romanın kahramanı olan Ela'nın annesiyle olan sorunları karşımıza çıkmaktadır. *Sekizinci Renk* romanının kahramanı Ela, çok ünlü bir tiyatro sanatçısının kızıdır. Derslerinde çok başarılıdır. Ancak anne

²⁹ Kalkan, Nalan. “17-18 Ergenlerdeki Benlik Sayısı ve Bunu Etkileyen Etmenlerin Araştırılması” Uzmanlık tezi, A.S.S. İzmir Devlet Hastanesi, 1988.

³⁰ Gençtan E. “Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar.” Maya matbaacılık yayıncılık. Ltd. şti. Ankara 1984.

ve babasıyla olan ilişkilerinde o kadar başarılı değildir. Özellikle annesiyle büyük sorunlar yaşamaktadır. Annesi Tiraje Hanım, kendisiyle tanışmaya gelen ve kolej sınavları birincisi Ela'yla yapacağı çalışmaların tezine önemli bir bölüm kazandıracığını düşünen Ülev'i evlerine davet eder ve hem aile içerisinde sorunlar yaşayan hem de arkadaş edinememe sıkıntısı yaşayan kızı Ela'ya, Ülev'in psikolojik destekte bulunmasını ister. Ülev, Ela'nın annesinin bu isteğini kabul eder. Ülev, Ela'yı tanımaya başladıkça onun temiz bir çocuk olduğunu düşünür. Ancak Ela'nın gençliğin verdiği heyecanla büyüklerine karşı geldiğini, kendi başına buyruk hareket ettiğini düşünür. Ülev, aileyi tanıdıkça sadece Ela'nın değil Tiraje Hanımın da psikolojik yönden çok yıprandığını düşünür. Ela'nın babası Akgün Bey, işleriyle çok fazla meşgul olduğundan ailesiyle fazla zaman geçirememektedir. Bu durum hem eşini hem de kızını olumsuz yönde etkilemektedir. Anne ve baba arasındaki mesafe Ela'yı çok fazla mutsuz etmekte, daha da hırçın olmasına neden olmaktadır. Ela her konuda Ülev'den öğütler alır, ancak ailesinin verdiği öğütleri dinlemek istemez. Babasıyla her ne kadar fazla görüşmese de onu gördüğünde zamanı verimli kullanarak onunla iyi vakit geçirmeye çalışır. Ancak annesiyle böyle bir diyalogu olmadığı gibi sorunları giderek artmaktadır. Annesi bu duruma çok üzülmemektedir.

“Ela'nın iyi yönlendirilmesi gerektiğine yürekten inandığım için böylesine dertli ve tedirginim. Kısacası bu yönlendirmeyi yapmanın rahatsızlığını yaşıyorum. Aslında zor bir çocuk, başına buyruk yaşamak istiyor. Benim yokluğumda bu doğrultuda bir yaşam biçimi geliştirme olanağı buluyor. Eve döndüğümde onu iyiye, doğruya, yönlendirmeye kalkışıyorum. O zaman kıyamet kopuyor. Parmak kadar çocuk benim tarafımdan yönetilmek istemiyor. Son günlerde bunu yüzüme apaçık söylüyor.

Kendisine baskı yaptığımı iddia ediyor. Bu baskıdan bunaldığını belirtiyor.”³¹

Ela, babasını daha çok arkadaşı olarak görmektedir. Bundan da önemlisi babaya karşı bir korku duymazken, anneye karşı korku ve isyan arası bir duygu taşımaktadır. Annesinin sözlerini ne zaman dinlemeye kalkışsa annesi kendi doğrularını dayattığı için Ela'nın giderek annesiyle iletişim kuramamasına neden olur. Yazarımız kendi bakış açısını Ülev'in üzerinden şu sözlerle yansıtır:

“Ela annesiyle sağlıklı bir iletişime girseydi bugünkü gibi sorunlu olmazdı diye düşünüyorum. Anladığım kadarıyla kızcağız nice dik başlı da olsa düşünce ve duygularını fırsat buldukça annesine açmayı çabalıyor. Ama annesi hemen kendi doğrularını dayatıyor. O yanlış bu hatalı, şu sakıncalı diyerek kız öyle bir sindiriyor ki... Bu yetmiyor gibi kemikleşmiş düşüncelerini, duygularını, inançlarını, görüşlerini, yaşam deneyimlerini Ela'ya aktarmaya çalışıyor. Çünkü kendini çok beğeniyor, kendine çok güveniyor.”(SR,s.32)

Tiraje Hanım, Ela'dan yaşını aşan bir kimlik ve kişilik beklentisi içindedir. Onun bu tutumu çocuğu bunaltmaktadır. Tiraje Hanım; kızını, kendi kafasında oluşturduğu kalıba göre yetiştirmeye çabalamaktadır. Oysa, Ela bu kalıba girmek istemez. Ela'yı uyumsuz kılan bu zıtlıktır. Bu yüzden sürekli olarak annesine karşı kendini savunma konumunda bulunuyordu. Bu gerilim onu hep tetikte olmaya zorluyordu. Bu durum da Ela'yı ruhsal yönden yıpratır ve sürekli olarak kendi iç dünyasında çatışma içerisinde olmasına neden olur.

³¹Dayıoğlu, Gülten , *Sekizinci Renk*, Altın Kitaplar Yayınevi, 2004 (Alıntılar bu kitaptandır.)

4. Ailesi tarafından serbest bırakılan, fakat kendi problemleriyle başa çıkamayan, hatta yanlış değerler peşinde koşan genç kız

Yeşil Kiraz romanında ailesiyle sorunlar yaşayan, kendi başına, kendi sorunlarıyla tek başına uğraşan yalnızca Kiraz değildir. Benzer sorunlarla arkadaşları da uğraşmaktadır. Buna Müge örneği gösterilebilir.

Müge, yabancı dille öğretim yapan kolejlerden birinde, başarısızlığı nedeniyle dört yılını yitirmişti. Orada öğrenimini sürdüremeyince devlet lisesine geçmişti. Yaşlıları lise birdeyken Müge, Kirazın sınıfında, orta ikide okuyordu.

Müge, çokbilmiş ve çeşitli konularda yaşam deneyimi olan bir kızdır. Erkeklerle arkadaşlık etmeye iki yıl önce başlamıştır. Ailece flörtü doğal bir yaşam biçimi olarak değerlendiriyorlardı. Müge'nin anne ve babası çalıştığı için Müge, anneanesiyle yaşamak zorunda kalıyordu. Annesi, Müge'yi sıkmaktan yana değildi.”*Bizim denetimiz altında, hayatın iyi ve kötü yanlarını tanısin.*”(YK,s.139) diyerek kızını alabildiğince,özgür bırakıyordu. Ama Müge'yi denetlediği falan da yoktu. Aslında yaşamının hiçbir döneminde, kızına ayıracak zamanı bulamamıştı kolayına gittiği için başı boş bırakıyordu. Aileden ya da çevreden gelen soruları yanıtlamak zorunda kalınca, “*Kızım ezilmesin. Yaşamı tanısin. Kişiliğini kendi deneyimleriyle oluşturup yarınlara hazır olsun*”. (YK, s.140)“gibi kendine özgü görüşlerle ilgisizliğini savunur .

Yazar romanında hem çocuklarını çok sıkarak hem de çok özgür bırakarak eğitim verdiğini zanneden ailelere dikkat çekmektedir.

Bunlarla yazar ergenlik gibi son derece karmaşık bir dönemde olan çocukların ailelerle aralarında geçen olayları, onlardan daha iyi tahlil ettiklerini ve sorunların çocuklardan daha çok ailelerden kaynaklandığını, çocukların bu sorunlarda payının çok az olduğunu gösterir. Hatta Müge'nin davranışlarındaki serbestliğin anne ve babasının yol göstermemesinden kaynaklandığını onun ve arkadaşlarının tavırlarının tek sebebinin aileleri olduğuna dair iletileri yazar Müge'nin anneannesinin şu sözleriyle verir:

“Ne var anneanne? Sesten tedirgin mi oldun yine?”

Anneanne, ellerini beline koymuş, Müge'ye çatmaya hazırdı:

“bu plağı dinlemeni, annen yasaklamıştı. Ona verdiğin sözü, neden tutmuyorsun? Akşama söyleyeceğim. Müge sözünde durur, diye öğünüp durmasın. Malını tanısın.”

Müge öfkeyle ayağı kalktı;

“Neden, hep beni, annemin önünde küçük düşürmeye çalışırsın? Anlayamadım gitti. Aslında, sözümden dönmüş değilim. Bu, yeni arkadaşım Kiraz. Kendisinden sana söz etmiştim. Annemde biliyor arkadaşlığımızı. Onu eve davet etmemi kendisi söyledi. Ders çalışmaya gelmiştik. Ona birkaç ilginç plak dinleteyim dedim. Bu plağın, Türkiye'de yasaklanmış olduğunu duyunca, merak etti. Dinlemek istedi. Onun için çaldım. Kendim içim değil...” (YK, 148)

Anneanne, şöyle bir dönüp alıcı gözüyle Kiraz'ı süzdü. Gözü tutmuş olacak ki:

“Hoş geldin yavrum! Bizim kızın eski arkadaşları pek arsız şeylerdi. Seni de onlardan sandım. Çıkışmamı hoş gör. İyi bir aile çocuğuna benziyorsun. Müge’mdede iyi çocuktur. Ama arkadaşına uyma huyu olmasa! Kolejdeki kızlar, ona etmediği bırakmadılar. En sonunda okuldan...”

Müge, ninesinin ağzından çıkmak üzere olan, ”kovuldu” sözcüğünü, Kiraz’ın işitmesini istemiyordu. Bu nedenle öfkeyle söze girdi:

“Anladık anneanne, anladık! Sen de hiç kimseyi beğenmezsin ki! bu yıl daha çok Kiraz’la arkadaşlık ediyorum. Ötekileri, arada bir, hafta sonları görüyorum. İsteddiğin oldu mu işte!”

“Hayır, olmadı. Onları, hiç görmesen, daha iyi senin için. Şeytan görsün yüzlerini, hiçbiri de sağlam ayakkabı değil.”

“Sen söyle sen. Onlarda iyi aile çocukları. Biraz serbest görüşlüler o kadar.”

“Sevsinler o iyi aileleri.”

“Yapma anneanne bilmezlikten gelme. Arkadaşlarımda hepsinde iyi aile kızları. Biliyorsun, Serçin’in babası fabrikatör. Minişinki, tüccar, Hande’nin babasıysa armatör. Didem’in babası büyük devlet adamı... hangisi kötü aile bunların?”

“Aman, ne halin varsa gör! Ben bildiğimden şaşmam. O kızların babaları neci olursa olsunlar. Her biri nice varlıklı ve de ünlü hatta soylu olursa olsun, çocuklarını iyi yetiştirmiyorlar. Çünkü onlara sahip çıkmıyorlar. Kızlarını ortalara salıvermişler. Beğendikleri gibi yaşıyorlar. Öylesine iyi aile demem ben. Gençler, yeni yetişirken büyürler onlara, baskı yapmadan, yol yöntem göstermeli. Ne de olsa, büyüklerin başlarından çok şeyler geçmiştir. Hayattan, acı tatlı pek çok ders almışlardır.”

Evlatlara, bu tecrübeler anlatılmalı. Onları, kötülüklerden, ana baba kollamazsa, hiç kimse kollamaz.

Kediler, köpekler, kuşlar, atlar, eşekler... Yavruları belli bir yaşa gelinceye dek, sürekli olarak onları kolluyorlar.

Ben aslında, kendi öz kızımın tutumunu da beğenmiyorum. Seni çok başıboş bırakıyor, serbest büyütüyor, diye annene çıkışmıyor muyum zaman zaman?”(YK,150)

Müge sabırsızlıkla bağırdı:

“Yeter anneanne! Haklısın. Geçen yılki arkadaşlarım iyi değildi. Aileleri onları başıboş bırakıyordu. Ama şimdi onlarla değilim. Elinden gelse, beni eve kapatıp, eski zaman kızları gibi, elişi öğreterek, hanım hanımcık yetiştireceksin.”

“O kadar da değil. Bu devirde seni eve kapayıp, da ne yapacağım? Anneni bile okuttum ben. Tertemiz namusuyla evlendirdim. Fena mı oldu? Yuvasında mutlu yaşıyor. Tek kusuru, sana çok yüz vermesi!”

“iyi ediyor. Sen onu zamanın da çok sıkmışsın. Gençliğini yaşamamışsın zavallıya! O günlerin acısını unutmuyor anlaşılan. Benim de kendisi gibi, gençliğimi yaşamadan kocamamı istemiyor.”

Anneanne, torunuyla başa çıkamayacağını anlayınca, Kiraz’a döndü:

“Sizinkiler nasıl kızım? Annen seni sıkıyor mu?”

Kiraz ne diyeceğini düşünürken, Müge atıldı:

“Hem de nasıl sıkıyorlar zavallıyı?”

“Ama ne iyi, ne iyi! Yüzünden belli zaten. Eskiler ne demiş, kızını dövmeyen dizini döver... Doğru demişler vallaha. Kiraz kızım, Müge’ m iyi aslında iyi kızdır. Birbirinizden ayrılmayın. Her zaman gel bize. Güzel güzel ders çalışın. (YK,s.151)

Sanatçı, ailelerin ergenlik gibi son derece önemli bir dönemde çocuklarına destek olmaları gerektiğini göstermeye çalışır.

5. Mücadeleci genç kız tipi

Gülten Dayıoğlu, son yıllarda bilim kurgu ağırlıklı romanlarla gençlere seslenmeye yönelmiştir. Gelişen ve sürekli yenilenen teknolojinin ürünleri olan özellikle televizyon ve internet gibi güçlü iletişim araçlarının etkisiyle ailelerin gözünde genç tipi değişikliğe uğramıştır. Ülkemizde değişen gençlikle beraber, ideal genç anlayışının da değiştiği görülmektedir. Gülten Dayıoğlu'nun son dönemde yazmış olduğu romanlarındaki genç tiplerinde toplumumuzdaki bu değişim eğilimini görmekteyiz. Yazar, yaşadığımız çağın koşullarının etkisiyle ergenin kişiliğinin nasıl biçimlendiğini, gelecekte toplumu onlar oluşturacağı için de, toplumun ileride nasıl bir şekil alabileceğini göstermeye çalışır.³²

Yazar okuyucularına hayatta yapılamayacak pek çok şeyi kahramanlarına yaptırır. İşte, Gülten Dayıoğlu'nun *Yada'nın Gizilgücü*, *Mo'nun Gizemi* gibi fantastik romanları, insanın hayal gücünün sınır tanımadığını gösteren örneklerdir.

Yazar, *Yada'nın Gizilgücü* adlı romanında Yada adında bir genç kızdan bahsetmektedir. Baba özlemiyle büyüyen Yada, artık on dört yaşındadır. Geçmişte ailenin başından geçen korkunç olayları bilmediğinden, kayıp babasının izini bulmaya çalışır. İnternette açılan "Babamı Arıyorum" adlı siteye girer. Babasıyla ilgili ip uçları vererek onu tüm dünyada aramaya başlar. Çünkü Yada'nın babası Apam, Amerika Gökbilimleri Merkezinde önemli bir kişidir, ayrıca Apam, Yabgu soyundandır. Çok zeki biridir, peşinde kötü emellere sahip kişiler vardır. Apam'ın ataları Yabgular, Altay dağının doruğunda insanlardan uzak bir şekilde yaşamaktadırlar. Yabgular olağan üstü güçleri olan insanlardır,

³² Sinar Çılgın, Alev, a.g.m. Bursa, 2005

söylentiye göre Yabguların yaşadığı yerde bir yanardağ patlaması olur. Bu patlamada Yabguların çoğu ölür. Yalnızca mağarada yaşayan Yabgular hayatta kalır. Patlama sırasında adına Yada denilen taşların ışımasıyla, hayatta kalan Yabgular uykuya dalarlar. Bu uyku tam üç yüz yıl sürer. Ancak mağaranın içine güneş ışığının sızmasıyla uyanırlar. Uyanırlar fakat, patlama sırasında olan olayları hatırlamazlar. Kehanete göre Yabguların soyundan gelen en son kişi bu patlamanın sırrını çözecektir. Bu kişi beyin evrimini tamamlamış ve dünyanın sonuna neden olacak büyük bir problemi çözecek kişidir.

Amerikalı yetkililer, Apam'ın beyin evrimini tamamlamış kişi olduğuna inanırlar. Fakat yanılırlar, çünkü bu kişi Yada'dır. Amerikalı yetkililer bunun daha sonra farkına varırlar.

Yada'nın ilk önce patlamanın sırrını çözmesi gerekmektedir. Uzun süre düşündükten sonra bu sırrı çözer: Yanardağın patlamasıyla radyasyon etrafa yayılır ve lavlar tüm mağarayı kaplayınca "yada taşlarının" parlamasıyla oluşan ışık nedeniyle Yabguların göremediğine ve beyinlerinden bilgilerin bu ışık nedeniyle silindiğini anlar.

Yada, sırrı çözdükten sonra geriye en önemli görevi kalır. Dünyayı kurtarması gerekmektedir. Çünkü dünyanın dışını saran atmosferin büyük zarar görmesi ile Dünya, zararlı ışınları süzemez olmuştur. Yada çözüm yolları düşünür, biraz düşündükten sonra yada taşlarının dünyayı kurtarmak için kullanılacağını anlar. Fakat bunları kullanamaz. Çünkü bu taşların kullanılması insanın çok acı çekmesine neden olacaktır. Bu nedenle Yada başka çareler düşünür.

Yada, çözümün insanlarda olduğunu anlar, insanların kaybettiği duyarlılığını yada taşlarının yardımıyla tekrar geri kazanabilmeyi amaçlar. Bu doğrultuda harekete geçer. Yada insanlara sevgi,saygı ve duyarlılık aşmaları yükler. Artık duyarlılık çarkı dönmeye başlamıştır. Bunun etkileri atmosferde iyi yönde görülmeye başlar.

Yada'nın artık ailesiyle görüşme vakti gelmiştir. Yada evrenden ayrılalı üç yıl olmuştur, özlemler kabarmıştır. Ve Yada babası Apam'la beraber eve döner.

İnsanoğlunun pek çok hayalinin bilimle birlikte gerçeğe dönüştüğünün bilincindeyse, gelecekte bize hayal olduğunu düşündüren birçok unsurun onların da gerçeğe dönüşeceğini de bilmeliyiz. Yazar eserlerinde hayal gücünü devreye sokarak her fırsatta bilim, sevgi, barış gibi kavramlara ulaşmayı hedeflemiştir. Yazar bilimin evrensel olduğunu düşünür. Sekizinci Renk adlı romanıyla hayal ettiği gibi, bütün renkleriyle insanlığı kapsar. Yeşil Kiraz II romanındaki gibi tüm gelişmeleri dünyaya yaymaya çalışır. Yazarın eserlerindeki genç kız tipleri (Yada, Defne, Kiraz, Ela) aklın ve bilginin insanlığı geliştirip ilerletebilmesi gereken kapasitelere sahiptirler. Yine eserlerdeki ortak nokta *“yaşamı başkalarının deneyim ve öğütleriyle değil, kendi deneyimleriyle tanımak; yirmi birinci yüzyıl insanı olarak yaşamın bilinmedik yönlerini bilmek, doğanın gizlerini çözmek, hayata yeni anlamlar katarak yaşamak” (SR)* olarak görmekteyiz.

Yada'nın Gizilgücü'nde Yada'nın babası, bir bilim adamı olduğu için Yada, çocukluktan itibaren bilimle iç içe, bilimi insanlığın yararına kullanan insan tipini temsil etmekte sevginin, barışın hakim olduğu bir ortam sağlanabileceğini göstermeye çalışmaktadır.

Romanın kahramanları sadece bilimi değil, sevgiyi, insanlığı da temsil ederler. Ve bu değerleri tüm dünyaya yayarlar. *Mo'nun Gizemi*'nde, *Yada'nın Gizilgücü*'nde dünyanın hakimiyetini ele geçirmek isteyen olumsuz bilim adamı tipleri yer alsa da sevgi, barış ve iyi yönde kullanılan bilim her zaman galip gelmiştir.

Gülten Dayıoğlunun gençler için kaleme aldığı *Yeşil Kiraz*, *Sekizinci Renk*, *Mo'nun Gizemi* isimli romanlarındaki genç kız tipleri bir sentez oluşturmuştur. *Yeşil Kiraz*'ın Kiraz'ı, zor hayat şartları içinde dünyaya gelmiş bir çocuktur. Kiraz bu hayat şartlarını değiştirmek için mücadele edip, hataları içinde sıkışıp kalmışken iyi bir eğitim imkanı yakalayarak bir

çıkış noktası bulur. Bir kapıcı kızıyla başarılı ve tanınmış bir iş kadını olma imkanına kavuşur. Genetik bilimi ve canlı kopyalamanın konu edildiği *Mo'nun Gizemi*'ndeki Defne ve Burç gönülleri sevgi dolu aynı zamanda da ilmi yeterliliğe sahip gençlerdir. Dil-din-ırk farkı gözetmeden birbirini seven bu iki gencin yaşadıkları olaylar, yoksullukla veya ailevi sıkıntılarla ilgili değildir. Onlar bilgi çağının çalışan, araştıran, düşünen ve üreten geleceğe yön vereceği düşünülen insanlardır.³³

Gülten Dayıoğlu'nun romanlarındaki genç kız tipleri sürekli değişen, gelişen, sıkıntılar yaşasa da yine kendi iradesiyle toparlanmasını bilen tiplerdir. Kiraz hayatta çektiği tüm zorluklara rağmen onlardan sıyrılmayı başarmış “*tepeden tırnağa umut yüklüyüm, içimde sanki şafak söküyor*” (YK, s. 277) sözleriyle hayata bir başlangıç yapmıştır. Dayıoğlu karakterlerine hep umut aşılamış ve okuyucularına da bir yol gösterici olmuştur. İnsanları kendi ifadesiyle “*dar kalıplar içerisine sığdırmaz.*” İşte onu diğer yazarlardan ayıran ve eserlerinin zevkle okunmasını sağlayan taraflardan biri de budur.

³³ Sınar Çılgın, *Alev, a.g.m*, Bursa, 2005

İKİNCİ BÖLÜM

GÜLTEN DAYOĞLU'NUN ROMANLARINDA GENÇ KIZ ve SOSYAL ÇEVRE

1. GENÇ KIZ VE AİLESİ

Kişinin gelişimine rehberlik edecek, sosyal yönden gelişimine katkıda bulunacak, toplumun değerlerini öğrenmede yardımcı olacak en önemli yer ailedir. İletilere bu yönden bakıldığında kahramanın anne-babasının çocuğa karşı tutumlarının doğruluğuna veya yanlışlığına bakmadan önce bunların bireyin gelişimini nasıl etkilediğini değerlendirmek gerekir. Çünkü aile, toplumun temel kurumudur. Toplumun kültür özelliklerini yansıtan, kültürel özellikleri nesilden nesile aktaran aile, aynı zamanda bireyin kişilik yapısını biçimlendiren, olgunlaşmasında çok büyük ve derin etkileri (olumlu-olumsuz) olan sosyal bir kurumdur. Ergenlik döneminde birey, bir yandan anne ve babasının kendi davranışlarını kontrol altına almasına tepki gösterirken, bir yandan da onlara güven vermektedir. Bu iki zıt duygu, bireyin iç dünyasında çatışmalara neden olmaktadır. Eğer aile de ergene olumlu ve yapıcı geçmesi gereken bu dönemi olumsuz tavır ve davranışlarla donatırsa ergen, çatışmalarla dolu bir dönem yaşamaya başlar.

Kişiliğin gelişmesinde, çocuğun içinde bulunduğu ailenin ve çevrenin çok büyük önemi ve etkisi bulunduğu bilinmektedir. Çocuk içinde bulunduğu aile ortamı aracılığıyla gelişir ve hayatı öğrenir. Aile sadece büyütme ve bakım görevini üstlenmiş sosyal yapı değildir. Çocuğun kişilik gelişimi için gerekli sevgi, şefkat, güven ve eğitim veren sosyal bir birimdir. Çocuk yaşamın ilk dönemlerinde kendine ve çevresine güven duyması, kendi benliğini çevresinden ayırıştırır. Bireyselleştirmeyi, merak ve ilgiyi öğrenir. Bir insan olarak hangi davranışların doğru, hangilerinin yanlış olduğuna karar vermek toplumda kabullenilen değer ve yargıları tanımak, başkalarıyla olan ilişkilerde davranış modellerini benimsemek, kendine ait uygun bir benlik

kavramı ve benlik saygısı kazanmak, sorumluluğu ve uyumlu olmayı öğrenmek ailenin etkisi ile gerçekleşir.³⁴

1.1. Baskıcı baba ve genç kızların sorunları karşısındaki tavrı

Yeşil Kiraz adlı kitabın kahramanı Kiraz, ailesiyle çok büyük sorunlar yaşamaz. Onun sorunları, anne ve babanın hem cahilce fikirleri hem de ilgisizlikleridir. Aile belli bir zamana kadar hep bir aradadır; anne ve baba arasında pek fazla sorun yoktur, baba hastadır ve hep yataktadır. Anne ise hem babanın hem de annenin yapması gereken işleri yapar. Ancak romanda anne ve baba arasında geçen sorunlardan ve bunun çocuk üzerindeki etkisinden fazla söz edilmemektedir. Bu nedenle kahramanın annesi-babasıyla olan ilişkileri birbirinden bağımsız olarak incelenecektir.

İlgisiz ana-baba, çocuğunu ihmal ederek âdeta psikolojik bakımdan reddeder. Ebeveynler, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarından habersizdir, nerede ne yaptığını merak etmezler. Bununla birlikte çocuklarının varlığından rahatsız oldukları için, çocuğunu çevrelerinden mümkün olduğu kadar uzak tutmaya çalışırlar. İlgisiz ana-baba çocuğuna en az kontrol uygulayan ana-babadır.³⁵

³⁴ Aydın, Cahide “Çocuk Eğitiminde Aile ve Toplumun Önemi” XXII. Ulusal Psikiyatri Ve Norolojik Bilimler Kongresi, Marmaris, 1986.

³⁵ Kuzgun, Yıldız. “Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi .” Doktora Tezi, H.Ü” Ankara,1972

Kiraz'ın babasıyla olan ilişkilerini göz önüne sermeden önce “baba” kavramına açıklık getirmek gerekir. Çünkü baba, toplumumuzda evde en fazla söz sahibi olan, ekonomik gücü olan toplumsal kuralları uygulayan ve aynı zamanda da ailenin, çocukların, gençlerin geleceğine dair kararlar alan, büyük sorumluluk sahibi bir kişidir.

Romanda anne ve baba sürekli olarak ergenlik çağına ermiş kızlarının kendisine dikkat etmesi gerektiğinden bahsederler. Babası, Kiraz'a ergenlik çağına girdiğinden beri çok güzelleştiğini söyler. Genç Kız, bu tür sözleri babasından ilk kez duyar. Ancak babası güzelliğinin, halası gibi başına dert olması endişesinden bahsederek kendisine nasihat eder. Kiraz'ın halası ölmüştür; ancak neden öldüğünü Kiraz hâlâ bilmemektedir. Kiraz, öğrendiği olayla namus denen şeyin ne kadar kıymetli olduğunun farkına varır.

“Ah, ah! Adını anmayayım, diyorum, olmuyor işte. Öldüğünde sen yaştaydı. Güzelliği köyünde ün saldı şuncacık çocuğun. Sokağa çıkamaz olduk. Çeşmeye bile salamıyorduk. Neden dersen, göz möz koyan olurda başımız dertlere dolanır diye...”

Nur içinde yatasıca! İlk günler yatkın davrandı. Dur dediğimiz yerde durdu. Otur dediğimiz yerde oturdu. Gel gör ki, bu yumuşak başlılık, uzun sürmedi. Gide gide, kız bize diklenmeye başladı. Bize gidiyorum, bana yani. O sıralar, anam babam kocamışlardı...

Kız kardeşim, benden habersiz konuya komşuya, girip çıkmaya, bahçeye filan gidip gelmeye başlamış. Kızın adı, dillendi dillenecek. O sıralar bir iki de dünür çıktı” bu işler pişirilip kotarılırken, halan, Gözerciler'in oğlanla kaş göze girmemiş mi! Duyunca arımdan yerin dibine geçtim. İzine düştüm. Gözümle gördüm gizli yerde söyleşirken. Kız eve dönünce avlunun ortasında, yüzüne ağız dolusu balgam tükürdüm.

Nettim ki? diye diklenmesin mi? Gözüm dönmüş öfkeden. Pars gibi üstüne atladım. Ya Allah! deyip suratının orta yerine okkalı bir tokat indirdim. Ossaat, yere devrildi. “Kulağım, kulağım!” diyerek ,acıyla avunmaya başladı. Baktım ki, ip gibi kan geliyor kulağından.

...

Kazayla öldü. Şehit oldu. Bedenine erkek eli değmedi. Namusuyla can verdi. Cennette huriler onun için düğün kurmuşlardır. Belki de o güzellikle köy içinde ortaya düşüp adımızı lekeleyecekti.

Son günlerde sana baktıkça, onu görür gibi oluyorum. Aman kızım, güzelsin diyenlere akıl koma. Kanma kimseye. Ayağa düşürürler Allah etmesin. Ben ölümle pençeleşiyorum. Ağabeyin desem kendini kurtarma derdinde. Sana sahip çıkacak kimsemiz yok. Ayağını denk al. Kendini iyi kolla.(YK,s.111–112)

Yazar, olumsuz baba modelini çizerek okura bu tür sorunların yaşanabildiğini göstermiş; diğer yandan ailelere göndermede bulunmuştur. Bu tür sorunların hâlâ yaşanmakta olduğunu göstermiştir.

Ergenlik dönemine kadar çocukla çok fazla iç içe olmayan daha çok kendileriyle ilgili olan anne ve baba, çocuğun büyümeye başladığı ve kendi özgürlüğünü yaşamak istediği bu dönemde ergenin karşısına baskıcı bir tutumla ortaya çıkmaktadırlar. Çocuğun fiziksel gelişimine bakarak, onun duygusal yönlerini dikkate almadan, bazen davranışlarını yönlendirmeye çalışmakta bazen de çocuklarını daha başıboş bırakmaktadırlar. Bu durum ergenle ebeveyn arasında giderek çatışmalara neden olmaktadır. Anne ve babanın bu tür bilinçsiz davranışları, sürekli olumsuz

durumları gösterip onun yapmaması gerektiğine dair tekrar ededuran nasihatleri çocuğun kendini bir şekilde sindirilmiş hissetmesine neden olacaktır.

“Annesini dinler gibi davranıyor, babasıyla konuşurken içinde dalga dalga, öfke kabarıyordu. Babası, yok yere, körpecik kardeşinin ölümüne neden olmuştu. Tiksiniyordu ondan. Bir ara; güzelliğimden söz etme. Ar namus öğütleri duymak istemiyorum. Yeter yeter! Diye bağırarak geldi içinden. Yapamadı. Ağzım sımsıkı yumup, başını başka yana çevirdi.”(YK,s.112).

Ailelerin göstermiş olduğu yanlış tavır ve davranışlar sonucunda çocukla anne-baba arasındaki mesafe gittikçe açılarak önü alınamaz bir yabancılaşma durumunu ortaya çıkaracak ve genç; sorunlarını, sevinçlerini, üzüntülerini, kendi iç dünyasında yaşama yolunu seçecektir.

1.2. Baskıcı anne ve genç kız

Klasik evlilik anlayışına göre, kadın ve erkek elmanın birer yarısıdır. Kadın ve erkeğin evlilik içerisindeki hareket ve sorumluluk alanları belirlenmiştir. Ayrıca evli çiftin kendilerine özgü dünyalarının dışında; kadının, kadınlarla, erkeğin ise erkeklerle oluşturduğu bir diğer dünyası da bulunmaktadır. Bu durum kadınla erkeğin paylaşımlarını sınırlasa da toplumca biçilen roller birbirine karışmamaktadır. Aynı durum annelik ve babalık rollerinde de söz konusudur. Geleneksel ailelerde, kız ya da erkek, çocukların sorumluluğunu öncelikle anneler üstlenmektedir. Türk toplumunda annelik önemli bir roldür. Fakat eğitim seviyesi düşük bazı yörelerde kadın toplumun

ikinci sınıf bir üyesi durumuna gerilemiştir. Bu durumda söz konusu yörelerde bir kız çocuğunun dünyaya gelişi utanç verici bir olay olarak dahi görülmektedir:

“ Peki, bu durumda annemi böylesine suçlamak niye? Suçlu avına çıkmak gerekirse, ilk yakasına yapışacak olan kimlerdir? Elbette, annemin böylesine sığ, ilkel düşünceli bir insan olarak yetişmesine göz yuman, onu eğitimden yoksun bırakanlardı. Sonra para kökenli değer yargılarını üreten ve kendi yarattıkları bu puta tapmayı yaşam biçimi edinenler vardı sırada. İnsanı insan kılan erdemleri yok sayan, insanlıktan çıkmış insansı yaratıklar.”(YK s.118,119)

Geleneksel aile yapısına göre otorite saydığımız babalar, çocuklarıyla ilgili sorunları genellikle annelerle paylaşıp onlara destek olmaz, yardım etmez. Diğer taraftan, çocukların ve gençlerin davranışlarında, tutumunda, eyleminde kendilerine uygun olmayan bir durumla karşılaştıklarında ise anneyi suçlarlar. Böylece annenin çocuğa ve gence karşı davranışında, tutumunda, eyleminde, yaklaşımında çelişkiler yaşanır.³⁶

Aslında, geleneksel aile yapısında babanın yükü annenin yükünden fazladır. Evde babaya korkuyla karışık saygılı bir bakış vardır. Ancak, *Yeşil Kiraz* romanında baba, hasta ve güçsüz olduğu için anne, hem engelleyici hem de cezalandırıcı nitelikteki kararları veren kişi olmuştur. Romanda aile içinde anne-baba sevimsiz bir durumdadır.

“ Şu haline bak. Can alıp can veriyorsun. Bu kancık köpeği, dövmeye mi kalkacaksın aklınca? Hık, diye öle kalır, imansız gidersin vallaha! Sen akıl koma bu işlere. Evelallah, ben gelirim hakkından. Ne yapalım, yazgım böyleymiş. Evin hem anası, hem babasıyım. Bu kız ayağını eğri basmaya kalkışırsa aha önünde ant

³⁶ Köknel, Özcan, *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul,2001, s.152

içiyorum, öldürürüm onu. Habibe'nin kızı İstanbul "O..." su olmuş dedirteceğime, namus derdine katil olmuş, desinler daha iyi."(YK. s.197).

Reddeden ve kısıtlayan ana-baba tutumlarının çocuklarda ruh sağlığını bozucu etkilere neden olduğu, kapalı saldırganlık eğilimlerinin oluşmasına yol açtığını saptamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, alt sosyal-ekonomik düzeydeki ana babaların üst sosyal-ekonomik düzeye göre daha kısıtlayıcı davranışlara sahip olduğu saptanmıştır.³⁷

Gülten Dayıoğlu'nun *Yeşil Kiraz, Sekizinci Renk, Mo'nun Gizemi*, gibi romanlarındaki aile yapılarına bakıldığında genelde babaların otoriter bir karakterde olmadıkları, ama aynen geleneksel aile modelinde olduğu gibi, çocukların tüm sorumluluklarını annelerinin üzerlerine bıraktığı göze çarpmaktadır. Yeşil Kiraz romanında yukarıdaki durumdan biraz farklı olarak anne, daha çok sorumluluk almak yerine çocuklarını çalıştırarak bir gecekondu sahibi olmayı amaçlamaktadır.

Kiraz, annesinin bulduğu kuaför çıraklığı işine başlar. Eğer kuaförün yanında çalışmazsa bilir ki apartmandaki işlere koşacak. O yüzden kuaförün yanında çalışmaya razı olur. Kuaför çıraklığı yaparken insanların onu bir köylü kızı diye aşağılamasına çok üzülür. Kiraz kendisi hakkında türlü türlü konuşmalar yapan karnı tok, sırtı pek işsiz, amaçsız, zengin ve süslü kadınlara hınçlanır. Burada kendisini övenlerden de yerenlerden de tiksiniyordu. Son günlere bu yüzden annesi de söylenip durmaktadır.

"Güzel kızım, günden güne büyüyüp serpiliyorsun. Önüne düşüp de kötü yollara kaydırmak isteyenler olabilir. Aklını çelmek gönlünü olmadık şeylere akıtmak

³⁷ Uluğtekin, Sevdâ "Çocuk Yetiştirme Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri." Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, 2 1984. (sayfa: 21.69).

için dil dökerler. Överler, yüzüne gülerler. Kanma kimseye. Babacığınız sayrı, süzgün, yağı tükenmekte olan kandil gibi uzanıp duruyor önümüzde. Seni kollayıp gözetecek gücü yok ki! İki kez ardı arda tıksırsa, ölüyorum, diye koyuveriyor kendini. Kuruntulara karşı hepten. Bundan sonra gayri, biz, kendimizi kollayacağız. Yok, sayacağız onu.

Ağabeyin desen yeni yetme. Ne gelir elinden? Allah tan ki deliliğe vurup ta okulu falan boşlamaya kalkışmıyor. Güzel güzel okuyor maşallah. Senide okutacağım. Siz kurtaracaksınız bizi bu sıçan kovuğundan. O günlere değil dayanmalıyız. Namusumuzla, anlımızın akıyla, düşlediğimiz güzel günlere...” (YK. s:103).

Kiraz’ın yaz tatillerinde sürekli farklı işlerde çalışıyor olması onu okuldan soğutmaya biraz da olsa sebep olmuştur. Ancak buna rağmen okulunu da takıntısız bir şekilde sürdürmekteydi.

Henüz 15’inde olan Kiraz’ın güzelliği göz kamaştırıyordu. Ne var ki o gelişip güzelleştikçe içine kapanıyordu. Yaz tatili başladığında anası onu yine kuaföre göndermek ister. Kiraz berber de çalışmak istemediğini kesin bir dille annesine söylediğinde evde günlerce tartışma yaşanır. O yıl ilk kez boş oturur evde Kiraz. Hayatında ilk kez yaz tatilinde çalışmadan duruyordu. Hiç durmadan kitap okuyor, evden hiç dışarı çıkmıyordu. Annesi sokaklarda gezip tozmadığına seviniyordu. Baba da anadan yanaydı.

“Sokaklara dadansa, nerede arar, kime sorarız. Elleme, otursun dizimizin dibinde. Katlardan aldığımız aylık karnımızı doyuruyor. Varsın çalışmasın. Kanadımızın altında ana-baba ekmeği yiyerek kemikleşsin.” (YK. S,138).

Yazar, ergenlik gibi son derece karmaşık bir dönemde olan çocukların; anne ve babalarıyla aralarında geçen olaylarda sorunların anne ve babadan da kaynaklanabileceğini onların da eğitilmesi gerektiğini düşünür. Yazar, *Sekizinci Renk* adlı romanında , sadece çocuğun değil ne kadar eğitilmiş olsa da annenin de bilincinin diri tutulması gerektiğini düşünür.

Ela'nın hem manevî ablası hem de Psikoloğu rolündeki kişi olan Ülev, düzenli olarak Ela'yla buluşur. Ancak Ülev, bu buluşmaların ailenin umduğu gibi Ela'nın sıkıntılarını yok edeceğine inanmaz. Çünkü Ela'nın sorunlarının çoğu annesiyle arasında yaşanan uyumsuz iletişimden kaynaklanır. Ülev, Ela konusunda iyi bir sonuç elde edebilmek için Ela'nın annesi Tiraje Hanım'a da psikolojik terapi uygulanması gerektiğine inanıyordu. Yazar kahramanın annesi ile olan ilişkisine daha gerçekçi yaklaşmış, geleceğin ebeveynleri olacak çocuklara nasıl anne-baba olunması gerektiği mesajlarını bu yolla vermeye çalışmıştır.

“Ela, annesinin kendisini yönlendirmesini, öğütlemesini, eleştirmesini istemiyor; yaşam yolunu kendisi çizmek istiyor. Bunu henüz açıkça söylemiyor, ama davranışları onu ele veriyor. Ana babası yazık ki henüz hiçbir şeyin ayırımında değil, durum böyleyken annesi ona hala küçük bir çocukmuş gibi davranıyor. Üstelik bunca başarılı ve şöhrete karşın çok tutucu bir hanım. Kızını günümüz koşullarını izleyip gözleyerek kızına o doğrultuda yaklaşmalı. Ama onun buna zamanı yok.”(SR, s. 31)

Kahraman, annesi ile aralarında geçen iletişimsizlikten oluşan sıkıntılarını annesiyle değil de bir başkasıyla konuşarak halletme yoluna girmiştir.

Dayıoğlu, annenin çocuğunu kendi belirlediği yöntemlerle bir kalıbın içerisine sokmasının yanlışlığı üzerinde durur. Anne, baba, çocuk ilişkisinde her iki tarafında

birbirlerinin duygu ve düşüncelerini paylaşarak kabul etmekle birçok soruna çözüm bulunabileceği yolunda iletiler verir.

Annelik, aynı zamanda bir insanın sorumluluğunu almak demektir ancak, bazen kendi sorunlarını çözememiş olan kadınlarda ilgiye ve ihtimama muhtaç bir çocuğun, gencin sorumluluğu üstlenmek annede bazı çatışmalara ve olumsuz duygulara neden olabilir:

Gerçekten Tiraje Hanım, usta bir oyuncu. Ancak bir tek rolü başaramıyor oda annelik. Ne yazık! Keşke anne olmaya kalkışmayıp yaşamını sadece usta bir artist olarak sürdürseydi. (SR. s,39)

Dayıoğlu, Ülev'in sözleriyle anneliğin zor bir sanat olduğu mesajını vermektedir. Anneleri, çocuklarından kendi düşüncelerini benimsemelerini beklemektedirler. Bu beklenti gerçekleşmeyince büyük bir hayal kırıklığı ve olumsuz bir ruh halini yaşamaktadırlar. Gerçek anne sevgisini tadamamış olan ya da kendi hayatını ve zevklerini daha çok ön planda tutmayı düşünen kişiler yetişkin oldukları dönemde genellikle çocuklarına karşı sert bir tutum içinde olabilmekte, gerçek annelikten yoksun olabilmektedirler:

“Kendimi bazen soyunu sürdürme çabasında olan bir hayvan gibi duyumsuyorum. Çocuk doğurmasam n’ olurdu? Yaşam öyküme muhteşem Tiraje’nin hiç çocuğu olmamıştı diye yazarlardı. Peki, şimdi ne olacak? Onu doğurduğuma, hatta doğduğuma pişman olacağım günlerin beni beklediğini sezinliyorum.” (SR. s,65)

Ülev; Ela'nın annesinin Ela'yı kendince yönlendirmesini, Ela'ya olan katı davranışlarını pek fazla onaylamaz ve yazar bu bakış açısını okuyucusuna şu sözlerle gösterir:

“Annesi ona hala küçük bir çocukmuş gibi davranıyor. Üstelik bunca başarı ve şöhrete karşın, çok tutucu bir hanım. Kızını, günümüz koşullarına göre değil de kendi çocukluğundaki görüşlere göre eğitme eğiliminde. Bilirsin, bu en kolay yoldur. Traje Hanım, günümüz koşullarını izleyip gözleyerek, kızına o doğrultuda yaklaşmalı. (SR. s,31)

Yazar, Ülev’in bakışıyla anne ve kızın durumunu okuyucuya göstermeye çalışır.

“Ela, annesiyle sağlıklı bir iletişime girebilseydi, bugünkü gibi sorunlu olmazdı sanıyorum. Anladığım kadarıyla kızcağz nice dik başlı da olsa, düşünce ve duygularını fırsat buldukça annesine açmaya çaballıyor. Ama annesi hemen kendi doğrularını dayatıyor. O yanlış, bu hatalı, şu sakıncalı diyerek, kızı öyle bir sindiriyor ki? bu yetmiyor gibi kemikleşmiş düşüncelerini, duygularını, inançlarını, görüşlerini, yaşam deneyimlerini, Ela’ya aktarmaya kalkışıyor. Çünkü kendisini çok beğeniyor. Kendine çok güveniyor. (SR. s,32)

Yazar, Ela ile annesinin aralarında geçen anlaşmazlıkları ve romanın sonlarında göreceğimiz aile uyumunu Ülev’in sözleriyle verir:

“Bence Ela, tam size layık bir evlat, sizin gibi çok akıllı ve olağanüstü zeki, yetenekli ve yaratıcı özelliğinizi de genlerinde taşıdığından kuşkunuz olmasın. Anlaşmama nedeniniz de zaten bu benzerlikten kaynaklanıyor. İkinizde yüksek değerde elektrik yüklü iki bulut gibisiniz. Çarpıştınız da öğreneceksiniz. Kavgalar bitecek.” (SR. s,61)

Yukarıda da belirttiğimiz üzere geleneksel ailelerde çocukların temel sorumluluğunu anne üstlenmektedir. Çocukların uyumlu ya da uyumsuz olması annenin bir çeşit başarısı olarak değerlendirilmektedir.

“Yaşamımda ilk kez bir zorluk karşısında paniğe kapılıyorum. Çünkü bu konuda kendimi yetersiz buluyorum. Üstelik çok da yalnızım. Babası da destek vermiyor ki! Ela doğalı beri, onun tüm sorumluluğunu ben üstlendim. İki yıl bebeğime kendim baktım. Bu süreçte canımdan çok sevdiğim mesleğimi bile yüzüstü bıraktım. Babası ne

yaptı? Ela, kolej sınavlarında Türkiye birincisi olunca kızını alıp Amerika'ya götürdü. Orada Disneyland'dan başlayıp tüm Amerika'yı gezdirdi. İşte hepsi bu!"(SR.s, 66)

Yazar, *Yeşil Kiraz* adlı romanında annenin ezildiğini gösterse de *Sekizinci Renk* adlı romanda kadının ezilmesine izin vermeyen, kızına karşı katı davranışlar içerisinde olsa da (çoğunlukla kendi bildiği doğrulara göre yapılan davranışlar) diğer yönden örnek olabilecek davranışlar sergileyen çağdaş, kendi ayakları üzerinde durabilen başarılı, aynı zamanda aldığı eğitim noktasında bir çok kişinin örnek aldığı bir anne karakteri çizmektedir. Burada, yazarın bakış açısını yansıtan Ülev, Ela'ya olumlu öğütler vermektedir. Hem anneye bu konuda tedavi uygulamakta, hem de Ela'ya annesi hakkında olumlu sözler söyleyerek anne kız arasındaki iletişimsizliği ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu sayede de okuyucuya olumlu iletiler göndermektedir:

"Annen seni oldukça geç bir yaş döneminde dünyaya getirmiş. Annelik içgüdüüne biraz fazla kapılmış. Üstüne titreyişi bu yüzden. Her şeye karşı, sana kazandırdıklarını bir düşünsene. Düzenli olarak ders çalışmayı ve sürekli kitap okumayı yaşam biçimi edinmişsin. Türkiye birincisi olmanda bu iki alışkanlığın etkisi yadsınamaz. Spor, müzik çalışmalarında seni ayrıcalıklı kılan etkinlikler. İnan bana, annen seni bu güne kadar çok iyi yetiştirmiş."(SR. s, 85)

Ülev, anne kız arasına bir köprü gibi girerek büyümekte olan uçurumu yok etmek amacıyla tüm bilgi birikimini ve tecrübelerini kullanmıştır. Ancak ikisi de öylesine ayrı tellerden çalışıyorlardı ki! Bazen onları anlamak bile olanaksızlaşıyordu. Ülev, Ela'nın çarpık özgürlük tutkusu nedeniyle kötü durumlara düşmesinden çok korkuyordu. Ancak Ülev, bir süreliğine şehir dışına çalışmaya gidecekti. Ülev'in bir iş

için İstanbul dışına çıkması ve orada bir müddet kalacak olması Ela ile Tiraje Hanım'ı sıkıntıya sokmuştur. Ülev, Ela ile annesi arasında giderek derin bir uçurum oluşmaya başladığının farkındaydı. Ela annesine kendisine kapatıp özgür yaşamayı istiyordu. Ela'nın ders konusunda her hangi bir sorunu yoktu. Okulda başarılı "olmayı daha ilkokul birinci sınıftayken koşullanmaya başlamıştır. Annesi sürekli olarak kendisini bu görüşle dolduruyordu. Onu çalışkan, başarılı, daha doğrusu çok başarılı hatta üstün ya da en üstün düzeyde bir öğrenci olmaya yönlendiriyordu. Bununla da yetinemeyip her fırsatta öğüt vermeye kalkıyordu. Sonra olur olmaz eleştirileri, zaman zaman kendisine tepeden bakışı, bir de dediğim dedik tavırları... Bu durum annenin kendi çocukluğunda aldığı eğitimle ilgili. Annenin olumsuz tavrı, bilmeden yapmış olduğu sürekli baskı ve öğütten kaynaklanıyordu. Böyle davranmazsa kendisini sorumsuz bir anne olarak değerlendiriyordu.

Ana-Baba tutumları benlik saygısı üzerinde etkileri araştırıldığında, aşırı kollayan ve gevşek disiplinli bir ailede, çocuğun her gereksiniminin anında karşılanmasının bağımsızlığı önlediği, dolayısıyla yetersizlik duygusu ile benlik saygısında azalmaya yol açtığı bildirilmiştir. Bol eleştiri ve aşağılamanın olduğu baskıcı ve itici ailede çocuğun benimsemesindeki eksikliğe bağlı olarak da benlik saygısı da düşüktür. Sorunların konuşularak çözümlendiği ve aile bireylerin uyması gerekli kurallarının belli olduğu; çocuğun kişiliğine saygı gösterilen demokratik ailede, çocuğun kendisine güveni ve benlik saygısı yüksek bulunmuştur.³⁸

³⁸ Kağıtçıbaşı ,Ç. "Çocuğun Değeri",Psikoloji Dergisi 1.Ankara,1978,s.:2-4.

Tiraje Hanım, kızını öğütmezse, kendini sorumsuz bir anne olarak değerlendiriyordu. Bu yüzden bildiklerini, duygularını, düşündüklerini, kaygılarını, kuşkularını, fırsat buldukça, kızına aktarmaktan kendisini alamıyordu. Deneyimlerden süzölmüş olan öğütlerin Ela için adeta, birer bulaşıcı hastalık aşısı niteliğinde olduğuna inanıyordu.” *Onu bu öğütlerle yaşamın zorluklarına karşı dirençli kılmayı çabalıyorum. Oysa kızım, öğüt dinlerken, kırmızı görmüş boğa gibi öfkeye kapılıyor*”(SR.s,130) diye düşünüyordu.

Aralarındaki çatışmanın diğere bir çıkış nedeni Ela'nın bir şeyler yapmak istemesi, buna da annesinin karşı çıkmasıydı. Kararını Ela'nın lehine de verse arada yaşanan tartışma kaçınılmaz olur. Aslında çocukların bu dönemlerinde aileler de oldukça çelişki yaşıyor ve yaşatıyorlar. Bu durumun yaşatabileceği sıkıntıyı yazar, zaman zaman kahraman ve annesi arasında geçen konuşmalarla göstermektedir.

“Ben büyüdüm diyorsun ama senin üzerine titreyen annenle, nasıl konuşacağını bile bilmiyorsun. Hala beş yaşında bir çocuk gibi davranıyorsun.” Onun bu sözleri Ela'ya pek dokundu.“*Ne yapalım, sen beni böyle yetiştirdi. İyi ya da kötü her ne konumdaysam, nedeni sensin.*”deyiverdi.

Tiraje Hanımın Yüzüne ateş bastı.Gözleri çakmak çakmak oldu.“*Bu denli nankör olabileceğini nereden bilebilirdim. Eğer bilseydim, üstüne titremez ot gibi yetişmen için başı boş bırakırdım.Seni bugünlere getirebilmek için neler çektim, ne özverilerde bulundum biliyor musun?Bunca emeğin ödülü bu mu?*”(SR. s,123)

Ela sınıftaki erkek arkadaşının doğum günü partisine katılmak ister. Ülev'e mektuplarında bu durumdan bahseder. Doğum günü partisinin Etiler'de Ünlü sosyete restoranında yapılacağını söyler. Ancak Ülev o restoranın Ela'ya uygun bir yer olmadığını o yerin kendisini seçkin insan sanan, bir takım sonradan görmelerle sapıkların yuvalandığı bir restoran olduğunu söyler bu durumu babasına açar ve Osman Efendi'nin restoranın kapısında bekleme koşuluyla Ela'ya izin verir. Restoranda yaşanan yüksek dozda eroin sonucunda ölen genç yüzünden gelen polis ve gazeteciler, orada bulunan herkesin resimlerini çeker ve ertesi gün haber yaparlar. Sabah kahvaltı yaparken, gazetelere bakan Tiraje Hanım, kızının resmini gazetede görünce beyninden vurulmuşa döner. Bu durum annesiyle arasındaki uçurumu daha fazla derinleştirdiğini Ülev'e yazdığı mektubunda şu sözlerle belirtir:

“Ülev Abla, olan oldu. Annem artık her şeyi öğrendi. Bu arada ben de çok şey öğrendim. Üzgünüm, hem de çok üzgünüm annemle aramızdaki uçurum bu depremin yarattığı çöküntüyle biraz daha derinleşecek sanırım. Babam şu anda, eve doktor çağırıyor. Annem bayılmış olmalı. Ne yapsam yanlarına gitsem mi, yoksa kendimi odama mı kapatsam? Tersliğe bak ki, bugün Pazar. Halim ne olacak Ülev Abla? Ben öteki insanlar gibi beceremiyorum. Hata üstüne hata yaparak hep çuvalliyorum. Sen hep bana akıllısın derdin. Nerde bu akıl? Şu anda karar verdim. Okul kapanır kapanmaz, Amerika'ya senin yanına geleceğim tatili orada geçirmek istiyorum. Hatta tümüyle orada kalsam daha iyi herkesten her şeyden kaçmak istiyorum. Ülev Abla başımı alıp gitmek istiyorum. Ela”.(SR. s, 208)

Yazar, annenin yüksek kùltürden bir insan olmasını, alt kùltürdeki insanları küçümsemesini ve kızının sadece seçkin insanlarla görüşmesini istemesini Şu diyaloglarla belirtir ve her defasında izin konusunda problem çıkarır:

“İznil olmadan bir yere gidemeyeceğini biliyorsun. Anladığım kadarıyla arkadaşların basit ailelerden geliyorlar, ağızlarında bol arpa hatta küfür olmalı sen bunları elbette anlayamazsın biz seni seçkin bir insan olarak büyötmeye çabalıyoruz... Aslında bu, anneliğin zor yanı ama ben bunu yeğliyorum. Bu durumda bana teşekkür etmen gerek. Bundan sonraki partiler için izin istemeye gelirken bu toplantıların nerede ve kimlerle olacağını konusunda bilgi getirmelisin. Bunu yapmazsan, bir yere gidemezsin.” (SR. s,81)

Yazarın iletilerinde; anne babanın da bir dönem çocuk, genç olduğu gerçeğini okurlarına göstermeye çalışmaktadır. Örneğin Ela, çocukluğunda annesinin de baskı altında tutulduğunu, onun da ailesiyle sorunlar yaşadığını öğrenir. Kimsenin hatasız olamayacağını idrak ederek çocuklara ona göre incitici olmadan uyararak gerektiğinin doğru olduğunu düşünür:

“Benim yaşımdayken sen de benzer biçimde davranmış, benzer biçimde düşünmüşsün .”(SR. s,178)

Ela, yaşı ilerledikçe hem anne hem de genç bir kadın olarak düşünmeye başlar. Annesi de kendisini kızının yerine koyarak ona yaklaştığında olumlu sonuçlar elde ettiğini görür.

“Hala büyük dedeye benziyor!” Tiraje Hanım gülmeye başladı.

“Küçüklüğünde de böyle, konuları çekip uzatarak, beni sersem ederdi .Tamam, Halam ve büyük dede bir birinize benziyorsunuz. Ne olmuş yani?” Ela, olanca sevimliliğiyle içinden geçeni söyledi.

“İnşallah, halam gibi evde kalmam.” Tiraje Hanım onun bu görüşüne karşı çıktı. “Aman Ela, bunu da nerden çıkarıyorsun? Sen, dört dörtlük, çağdaş bir genç kız olarak yetişiyorsun. Şimdi gençler, kadınları erkekleri daha çok insan ve zihinsel güzellikler arıyorlar. Sende bunların ikisi de fazlasıyla var akıllı, zeki, kültürlü, çalışkan. Biraz da olgunlaşıp uyumlu bir kişilik edinirsen başarılı meslek kadını olursan, herkes peşinden koşacaktır”

Ela kendini tutamadı. Varıp annesinin boynuna sarıldı. Onu kocaman öpücüklerle öptü, öptü... Bunu yaparken: *bence annem kimlik sihirbazı. Şuanda dünyanın en tatlı annesini oynuyor. Ne olur hiç değişmezse,* diye geçirdi.”(SR. s,187–188).

Ela üniversitede okurken tanıştığı bir gençle hemen evlenmeye karar verir.Tabi bu dönemde de ailesiyle problemler yaşar; ancak artık bir zaman sonra annesini işine pek karıştırmaz.Ama sonrasında yaptığı evliliğin yanlışlığı ortaya çıkar. Ela'nın eşi çok fazla sorumluluk almak istemeyen, kendi başına buyruk yaşamak isteyen biridir.Bu sebeple bu evlilik uzun soluklu olmaz.

Ela, eşinin kendisini bırakıp gittiği dönemde ve sonrasında, annesiyle daha yakın ilişki içerisine girmiş, ilk şoku atlattıktan sonra annesiyle kurduğu yeni hayatında daha yumuşak daha sorumluluklarını bilen bir ergen olmuştur. Ela'nın yaşadığı olumsuzluklar, onu çok fazla yıpratmıştır. Yazar, buradan ebeveynlerin çocuklarına olumlu yaklaştıkları zaman, çocukların üzerinde derin izler bırakabilecek

önemli ve olumsuz bir olayı dahi basit bir şekilde atlatabileceğini göstermeye çalışmıştır.

“Keşke geçmiş yıllarda da böyle bir ana-kız ilişkisi kurabilseydik.”(SR. s, 359)

Gençlerle uyumlu olarak yaşayabilmek için gençlik döneminin zor bir dönem olduğunu bilmeliyiz. Gencin hayatta yaşadıkları karşısındaki bocalamaları durumunda nasıl davranmamız gerektiğini bilmeliyiz.

Sekizinci Renk'te Ela'nın annesine karşı hayranlığı ve sonsuz bir sevgisinin olduğu kitabın tümüne yansımış durumdadır. Ancak Ela ve annesi sevgilerini açıkça göstermeyen hep bir seviyeyle yaklaşmayı gerektiren bir sevgi anlayışına sahiptirler. Burada Ela'nın annesinin anılarını bir kitapta toplayacağını duymasıyla hayale dalıp, annesinin ağzından bir öykü uydurmasından bu gerçekleri anlıyoruz.

“Sanat yaşamının doğruluğuna eriştiğinde anne olmak istedim. Bu rol, hayatımın en önemli ve en zor rolüydü. Ama bu rolün de üstesinden geldim.

Kızım Ela, akıllı, çalışkan, uyumlu bir evlattır. Onunda ana kız gibi değil, birbirini çok seven iki arkadaş gibiyiz. Her zaman sevinçlerimiz, coşkularımız gibi, sorunlarımızı da paylaşıyoruz. Birbirimizi kırmak bir yana, mutlu etmek için, hiçbir fırsatı kaçırmayız.

Ela'yı çok seviyorum. Kızımın dünya çapında kazandığı başarıyla övünüyorum. Bana dünyanın en kutsal duygularından biri olan anneliği tattırıp, bu durumun keyfini, doya doya yaşattığı için, ona teşekkür borçluyum.”

Ela bu öyküyü kurarken sessiz sessiz ağlıyordu.

“ Yıllardır annesinin üzdüğünün, onu mutsuz kıldığının hatta sık sık, aralarında oluşan uyumsuzluğun nedenlerini irdeliyordu. Bunu yaparken, suçu annesine yükleyip rahatlama yolunu seçmeye özen gösteriyordu. “(SR. s, 325)

Yazar, düşüncelerini zaman zaman kahramanın, annenin ya da manevi ablası olarak gördüğü Ülev’in ağzından vermeye çalışmış. Bu mesajları sözcüklerin arkasına saklayarak dolaylı yolları tercih etmiştir.

2. GENÇ KIZ VE AKRANLARI İLE İLETİŞİM

Ergenlik döneminde bireyin kişisel gelişimi ile çevre iletişimi arasında bir paralellik olduğu bilinmektedir. Çünkü bireyin tutumu, karakteri, yeteneği, ilgisi çevresiyle olan iletişimi ve etkileşimi sonucu meydana gelmektedir. Özellikle bu dönemde, aile, okul ve arkadaş çevresi kişi için yaşamsal önem taşır.

Dayıoğlu, romanlarında, genç okura hem çevresel ilişkilerini olumlu bir çizgiye oturtması, hem de hayatta bir birey olarak kendini geliştirmesi gibi iletiler aktardığı görülmektedir. Yazarın incelediğimiz eserlerindeki genç kızların okul hayatı ve arkadaş ilişkilerine yönelik verdiği iletiler genç kız tipi çerçevesinde ele alınacaktır.

Çocukluk döneminde, çocuk hayatında ilk sırada olan aile, ergenlik döneminde genellikle ikincil konuma geçer. Genç, bu dönemde kendisinin tek başına bir birey olduğunu öğrenmeye başlar ve çevresini de giderek genişletmeye çalışır. Diğer taraftan da bir türlü anlaşılamadığını düşündüğü ailesinin ve çevresinin etkisinden kurtulmaya

çalışır. Genellikle yaşlılarıyla birlikte olan genç, insan ilişkilerini de deneme yanılma yoluyla öğrenir.

Ergenlik dönemiyle birlikte ergenin özgür davranma arzusu, kendini ifade etme isteği, cinselliğe ilgi, mükemmeliyetçi düşünce gibi etkenler kişinin çevresi ile olan ilişkilerini belirler. Zeka, başarı, dış görünüş, yetenek de ergenin başkalarınca kabul edilme benimsenme durumunu etkileyebilir.

İnsan, öz eleştiri yapabilmekte veya kendisini tümünden olumlu bulup beğenebilmektedir. Kişinin kendini sağlıklı bir şekilde sevmesi, kendinden hoşnut olması, kendini olduğundan aşağı ya da olduğundan üstün görmeksizin kendinden memnun olmak, kendini olduğu gibi kabullenme, özüne güvenmeyi sağlayan sağlıklı bir ruh halidir.³⁹

Gençlik döneminin en önemli olgusu bedensel, ruhsal, toplumsal değişimi gelişimde olup genç bu süreçte benliğini, kimliğini, kişiliğini bulmayı, bağlanıp güvenecek insanlarla çevrelerle ilişki kurmaya çalışmaktadır.

Özcan Köknel Kimliğini Arayan Gençliğimiz adlı eserinde, arkadaş edinme alışkanlığının ergenlik döneminde kazanıldığını ifade eder. Arkadaşlıkta belli davranış kalıplarının paylaşılması bakımından değişik yakınlık derecelerinin olduğunu söyler. Aynı zamanda yakın arkadaşların da birbirlerinin davranışlarını olumlu yada olumsuz olarak etkilediğini söyler.

Arkadaşlığın sosyalleşme ve kişilik gelişimi yönünden ergen için önemini ve etkilerini açıkladıktan sonra bu görüşler ışığında, romanlardaki genç kızların

³⁹ Atalay Yörükoğlu, “Gençlik Çağı” T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, ANKARA, 1985.

arkadaşlık ilişkilerinin olumlu olumsuz yönleri, yazarın bu konudaki iletilerine geçebiliriz.

2.1. Okul arkadaşlarıyla uyum içerisinde olan genç kız

Yeşil Kiraz romanına baktığımızda Kiraz'ın sınıf çevresinde kurduğu ilişkilerden mutlu olduğu, arkadaşlarından çok Kiraz'ın olumlu ve yapıcı davranışlarının ne çıktığı görünmektedir. İlerleyen zamanlarda kurduğu arkadaş grubu ve burada yaşadığı duygusal paylaşımlar Kiraz'ı derinden etkileyecektir. Kitabımızın sonlarına doğru da Kiraz'ın olumsuz bazı davranışları arkadaş çevresini yitirmesine sebep olacaktır.

Yeşil Kiraz romanı'nın kahramanı Kiraz, köyden geledi üç yıl olmuştur. Ama köyü ve köyündekileri belleğinden silip atamamıştır. Arkadaşları "Cemile, Zehra, Döndü, Zeliha kızlarla ne güzel oyunlar kurarlardı! Onlarla oynadı evcilik oyununun tadına doyamazdı. Gündüz geceye dönüşmese anası eve çağırmasa bıkmadan dünya durdukça oynayabilirlerdi." (YK s.30).

Kiraz, yaşadıkları apartmanda komşularının kız Dilek ile aynı sınıftadır. Ancak Dilek'e derslerin de sürekli yardımcı olur. Dilek'in sorumluluğunu üstlenmek hoşuna gider. Kendini Dilek'in ablası gibi görür. Ancak abi Hasan Dilek'le olan arkadaşlığından pek memnun değildir.

"Dilek arkadaşın mı? Zavallı saf kardeşim! O sana arkadaş gözüyle bakar mı hiç? Problem çözerken gerektiğe ucunu yontup küçülünce fırlatıp attığın kalemler var ya! İşte onlar gibi kullanıyor. İşi bitince savacaklar başların dan dan onların düzeyinde değilsin. Bunu birkaç yıl geçince göreceksin. Ve bana hak vereceksin. Büyüyünce Dilek seninle arkadaşlık yapmaz. Çünkü yollarınız ayrı. O istese bile anası izin vermez." (s.32).

Aslında Dilek'in arada bir ortaya çıkan Kiraz hakkında düşünceleri abisi Hasan'ın düşüncelerini doğrular niteliktedir. Burada geçen diyalog da bunun göstergesidir.

"Annem, köylüler görgüsüz, yabani, dedikoducu olurlar, der. Demek ki doğruymuş. Ben erkeklerle kadınların nasıl oturduklarına hiç dikkat etmem sen köylü olduğun için onları gözliyorsun."

"Gözlemiyorum," "Apaçık bakıyorum ve görüyorum. Köylüler senin dediğin gibi ne görgüsüz ne de yabanidir." (s.77).

Bu ve buna benzer sözleri Kiraz, günlük hayatta birçok kez duymuştur. Ancak bu sözler onun, için iyi bir yaşam edinmek, toplum içerisinde saygın bir konuma gelmek için canla başla çalışmasını sağlamıştır.

Üç bölüme ayırdığımız Yeşil Kiraz romanın ikinci bölümünde Kiraz, okullarına yeni başlayan daha doğrusu kolejden atılınca devlet okuluna başlayan Mügeyle olan arkadaşlığından ve Müge'nin çok çabuk arkadaş edinmesiyle oluşan grup arkadaşlığından söz edilir.

Başlangıçta dış görünüş ve yaşam tarzları Kiraz'a farklı gelse de, bu tür yaşam tarzını biraz da olsa sevdiği için, kısa zamanda onlara ayak uydurur ve çok çabuk onlarla kaynaşır. Grubun üyeleri Müge, Özgür, Mustafa, Oğuz, Orhan.

Ancak buradaki ilk anda görülen grup arkadaşlığı Müge ile Mustafa'nın Kiraz ile Özgür'ün ilişkilerine dönüşmüş ve romanın bu bölümünden sonra Kiraz'ın genellikle Müge ve Özgürle görüşmesiyle devam etmiştir.

Müge, kendisine fiziksel açıdan çok fazla dikkat eden, her zaman bakımlı bir kızdır. Konuşkan, havai bir tiptir. Olayların sonunun nereye varacağını tahmin edemeyen, tamamen kendi isteklerine göre hareket eden bir kızdır. Ayrıca ailesi tarafından da şimdiye kadar her türlü isteği yerine getirilmiş, son derece serbest bir yapıya sahiptir. Erkeklerle de çok fazla deneyim yaşadığı için Kiraz'ı da bu konuda olumsuz etkileyen bir kişidir. Yazar zaman zaman bu kişilerin aralarında yaşanan ilişkilere, çatışmalara yer vermiştir. Gençlerin kendi pencerelerinden bakarak birbirlerine olumlu yada olumsuz yönde nasıl etkilediklerini, birbirlerini nasıl değerlendirdiklerini gözler önüne sermeye çalışmıştır. Ve yine çeşitli konulardaki iletilerini, gençlerin ağzından yine gençlere verdirerek daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Müge'nin ailesinin maddî durumu iyidir, ancak Müge Kiraz'ın ailesinin orta halli bir memur olduğunu düşünür. Onu bu düşünceye yönelten de Kiraz olmuştur. Kirazla bir aşk ilişkisi yaşayan Özgür de Mügeyle aynı düşüncededir. Ancak bir gün Kirazların oturduğu apartmana Kiraz'ı görmeye gelen Müge, Kiraz'ın ailesinin burada kapıcılık yaptığını görünce ,gidip bu durumu Özgür'e anlatır. Müge ve Özgür, Kiraz'ın kendilerine yalan söylemesinden

onunla arkadaşlıklarını bitirirler. Bu durum Kiraz'ı çok üzer, ancak söylediği yalanların veya kendisini olduğundan farklı göstermesini ne kadar yanlış olduğunu anlar ama iş işten geçer.

Kiraz bu durumu uzun süre üzerinden atamaz, onu psikolojik yönden çok fazla etkiler. Müge gerçekte çok fazla olumlu bir karakter olmamasına rağmen burada yapılan olumsuz bir davranışı hoş karşılamamakla yazarın “yalan” konusunda ne kadar hassas olunması gerektiğini okuyuculara göstermesi bakımından önemlidir.

Romanda arkadaş grubunun kahraman üzerinde olumlu-olumsuz etkilere sahip olduğunu görmekteyiz.

2.2. Okul arkadaşlarıyla çatışma içerisinde olan genç kız

Yazarın *Sekizinci Renk* adlı kitabını üç bölüme ayırarak ele aldığımızda birinci bölümde Ela'nın okul çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkilerden mutlu olmadığı hatta onlardan uzaklaşma isteği duyduğu anlatılmaktadır.

İkinci bölümde sınıf arkadaşlarından bazılarıyla kaynaşarak onların arasına girmeyi başarsa da bu arkadaşlıklar onun olumsuz davranışları öğrenmesine neden olur.

Üçüncü bölümde ise Ela, insanlarla iyi iletişim kurmaya başlamış, bu durum da onun kişiliğine olumlu katkılarda bulunmuştur. Bunun sınıf içinde kurduğu arkadaş ilişkilerine de yansdığı görülür. Birinci bölüme tekrar döndüğünde Ela'nın arkadaş ilişkilerinde yaşadığı sorunların en büyük nedenlerinden biri de çevresindeki çocuklara çocuk gibi davranmayıp tıpkı annesi gibi buyurgan bir tavır sergilemesidir. Ela Kimseye yardım etmekten hoşlanmayan rica etmek, teşekkür etmek, özür dilemek gibi özelliklerden yoksun bir kimsedir. Ancak manevi ablası olarak gördüğü Ülev, onun olaylara bakış açısını giderek değiştirir, geliştirir. Bunun yanı sıra en güzel özelliklerinden birisi de kahramanın okumaya olan düşkünlüğüdür. Bu onu arkadaşlarından bir adım öne çıkarır. Böylece okul

arkadaşlarının pek çoğunun davranışlarını basit ve çocuksu gören Ela, boş zamanlarını onlarla geçirmek yerine kitap okuyarak ve değişik kurslar alarak değerlendirir.

“ Çocukların çoğu aptal. Test sınavlarını nasıl kazanıp da bu okula girebildiler acaba? Sözelimi öğretmen bir soru soruyor. Ben yanıtlamak için hemen parmak kaldırıyorum. Öğretmen bana söz verirken, onlar da parmak kaldırmaya başlıyorlar. Verdiğim yanıtlar çokluk doğru çıkıyor. Hem söz almada öne geçtiğim, hem de yanıtı bildiğim için sanırım bana kıızıyorlar. Beni kışkırtıyorlar da olabilir. Ne dersin?” (SR. s,47).

Çocukluk döneminde arkadaşlarıyla olan ilişkileri kısıtlanmış bir birey ergenlik ve yetişkinlik dönemine bunun etkilerini taşıyabilir. Yaşlılarıyla sosyal ilişki kurmakta başarılı olamayan çocukların arkadaşları tarafından kabullenme konusunda da sorunları olacaktır. Bu durumda olan ergen, kendi dışındakileri bir takım kusurlarla yaftalayabilmektedir:

“ Aslında bazı çocuklar çok bencil. Derste, kantin de, spor salonun da, kütüphanede hakkımı yemeye kalkışıyorlar. Bende onlara kızıp, çıkışıyorum. O zaman suratlarını asıp yanımdan gidiyorlar. Geçen gün bir oğlanla voleybol topu yüzünden kapıştık. Tam atış yapacağım sıra bende diyerek topu elimden almaya kalkıştı. Ben de vermedim. Şu topu ben kaptım. Oyun benim hakkımdı. Çocuk bana öyle kızdı ki! küfür etmekten kendini alamadı.” (SR. s.47).

İnsan toplumsal bir varlık olarak, diğer insanlarla bütünleşerek varlığını oluşturur. Kişilerle uyum içinde olmak onlar tarafından kabullenilmek sevilme, sayılmak ister. Önce anne ve babasına kardeşlerine daha sonra arkadaşlarını sevme gücü ile tüm insanlığı sever. Bu sevgi onu bencillikten paylaşıma insanlara karşı hoşgörülü olmaya ve tüm dünyada barış içinde yaşamaya yöneltir.(SR)

Yazar bu romanda Ela'ya Ülev'in ağzından arkadaşlığın sosyalleşme açısından ne kadar önemli olduğunu iletilerle bildirmiştir.

“ İnsanlarla zıtlaşmak, uyumsuz tavırlar sergilemek, hele hele arkadaşlarına tepeden bakmak senin yaşam boyu yapayalnız kalmana neden olacaktır. Aklını başına topla. Uyumlu, sevecen, hoşgörülü ol. Gerekli yerlerde özverili davranmayı öğren. Alçak gönüllü olmak da sana çok yakışacaktır.”(SR. s,47-48).

Ancak yazar, körü körüne bağlanılan bir arkadaşlığın da kişiliği olumsuz yönde etkileyeceğini göstermeyi de ihmal etmez:

“Arkadaş baskısı bence bir tür tutsaklık. Hem de kişiliği etkileyen önemli bir olgu. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında arkadaşlarına köle olan iyi kötü demeden onların güdümüne girip dediklerini yapanlar, zayıf bir kişilik geliştirirler. Yaşam içinde de benzer şekilde hep, başkalarının kulu olurlar. İnsan kötülük öneren arkadaşına hayır diyebilmeli. Bunu başaran kişi, yaşam süreci içinde kendine zarar gelecek durumlara düştüğünde de hayır demeyi başarır. Bunlar bilimsel gerçekler. Bilimde bu kuramları doğrulayan, yüzlerce gerçek var. İnan bana, iyi arkadaş insana en az ailesi kadar yaralı oluyor. Kötü arkadaş ise insanı batağa sürüklüyor.” (s. 84)

Ela, Ülev sayesinde etrafındaki insanlara daha hoş görülü, daha alçak gönüllü bakmayı becermiştir. Arkadaş çevresi görüldüğü gibi bazen insanı olumlu, bazen de olumsuz noktalarda etkilemektedir.

Yazar, iyi bir arkadaşın insanı yücelteceğini, kötü arkadaşında insanı bataklık gibi çekeceğini roman içerisinde okuyucularına göstermiştir.

2.3. Genç kızın kurduğu yakın arkadaşlıklar

İnsanın pek çok arkadaşı arasından bir tane gerçek dostunun olması, onu hayatta başarıya, güzelliğe taşıyabilir düşüncesinde olan yazar, dostluk ve arkadaşılığın birbirinden farklı olduğunu göstermeye çalışır.

Yeşil Kiraz romanında, Kiraz'ın yaşamı boyunca arkadaşlık yönünden sıkıntı çekmediğini görmekteyiz. Ancak kendi ailesinin konumundan, yaşam tarzından utanması onu, yaşamı hakkında bazı yalanlara sürüklemiş bu da arkadaşsız kalmasına sebep olmuştur.

Sekizinci Renk romanının kahramanı Ela, arkadaş sıkıntısı çeken bir insan, hayatı boyunca pek fazla arkadaşı olmamış, ancak Ülev ile tanıştıktan sonra Ülev'i bir dost, bir abla olarak görmeye başlamıştır.

“ *Sen dünyanın en iyi ablasısın, neden benim annem olmadın sanki? Ne iyi anlaşırdık değimli?*” (SR s,218)

“ *O beni gerçekten seviyor. Gerçek abla gibi seviyor.*” (SR s,45).

Ülev ile Ela'nın dostlukları “paylaşım” temelinde gelişme göstermektedir. İki karakterin İyi ve kötü her şeylerini paylaşmaları, olaylar karşısında benzer tutum ve davranışlar sergilemeleri, dostluklarını geliştirip derinleştiren en önemli etkenlerdendir. Ela'nın hiç arkadaşının olmaması, Ülev'in onun sorunlarında her zaman yapıcı ve olumlu yaklaşımlarında bulunması dostluklarını kuvvetlendirmektedir. Ela, Ülev'in yanında kendisini çok rahat hissetmektedir. Bütün duygularını Ülev'e içtenlikle açabilmektedir. Ela'nın bütün duygularını Ülev'e açması ve Ülev'in de burada hem dost, hem ablalık vasfıyla nasihatler etmesi, Ela'nın yanlış işler yapmasını engellemiş, aynı zamanda yazarın okuyucularına vermek istediği mesajlara tercüman olmuştur.

“ eee, sigara olayı neyin nesi? Annen çok üzgün. Ona kaba davranmışsın.”

“ Ülev abla ben artık çocuk değilim. Annem beni hala, beş yaşındaki kızı sanıyor. Doğum günü partisinde arkadaşlarla birlikte sigarayı denedim. Annem ağzımı koklamaya başlayınca tepem attı.”

Ülev ciddi bir ifade ile:

“ Ölüm tuzağı olan sigaraya ve öteki uyuşturucu maddelere hep denemek amacı ile başlanıyor. Herkes senin gibi, inanmaya inanmaya bu burgacın içine düşüyor. Sonra çıkmak için debeleniyor. Ama çoktan iş işten geçmiş oluyor. Tütündeki nikotin kana karışınca, kolayca dışarı atılmıyor. Ayrıca buna alışan vücut sürekli olarak nikotin denilen bu zehri istiyor.”

... İşte onun gibi bir şey bu sigara bağımlılığı. Zehre karşı açlık duyuluyor. Hastaların arasında sigara sorunu olanlarda var. Sigaraya nasıl başladıklarını soruyorum. Hemen tümü arkadaş yüzünden bulaşmış bu pisliğe...(sayfa:83-84).

Ela'nın, kimsenin baskısı altında olmadan, özgür yaşama isteği bulunmaktadır. Ülev, özgürlüğün sınırlarından bahsederek Ela'yı etrafıyla uyumlu, dengeli olmaya teşvik etmektedir. Böylece onu, toplumun koyduğu kurallara uyması konusunda bilinçlendirmeye çalışır. Ülev, Ela'nın sorun olan insan değil, çözüm üreten bir insan olması için elinden geldikçe kendisine telkinlerde bulunur. Aslında bu durum Gülten Dayıoğlu'nun istediği genç kızı tipidir. Hem kendi ayakları üzerinde durmasını becerebilen, hem de etrafıyla uyumlu bir birey, topluma barış, sevgi ve buna benzer üstün duyguları aşılacaktır.

Yazar *Sekizinci Renk* adlı romanda Ela ile Ülev'in dostluğunu, sevgisini okuyucuya ideal dostluk örneği olarak sergilemiştir.

2.4. Genç kızın karşı cinsle yakınlaşması

Bu dönemde kendi yaşlılarıyla sıkça vakit geçiren genç, karşı cinsle de yakınlaşma durumundadır. Ergenlikte karşı cinslerin birbirlerine ilgi ve sevgi göstermesi; bireyin kişiliğinin olumlu yönden gelişimini destekleyebilir.

Bu durum, *Sekizinci Renk* romanının kahramanı Ela'da gözlenmektedir. Ela, üniversiteye başladığında birçok imzasız pusulalar almaya başlar. Bu yazılar, onu çok fazla heyecanlandırır. Bir gün bunları yazanla tanışır.

“Beni sevdiğini, önce notla açıkladı. Sonra yüzüme söyledi. Eğer ondan hoşlanmamışsam, kendini sevdirmek için fırsat vermemi istedi. Ona duygularımı söylemedim. Çünkü bana kendisini sevdirmek için neler yaptığını çok merak ediyorum. Şimdi oyun oynama sırası bende iyi mi?”

“Ülev Abla, Can, aklı, kültürü, sevecen ve içtenlikli yapısıyla öyle etkili ki!... Bu özellikleriyle hemen insanı kuşatıyor.” Her şey böyle giderse ve ondan bi istek gelirse, ben bu çocukla evlenirim. (s. 294)

Ela, hayatı hakkında çok çabuk kararlar vermeye çalışır. Ancak hem annesi hem Ülev onun bu davranışının üzerinde dururlar. Aslında bu, yazarımızın bakışını bize sunmaktadır. Yazar, okuyucularına birbirlerini iyi tanımadan nişanlılık, evlilik gibi ciddi olaylarda hemen karar vermemeleri gerektiği mesajını verir.

Yazar, hemen hemen tüm gençlik romanlarında genç kızlarımızı, bazı hatalı davranışları olsa da, son derece kişilikli, kendi kararını kendisi verebilen tiplerden seçmektedir. Beğendikleri erkeklerin de yaşama at gözlükleriyle değil de bin bir boyut ve derinlik kazandıran, değişik merceklerden bakan, belleğine sindirdiği bilgileri değerlendirmeyi bilen kişilerden oluşturur.

Bununla birlikte Dayıoğlu; ağırlıklı olarak genç kızlardan oluşan okur kitlesine, insanı ruhsal, zihinsel, duygusal yönden saran, belli bir görgü ve kültürel birikime sahip erkeklerle görüşülmesi gerektiği mesajını verir. Ancak yazar, günlük hayatta çok başarılı olan

bir kişinin karşı cinsle olan ilişkilerinde başarılı olamayabilir mesajını da satır arasında vermeyi ihmal etmez.

Kız- erkek arkadaşlığının belirgin olarak ortaya çıkma şekli; toplumdan topluma, yöreden yöreye farklılıklar göstermektedir. Bu tür arkadaşlıklara özellikle ailelerin yaklaşımı çok önemlidir. Sözgelimi, erkek arkadaşı hakkında hiçbir bilgisi olmayan kıza, annenin de erkekler hakkındaki olumsuz düşünceleri telkin edilirse, bu durum genç kızda erkek modeline önyargıyla bakma durumu oluşturacaktır.

Yeşil Kiraz romanında hem annenin hem de babanın kızlarına karşı oldukça korumacı davrandıkları, daha da ileri düzeyde baskıcı bir tavır sergiledikleri erkek-kız ilişkisinden söz edilmektedir. Bu durum Kiraz'ın kız-erkek ilişkilerinde daha serbest davranmasına neden olmuştur ki ileride daha detaylı olarak bahsedeceğiz.

Sekizinci Renk adlı kitabında yazar, okuyucularına kız ve erkek ilişkileri konusunda ne kadar hassas davranmaları gerektiğini, özellikle de bir genç kızın bu konuda çok daha fazla duyarlı davranması gerektiğini Ela'nın annesinin aracılığıyla doğrudan vermiştir. Ayrıca yazar, bu kitabında *Yeşil Kiraz*'da Kiraz'ın erkek arkadaşıyla olan ilişkisinden zararlı çıkanın Kiraz olduğuna dair şu sözlerle göndermede bulunmuştur.

Tiraje Hanım: “Arkadaş insanı iyi ya da kötü her yola sürükler. Bu yüzden, yeni bir çevrede arkadaş seçerken dikkatli olmalısın. Özellikle erkek arkadaş konusunda daha titiz davranmalısın. Çünkü çokluk bu yaşlarda, kız erkek ilişkisi sakıncalı boyutlara ulaşabiliyor. Daha açıkçası, bu yaşlarda cinsel ilişki deneyimi, hep düş kırıklığıyla noktalanıyor. Bazen insan öylesine yaralanıyor ki, yaşam boyu bu yara hep kanıyor.”

“Bu yaşta, kız ve erkekler, coşkuların ve cinsel dürtülerin doruğunda yaşarlar. Üstelik bu dürtüleri denetleyecek olan, düşünce ve deneyimleri henüz gelişmemiştir. Birbirinden hoşlanan bir delikanlıyla bir genç kız, ilk fırsatta cinsel ilişkiye girmeye kalkışır. Bunun sonucunu sana daha önce anlatmıştım.”

Ela: “Evet anne biliyorum. Adet görmeye başlayan bir kız, erkekle cinsel ilişkiye girdiğinde hamile kalabilir.”

Tiraje Hanım: “Tamam, hamile bir ortaokul öğrencisinin sosyal yaşamda yeri var mı?”

Ela: Bilmem, herhalde zor bir durum. İşin acı yanı, bu zorluk tümüyle kızın üstüne yıkılıyor. Erkek bu durumdan kolayca sıyrılabilir. Bu durumda kız ne yapacak? Elbette bebekten kurtulmaya kalkışacak.

“ Bu itici bir konu... neden, nasılnı içine düşüren ruhsal çöküntü bir yana, ölüme kadar varan tehlikelerini de bilmen gerek.... ”(s.133)

Yazar burada hem okuyucusunu bilinçlendirmeye çalışıyor, hem romanındaki genç kızın böyle tehlikeli işler yapmaması için annesi aracılığı ile uyarıyor.

Yazarımız “*Sadece senin değil, tüm yeni yetmeler bu konuda bilgilendirilmeli. Uygur ülkelerde bu tür bilgiler hem okullarda ders olarak, hem de iletişim araçlarıyla yaygın şekilde veriliyor. Ama, bizde bu konuları konuşmak hala ayıp, hatta yasak.*”(SR, s.133) diyerek kendi düşüncelerini gösteriyor.

Ela, annesinin bu öğüdünü tutarak edindiği erkek arkadaşlarına karşı hem temkinli davranır, hem de ne kadar samimi olurlarsa olsunlar hiçbir şekilde evlenmeden cinsel ilişkiye girmez. Öte yandan fikren ve ruhen çok özgürlükçü bir yaşam tarzı benimsediği için erkek arkadaş konusunda ailesine pek bir şey danışmaz. Hatta romanın ilerleyen bölümlerinde gördüğümüz gibi edindiği erkek arkadaşıyla kendisinin bir bütünün parçası gibi olduğunu düşündüğünden hemen evlenmek ister. Bunun için de önce annesiyle tanıştırmak için girişimde bulunur. Ancak annesi, Ela’ya babasının Japonlarla birlikte kurdukları tersane ve gemi havuzunun açılışından sonra erkek arkadaşıyla tanışabileceklerini söyler. Ancak bu davranış Ela’yı çok üzer.

“ Ülev abla, Can’a annem İstanbul’a döner dönmez, kendisini ailemle tanıştıracığını söylemişim. Yazık ki, bu sözümde duramadım. Bizimkiler tepeden tırnağa tersane açılışıyla dolular. Demek ki onların yanındaki değerim, tersaneden daha azmış.(s. 297)

Ela, Ülev’e bir daha bu konudan bahsetmez ve tersanenin açıldığı gün açılışa erkek arkadaşını alır götürür. Ela’nın erkek arkadaşıyla ilişkisi bir zaman sonra evlilikle sonuçlanır. Ancak Ela’nın kafasında kurduğu ruhuyla, zihniyle, bedeniyle bir bütün olan Can ‘ı hiç beklediği gibi çıkmaz. Özürlük ve dingillik beklerken daha çok tutsak olur.

Ela, annesinin baskısından kurtulmuştur; ama bu kez Can’ın karmaşık yaşam düzeninin içine düşmüştür. Can evlilikle gelen sorunluluk ve yükümlülüklerden habersizdir. Can Hâlâ bekârlık ve öğrencilik yaşamını sürdürme eğilimindedir. Ela Ülev'e sık sık evlilik yaşamıyla ilgili yazılar gönderiyordu. Ela, eşiyile uyumlu olduğu günlerde yaşam boyu hiç duyumsamadığı sevinç ve coşkularla kuşatılıyordu. Yazık ki, çeşitli nedenlerle o özel anları pek seyrek yaşayabiliyordu. Can onu hem üzüyor, hem de kendini bağışlatmayı başarıyordu. Can bir iş gezisi için şehir dışına çıkmıştı. Uzun bir müddet gelmediğinden Can’ın çalıştığı televizyon kanalını aradı. Ekiplerin o günlerde, hangi yörede bulunduğunu öğrendi. Kendisini çok özlemiş olan eşine sürpriz yapmak istiyordu. Uçağa atlayıp Ağrı’ya gitti. Orada, turizm bürosunun yardımıyla, kamp yerine gittiler. Yaşlı şoföre kendini orada beklemesini söyledi. Şoför de Can’la Ela’nın çadırda birbirlerinin kollarına atışlarını kuruyordu. Ama birden donakaldı. Çünkü Ela’nın çadıra girmesiyle çıkması bir oldu. Ela çadıra girdiğinde Can uyku tulumunun içinde sarışın bir bayanla yatıyordu. Ela oradan uzaklaşırken, Can’da onun peşinden koşmaya başladı. Can öylesine öfkeliydi ki! Yaylaya kendisini denetlemek için geldiğini iddia ederek, Ela’yı ağır sözlerle aşağılayıp suçlamaya kalkıştı. Ela

sürpriz yapıp kendisiyle özlem gidermek için, onca çileye katlandığını söylediye de Can'ı buna inandıramadı. Ya da Can inanmak istemedi. Kararsızlık içinde düşünürken, Can'ın çadırındaki sarışın kadının, kendilerine doğru gelmekte olduğunu gördü. Can olanca arsızlığıyla kadına el salladı. Ela'nın tepesi attı.

“O bir anlık istekti. İkimiz de yalnızlığın verdiği bunalım içindeydik. Bir anda birbirimizi istedik. Ayrıca bu kadın, Amerika ekibinin en etkin kişilerinden biri. Senin sandığın gibi, bayağı biri değil. Tersine seçkin, kültürlü...” (SR s.349)

Ela çok büyük bir düş kırıklığına uğramıştı. Can'ın yaptığı çirkinliğe rağmen onu içinden söküp atamamıştı. Ela, Can'ı iki ay bekledi. Ama ses soluk çıkmadı. Arada bir ana babasıyla telefon konuşması yapıyordu. Seyrek olarak baba evine gidiyordu. Eşini soranlara, onun iş için yurtdışında bulunduğunu söylüyordu. Annesiyle babasına da aynı yalanı söylediği için tedirgindi. Ama gerçeği anlatmaya gücü yoktu. Ela artık son sınıftaydı. Sabahları üniversiteye gidiyordu. Ayrılığa aklı iyice yatınca, Can'ın eşyalarını özenle katlayarak valizlere yerleştirdi. Bir ara bu valizleri Dragos'a götürmeyi düşündü. Ama bunu yapmaya içi el vermedi.

Bu kadar üzüntüyü kaldıracak durumda değildi. Kendini çok kötü hissediyordu. Yiyip içmeyi keserek, ateşin, bunaltının ve baş dönmesinin geçmesini bekledi. Gün ve gece boyunca, durumunda iyileşme olmayınca aile doktorlarını aradı. Ela, hastanede incelemeye alındı. Ancak elde edilen sonuçlar pek açık seçik değildi.

Bulgular bir biriyle çelişiyordu. Doktor Cemal Bey, ertesi gün Akgün Bey'i aradı. Onlar da dağdan yenice dönmüşlerdi. Kızlarının durumunu öğrenince, giysilerini bile değiştirmeden hastaneye koştular. Doktor Cemal Bey, Akgün Bey'e, Ela'ya AIDS

testi yapıldığını söyleyerek, sonuç belli oluncaya dek bu durumun gizli tutulmasını istedi.

Çok geçmeden Ela'nın A tipi sarılık olduğu AIDS olmadığı ortaya çıktı. Aile büyük bir sevinç içindeydi. Ela; hastaneden taburcu olunca ailesi, onu alıp baba evine götürdüler.

Ela, bu arada düzenli olarak okula gidiyordu. Hastalık yüzünden dersi aksamıştı. O yıl ne yapıp edip diplomasını alacaktı. Bunu hedef edinmişti. En çok içine sindiremediği, aralarında oluşan eşsiz aşk ilişkisinin, böyle birden bire sigara değmiş balon gibi sönuvermiş olmasıydı.

Yeşil Kiraz romanında Kiraz, Müge'yle gittikleri bir otelin havuzunda bir grup erkekle tanışır. Aslında Kiraz'ın şimdiye kadar erkek olarak tanıdığı sadece baba ve ağabeyi vardır. Kiraz'ın anne ve babası sürekli olarak erkeklerden zarar geleceğinden bahsettiklerinden erkeklere güvenmez, ama içinin en derinlerinde bir erkekle arkadaşlık etme tutkusu olduğundan erkeklerle tanışır. Buradan yazar erkeklerle nasıl arkadaşlık edilmesi gerektiğini Müge'nin ağzıyla okuyucuya gösterir.

“Aslında erkeklerle arkadaşlık etmek, büyüklerin sandığı kadar kötü bir şey değil ama, arkadaşlığın ölçüsünü erkek değil, sen saptayacaksın. İlişkilerde sınır koyacaksın yoksa insanın başı derde girer. Filmlerde görüyor, gazetelerde okuyoruz. Kendini bilmez erkekler, genç kızları hamile bırakıp ortadan yok oluyorlar. Bu durum çok kötü tabi.

İnan bana, gerçek anlamda erkek arkadaşlar, kızlardan daha iyi, daha anlayışlıdır. Dostlukları kızlarınkinden daha sağlamdır. Ama, böylesi de kolay bulunmuyor doğrusu. Çoğunun aklı kızların cinselliğinde. Tabi, dizginler senin elinde olursa, istemediğin hiçbir şeyi yapamazlar sana.” (YK, s.161-162)

Kiraz, bu grupta arkadaşlık yaptıkça, erkeklerle arkadaşlık etmenin, annesinin, babasının ya da ağabeyinin dediği gibi korkunç, ayıp ya da insanı küçültücü bir eylem olmadığına inanmaya başlamıştı. Gezmeye çıkarken, annesine hep Mügelerin boğazdaki akrabalarına gidiyor, oradan denize gidiyoruz diye sözler söyleyerek her hafta mutlaka geziyordu. Bu gezmeler sırasında Özgür’le aralarında bir yakınlaşma başlamıştır. Aslında bu dönemi paylaşan ergenler, Kiraz’ın karşı cinsle yakınlaşmasıyla bulmak istedikleri soruların cevaplarını biraz daha rahat bir karakter olarak gördüğümüz Müge ile olan diyaloglarından anlıyoruz:

Müge: Hele bugün, iyice anladım her şeyi duygularını gizleme benden. Korkma da! Kimseye söylemem. Hem aşık olmak, en doğal hakkımız.

Kiraz: Ne söyleyeyim? Konuşmak değil, ağlamak geliyor içimden. Doya doya ağlamak istiyorum. Evet, Özgür’ü seviyorum. Hem de düşünemeyeceğin kadar çok seviyorum. Onun da beni sevdiğini sezinliyorum ama...

Müge: amasını boş ver. Annen, ağabeyin filan filan! Değil mi?

Kiraz: Evet onlar ve daha başka şeyler!...

Müge: “Her şeyi at kafadan. Annen, senin beynini yıkamış. Kendini abuk sabuk etkilerden kurtar kızım. Dünyaya niye geldik? Yiyip içecek, gezip tozacak, sevip sevileceğiz. Yemek yemekten utanıp korkmuyorsun da aşık olmayı niçin sorun ediyorsun? (YK, s. 169)

Ayrıca yazar okuyucularına ne çok serbest bir genç kız olmalarını, ne de tutucu bir tavır sergilemelerini göstermeye çalışır.

Müge: sevişmek filan, yiyip içmek kadar doğal bence.

Kiraz: sevişmeyi filan nereden çıkarıyorsun? Ben yokum o işte. Taa evleninceye dek hiç kimseyle sevişmem. Buna kararlıyım.

...

Kiraz: ... Sen serbest görüşlü bir kızsın. Bense, tutucu görüşlerin baskısı altındayım. Ama, her şeye karşın, Özgür'e gönül vermekten, kendimi alamadım işte! (YK, s.170)

Ayrıca yazar, genç kızlara sağlıklı bir ilişkide neyin önemli olduğunu göstermek istemektedir. Karşı cinsle yaşanan sevgi-saygıya dayalı bir ilişkinin, kişiye kendine güvenme duygusu verdiğini düşünen yazar, cinselliğe dayanan bir ilişkinin ise kalıcı olamayacağını ileri sürer. Bu durum da her iki cins bayağı ve değersiz bir duruma düşer. Eğer bir ergen öncelikle kendinin değerli olduğuna inanırsa, kendisiyle başkalarını da aynı ölçüde tutmayı başaracaktır. Yazar kızlarla erkeklerin seviyeli bir ilişki yaşarlarsa bu durumun kişiyi olumlu yönden etkileyeceğini okuyucuya sunmaya çalışır.

Özgür: Seni ben erdireceğim. Benim olduğun zaman, yüreğimde yanardağ gibi kaynayıp duran sevginin sıcaklığıyla, ışıltısıyla olgunlaşacak, Kiraz olacaksın şimdi, küçücük, yeşil bir Kirazsın.

Kiraz: Senin yeşil Kirazın olmak ne güzel! Anamı yadırgar dururdum hep. Yeri geldikçe anneme: Neden Kiraz dediniz bana? Diye çıkıştırdım. Sevdik derdi annem. Baharda kırmızı kirazlar, sevinç veriyormuş onlara. Ben de tam kiraz zamanı doğmuşum üstelik. Şimdi, ilk kez ısındım adıma. Bana hep Yeşil Kirazım de ne olursun! Öyle çağır beni...

Kiraz, ilk kez o güne kadar hafızasına hücum eden tüm anılardan kurtulmak ister. Candan Hanımların konken ya da içki masalarına, Hacı Hanımların dinsel törenlerinde hizmet eden, kuaförde çiraklık yapan, kat zilleriyle yapılan çağrılara koşup, avuç avuç bahşiş toplayan Kiraz olmayı değil de...

Babası kömür deposunda memur filan olan, filan apartmanının bir katında, ana babası ve ağabeyiyle yaşayan, anasının dizinin dibinde baba ekmeği ile mutlu bir çocuk olarak büyümüş bir Kiraz olmak istiyordu. Ergenlik döneminde karşı cinse duyulan ilgi, gençlerin bu

dönemde yaşadığı duyguları ve ailenin gençlere bu konudaki davranışları yazar tarafından anlamlandırılmaya çalışılmıştır. *Yeşil Kiraz* romanında kahramanın annesi babası sürekli olarak Kirazı çok sert bir şekilde uyardıklarına rağmen kızlarıyla bu konuda hiç yüz yüze gelmemişlerdir. Çünkü Kiraz'ın böyle bir konu hakkında ailesi ile konuşması mümkün değildir. Çünkü zamanında köyde yaşarlarken halası köyden biri ile konuştu diye babası tarafından isteyerek olmasa da öldürülmüştür. En ufak bir olayda Kiraz'ın aklına bu konunun gelmesi onun ailesi ile konuşma, dertleşme gibi normal durumlardan yoksun bırakmıştır.

Ailesine bir şeyler anlatmadığı gibi arkadaşlarına ve özellikle evlenmeyi düşündüğü insana da ailesinin durumu hakkında bilgi vermez. Her iki tarafı bir araya getirmemek içinde çaba sarf eder. Müge tesadüfen Kirazların apartmanına gider ve Kirazın kapıcı kızı olduğunu öğrenir, bu durumu Özgür'e hemen bildirir. Özgür de onların apartmanına gelip de doğru olduğunu anlayınca Kiraz'a karşı olan güveni tamamen sarsılır.

Kiraz'ı yürekten seven, geleceğe dair tüm hayallerini onun üzerine kuran Özgür, bu durum karşısında yıkılır ve Yeşil Kiraz'ı "Çürük Kiraz'a" dönüştür. Tabi bu durum karşısında Kiraz, çok büyük sıkıntılar yaşar. Kiraz ailesiyle de hiçbir şey paylaşmadığı için sorunları kendine özgü yollarla çözmeye çalışır.

İncelediğimiz romanlarda görüyoruz ki toplumun ekonomik düzeyi, eğitim düzeyi iyi de kötü de olsa, ailelerin kız erkek ilişkilerine pek de sıcak bakmadıklarıdır. Romanlarımızda ailelerin ortak özelliği, çocuklarının ilişkilerine olumlu bakmamaları, kızlarıyla da bu konular hakkında fazla konuşmamaları ve tedirgin yaşamalarıdır.

3. KENDİNİ TANIMAYA ÇALIŞAN GENÇ KIZ VE ÖZGÜVEN GELİŞİMİ

Kendini tanımaya çalışan genç kızın bu süreçteki duyumsamalarını ve özgüven gelişimini daha da anlaşılır bir biçimde verebilmek için bu bölümde fiziksel, duygusal ve ahlâk gelişimiyle ilgili çözümlerlerin yararlı olacağı inancındayım.

3.1. Fiziksel gelişme ve değişim

Kız ya da erkek ayrımı olmaksızın ergen bireyin yaşamında hayatî öneme sahip olan değişim, ergende şekillenmeye başlayan fizyolojik görünümüdür. Bu yönüyle değişim, ergenlerin üstesinden gelmekte zorlandıkları bir durumdur

Ergenlik döneminde kişi, bedensel gelişiminin farkına varmaya başlar. Vücudundaki değişiklikler ergenin dikkatini çekmekte ve kendisini daha fazla gözlemlemeye dikkat etmektedir. Ergenlikle beraber çocuksu yapı, saf duygular geride kalır. Ergen yeni bedeniyle beraber toplumsal kimlik, yeni alışkanlıklar cinsel uyarılar ve arzular edinmeye başlar.

Ergenlik döneminin bir genç kızı nasıl etkilediğini, ergenin geçirdiği evreleri ve bu dönemin belli sıkıntılarının ele alındığı romanlarında (YK, SR) görüntüden çok fazla bahsedilmemiş, kişisel başarı ve kişinin kültürü çok daha fazla öne çıkmıştır.

Yeşil Kiraz romanının kahramanının güzellik veya çirkinlik gibi bir kaygısı bulunmamaktadır. Aksine herkes tarafından beğenilen çok güzel bir kızdır. Simsiyah saçları, upuzun boyu, incecik bir bedeni vardır. Kiraz, herkes tarafından beğenilmektedir.

“Ay,ay! Bu geçen seneki çirak kız mı? Gözlerime inanamıyorum vallahi! Bu ne güzellik kız.”

“Dudaklarına boya mı sürüyor Kiraz? Yoksa pembeliği kendiliğinden mi? Ah gençlik! Kiraz’â baktıkça kendimi anımsıyorum. Tenim onunki gibi duru sedef gibi ışıltılıydı.”(YK, s:102).

“Bu kız biraz daha gelişince bir afet olacak belinin inceliğine bacaklarını biçimine baksana!”(YK, s. 103).

Kiraz, güzellik ve çirkinliği düşünmezken bu gibi insanların sözleri yüzünden güzelliği kendisini tedirgin eder çünkü, anne ve babası; ergenliğe girmiş, değişimler yaşamaya başlayan

kızlarını sürekli uyarmaktadırlar. Kızlarının başına erkekler tarafından zarar gelebileceğini düşünmektedirler:

“Güzel kızım gündün güne büyüyüp serpiyorsun. Önüne düşüp de kötü yollara kaydırmak isteyenler olabilir... Kanma kimseye... Namusumuzla anlımızın akıyla erişmeliyiz düşlediğimiz güzel günlere”(YK, s.103)

Ergenlik dönemine giren Kiraz, büyüdüğüne genç kız olduğuna sevinemez :

“Üstün kirlendi. Genç kız oldun. Çocukluk bitti gayri. Gelinlik çağına girdin. Kendini iyi kolla erkeklerden uzak dur. Allah etmesin bir erkekle birlikte olursan çocuğun olur. Aman bende sapıttım. Uyku sersemi ne dediğimi bilmiyorum. Kız kısmı evlenmeden erkekle birlikte olur mu desene demek istediğim yani Allah gözetsin. Irz düşmanın biri... şey etmeye kalkışır bakarsın hem kızlığın gider hem de bebeğe kalırsın(YK, s. 119).

Ergenlik dönemi aileler açısından bakıldığında bu dönem ailelerin yaşam tarzlarına, kültürlerine, eğitimlerine göre de farklılık göstermektedir. Yeşil Kiraz da anne ile babanın ergene bakışı bile birbirinden farklıdır.

“Baba: hemen kaldırıp kocaya vermeli varsın eloğlu üstlensin kızın güzelliğinin tasasını.”

“Anne: şuncacık çocuğu, gözümüzde, emme de büyüttük ha! Serpildi, güzelleşti, adet gördü diye sevinip göneneceğimize kaygıya oturduk. Gül gibi kızımızı on üçünde, el adamının koynuna sokacak değiliz herhalde! Adet gördüyse gördü. Emme, gelinlik değil o. Okuyacak benim kızım.”(YK, s:120).

Kiraz, öyle bir bakış açısına sahip anne ve babasının olduğunu bildiği için ergenlik dönemine girmek onu korkutur. Ancak dışarıdaki insanlarla bunu paylaştığı zaman ergenliğin böyle korkutucu bir şey olmadığını öğrenir.

Bir adı da değişim demek olan ergenlik döneminde, yazarın bu konu üzerinde durmasının nedeni; fiziksel gelişimin iş dünyasında yaşanan kaygıların benliği olumlu ya da

olumsuz yönde etkileyebileceğidir. Yazar, genç kızların eğitim yoluyla bilinçlendirilerek bu kaygıların ne kadar cahilce olduğunu göstermeye çalışır. Ergenlik döneminin zor bir dönem olduğunu ancak okuyup bilinçlenerek ancak ideal bir genç olunacağını okurlarına göstermeye çalışmıştır.

3.2. Genç kızın kişiliğinin gelişimi ve benlik

Gülten Dayıoğlu'na göre gelişim, ergenlik döneminde sadece fiziksel açıdan bir değişim göstermez. Ona göre fiziksel gelişimin yanında ruhsal gelişim de kendini gösterir. Bu nedenle yazar, gençlerin kişilik gelişimleri sırasında yaşadıkları sıkıntıları ortaya koyarak, bunlara çözümler sunmaya çalışır ve romanlarında gençlerin fiziksel gelişiminden çok kişilik gelişimleri üzerinde durur.

Yazarın romanlarının bütününe sinmiş olan ortak mesaj kişiliğin ve benlik bilincinin oluşmasıdır. Yazarın bu yönde genç kızlara, okuyucularına ne gibi iletiler gönderdiğini ortaya koymadan önce kişiliğin ve benlik kavramının tanımının yapılması bizim daha sağlıklı sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir.

Ergenin olgunlaşması, gelişimin kişiye özgü bir aşamasıdır. Her birey “ben kimim” sorusuna cevap aramaya çalışmaktadır. Olgun bir statüye ulaşma çabaları sırasında ergen, kişisel bir kimlik duygusu kazanma gereksinmesi içindedir.⁴⁰

Ergenlik döneminde çoğu ergen bazı duygularını bastırabilir. Kişinin gerçek kimliğine ulaşabilmesi, kendini diğerlerinden ayrı bir birey olarak görüp benliğini ortaya koymasına bağlıdır.⁴¹

“İnsanoğlu, sürekli olarak düşsel bir cennet özlemi içindedir. Bu özlenen cennetin, birbirlerini sevmeyi öğrenen insanlar tarafından, yeryüzünde yaratılabileceğini inanıyorum. Barış projesi, tüm insanlara uygulandığında, Yirmi Birinci Yüzyılda Dünya, gerçekten sevgi ve barış cennetine dönüşecektir. Barış projesinin işlevi bununla da kalmayacak. Rahata, güvene dinginliğe kavuşan insanlar, insan olmanın bilincine varacaktır. O zaman zihinsel, ruhsal, hatta bedensel yönden, kendilerini kuşatan tutsaklık zincirlerini kıracaklar. Gözlerini bürüyen bağnazlık ve aymazlık perdesi kalkacak. Bir de bakacaklar ki gökkuşağı sanıldığı gibi sadece Yedi renk değilmiş. Binlerce yıldır, türlü çıkarlar uğruna yaşama at gözlüğüyle bakmaya koşullanan insanların yepyeni renkleri görebilmeyi hak ettiklerine inanıyorum. (SR, s.398)

Kişinin benliği, kişiyi kendine özgü birey olarak tanımlama çabasından oluşmaktadır. Benlik, gencin bilen ve düşünebilen bir kişi olduğunun bilincine varmasını sağlayan tanıma unsurlarını içine alır.

Aşağıdaki soruların yanıtları benliğin ne olduğunu göstermektedir:

- 1) Ben nasıl bir insanım?
- 2) Ben ne yapabilirim?
- 3) Benim için değerli olan nelerdir?
- 4) Ben hayattan ne istiyorum?

⁴⁰ Kalkan, Nalan. “17-18 Yaşındaki Ergenlerdeki Benlik Saygısı ve Bunu Etkileyen Etmenlerin Araştırılması”, Uzmanlık, A.S.S. İzmir Devlet Hastanesi,1988.

⁴¹ Yavuzer, Haluk, *Ana- Baba-Çocuk*, Remzi Kitapevi 1998, İstanbul, (S.250).

Birinci ve ikinci maddelerdeki “ben neyim, nasıl bir insanım, ne yapabilirim?” sorularının yanıtları gerçek benliği; son iki maddedeki soruların yanıtları ise gerçekleştirilmek istenilen ideal benliği meydana getirir.⁴²

“Ben yaşamı bambaşka görüşlerle algılamaya çalışıyorum. Örneğin, Gökkuşğunun sadece yedi renk olduğuna inanmıyorum. Sekizinci belki dokuzuncu rengi vardır. Ama biz ona at gözlüğü takılmış gibi tek yönlü baktığımız için öteki renkleri göremiyoruz.(SR, s.51)

“Ülev abla, bazı görüş ve davranışlarımla ana babamı mutsuz kılıyorum. Ama bu durumun kaynağı kendileri. Kalıplaşmış görüşleri, ‘doğru’ diye değerlendirerek, kafalarına çelik çivilerle çakmışlar. Benim de benzer görüşlerle koşullanarak, kendi güdümlerinde, sıradan bir insan olmamı istiyorlar. Oysa ben doğruları, yaşamı deneye deneye bulmak istiyorum. Onların bu dayatıcı tavrı da yıllardır, beni mutsuz ediyor. Böylece ödeşmiş oluyoruz. Ela ”(s.244)

...

“Sen, beni taze bir ağaç gibi eğip bükerek, istediğin biçimde bir evlat modeli oluşturma çabasındasın. Küçüklüğünde bunu kolayca yapabiliyordun. Örneğin ders çalışma, kitap okuma alışkanlıklarını sen verdin. Spora, müziğe sen yönelttin. Satrancı kendin öğrettin. O yönlerimi gönlünce biçimlendirdin. Bunlar olurken, öylesine sıkılıp bunaldım ki!... Sanırım bu yüzden, büyüyüp bilinçlendiğimde, sana HAYIR demeye başladım.(SR, s. 247)

Kişi, öz benliğine uygun bir biçimde davranma eğiliminde bulunur. Ergenler, başkalarının gözünde nasıl birisi olduğu düşüncesine önem vermektedir. Buna göre,

⁴² Baymur, Feriha. “ Genel Psikoloji” İnkılap Yayınevi, İstanbul 1976.

başkalarının kendisi hakkındaki iyi olmadığını düşündüğü değerlendirmeleri, ergeni olumsuz yönde etkiler. Başkalarının kendisini anlamadığını, kendisini hakkında yanlış kanaatlerde olduğunu düşünür:

“Sürtük filan değilim ben. Okulda bunalıyorum. Derslere veremiyorum kendimi. Karnemi gördün. Okuyamayacağım. Her şeyden bıktım, usandım. Yaşamaktan bile! Allah’tan korkmasam, canıma kıyacağım. Yaşadığım kadarı yetti de arttı bile. Daha ne göreceğim dünyada? Şu halimize bak! Yılladır köstebekler gibi yeraltında yaşıyoruz. Milletın çöpüyle burun buruna. Küllerle koyun koyuna gün dolduruyorum. Ders çalışmaya oturuyorum. Babamın can çekişmesini andıran hırıltıları doluyor kulaklarıma. Bunlar yetmiyor gibi birde sen dikiliyorsun tepeme... Bunca yıl sıktım dişimi. Ama bundan sonra sabretmeyeceğim bilmiş ol!”(YK, s. 244)

“Benim için çok değerli ve de çok önemli bir şey daha vardı. Onu da geçmişte, bana harcadığın paralara karşılık, yatağına girerek armağan ettim. Öylesine yoksuluz ki, seninle ancak böyle ödeşebilirdim. Sana “Çürük Kiraz” olmadığımı kanıtladım. Hâlâ anlamadınsa, gözlerini aç da yatağına bak. Onca yalanı, seni yitirmekten korktuğum için söylemiştim. Sokak kızı değilim. Ailemle iş birliği yaparak, güzelliğimden çıkar sağlamıyorum. Seninle çıkarken başka erkeklerle gezmedim. Sen ilk ve terk erkektin yaşamıma giren. (YK, s.266)

Benlik, bireyin kendi özelliklerine karşı geliştirdiği tutumları da içerir. Kişi, bazı özelliklerinden memnun olup bazılarında olmayabilir. Böyle bir durumda birey, beğenmediği niteliklerini değiştirmek, onlardan kurtulmak isteyebilir. Böyle bir durum; bireyin ulaşmak istediği niteliklerden oluşan ideal benlik kavramını ortaya çıkaracaktır. İdeal

benlik ise kişiyi etkileyen genel tutum ve davranışlar, sosyal normlar aracılığıyla oluşan bir benlik modelidir.⁴³

Genel olarak, Dayıoğlu, YK ve SR adlı romanlarında gencin kendi kimliğini sorguladığı ergenlik sürecinde, yetişkinlik ve çocukluk arasındaki sıkıntılı gelgitlerine değinir ve benliği şekillendiren anne-baba, arkadaş ilişkileri, çevre ve yaşanan sorunları da ortaya koyar. Ayrıca yazar “nasıl bir genç” olunması gerektiği sorusuna; sözgelimi çevresiyle uyumlu, topluma yarar sağlayan bir genç tipi portresiyle yanıt vermeye çalışırken, yetişkinlerin de gençleri anlayarak onlarla iletişime girmesi gerektiği mesajını verir.

3.3. Özgüveni oluşan ve kendi kararlarını kendisi verebilen genç kız

⁴³ Erkan, Serdar “*Ana Babalarına Demokratik, İlgisiz ve Otoriter Olarak Algılayan Bireylerin Benlik Kavramlarıyla İdeal Benlik Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Fark*” Yüksek Lisans Tezi , A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1986.

Yazar, kişilik gelişimi için en önemli olduğunu düşündüğü ergenlik döneminde gençlere öncelikle *kendi ayakları üzerinde durabilme, oldukları gibi görünme, özgüven sahibi olma, kararlı olma ve başkalarından bağımsız olarak karar alma... gibi düşünceler* telkin etmektedir.

“Başımı öğütler, eleştiriler, buyruklar boyunduruğuna sokmak istemiyorum. Özgürlüğüm için hep direneceğim.” (SR, s.51)

Genç kızlar, birçok kararı bilinçsiz ve kendi başına buyruk olarak verebilecekleri bir dönem içinde bulunmaktadır. Bu durumun getirebileceği tehlikeleri düşünmeden hareket etmektedirler. Yakın çevrelerinin kendilerine müdahalelerini özgürlüklerinin kısıtlanması olarak görmektedirler.

“ Ben yaşam ormanında sizin açtığınız yollardan yürüyerek, sıradan hedeflere ulaşmak istemiyorum. Ayaklarım, ellerim kanaya kanaya da olsa, bu ormanda yolumu kendim açmak istiyorum. Yolumu kaybedip, yabani hayvanlara yem olmak pahasına da olsa, yaşamımı bu görüşler doğrultusunda sürdürmek istiyorum. İşlerimle ilgili gelecek planları yaparken, beni hesaba katma”. (SR, s.243)

“Baba sana daha önce de söylemiştim. Bana hiçbir konuda umut bağlama. İşlerinde beni hesaba katma. Ben başka ufuklara uçmayı, başka denizlerde yüzmeyi amaçlıyorum.” (SR, s.270)

Ayrıca yazar, konusu ne olursa olsun gencin verdiği kararın iyi sonuca ulaşması için, nasıl davranmak gerektiği üzerinde önemli mesajları bulunmaktadır. Ancak romanlarında gençlerin deneme yanılma yoluyla hayatı tanımasını; sonrasında da yaptıkları olumlu –

olumsuz davranışları, duygularına göre karar vermenin zararlarını, akıllıca hareket etmenin yararlarını söyler.

“Ülev Abla, dediğin gibi evlenme konusunu düşünüp, değişik açılardan değerlendirdim. Can’la evlenmeye kararlıyım. Sonuç başarılı olsa da olmasa da, elimi bu taşın altına sokacağım. Sen şimdi, benim için dua et de annem bu haberi aldığında, evde meydana gelecek depremden, fazla yara almadan kurtulayım.” (SR, s.326)

Yeşil Kiraz romanının kahramanı Kiraz, ailesinin gerçek yaşamını açıklamadığından erkek arkadaşı tarafından horlanmıştı. Kendisine yalan söylediğini düşünerek, Kiraz’a türlü hakaretler ederek ondan ayrılmıştı. Bir gün Kiraz, Özgür’le yolda karşılaştığında şimdiye kadar Özgür’ün yaptıklarına bir bedel ödemek için onunla birlikte olmaya karar verir. Bu Kiraz’ın hayatında aldığı en kötü karardır.

“Sana çürük Kiraz olmadığımı kanıtladım. Hâlâ anlamadınsa, gözlerini aç da yatağa bak.” (YK, s. 266)

Kiraz’ın yaptığı bu biçim ödeşme, onun hamile kalmasına ve sonrasında çocuğu aldırmasına kadar gider.

Yazar, gençlerin yaptıkları bu hataların izlerini ömürleri boyunca içlerinden atamayacaklarını, bu nedenle de gençlerin sonu belli olmayan kötülöklere saplanabileceklerini anlatmaya çalışmıştır. Dayioğlu, *Yeşil Kiraz 2* romanıyla kötü duruma düşmüş genç bir kızın yaşadıklarını bir kenara bırakıp, yüksekere kanat açacak niteliğe kavuşabileceğini göstermiştir.

Dayioğlu, gencin aldığı kararları uygulamadan önce sonuçta gerçekleştireceği şeye inanması gerektiğini ileri sürer. Çünkü gencin doğru olarak değerlendirdiği davranışı başarılı

bir şekilde gerçekleştirdiğinde kendine güveni daha da fazlalaşacaktır. Gülten Dayıoğlu'nun bu iletiler üzerine kurguladığı olay *Sekizinci Renk* romanında şöyle geçer;

Ela, derslerde her zaman başarılıdır. Bunun yanında yabana atılmayacak nitelikte kültürel alt yapıya sahiptir. Onun içsel zenginliğini Felsefe hocası keşfeder. Bununla da kalmayıp Ela'nın kendini tanınmasına da olanak sağlar. Birleşmiş Milletler Örgütü “*Yirmi Birinci Yüzyılda Barış*” konulu proje yarışması açar. Öğretmeni bu projeye Ela'nın girmesini ister.

Ela hazırladığı projesinde sevgiyi temel fikir edinir. “*İnsanlar Birbirlerini Severlerse, Birbirlerini Öldürmezler. Böylece Savaşlar Son Bulur*” Barış projesinin hareket noktası bu düşüncedir. Birleşmiş Milletler Örgütüne şu önerilerde bulunur:

“*Yeryüzündeki tüm okullara anaokulu düzeyinden başlamak üzere “Sevgi Dersleri” konulmalı. Bu derslerde kullanılacak olan “Sevgi Kaynakları” başta insan sevgisi olmak üzere, Doğa, Dünya, Evren sevgilerini içeren, seçkin ve özgün görüşlerle oluşturulmalı. Bu yolla, dünyayı dolduran insanlarda renk, ırk, dil, inanç ayrımı gözetmeden evrensel sevgi ve barış bilinci oluşturulmalı.*” (SR, s. 239)

Ela bu yarışmayı kazanmıştır. Kendisini gökkuşağının sekizinci rengine götürecek olan görkemli kapı açılmıştır. Ela'nın üç yıldır, dünyanın değişik yerlerinde denenmekte olan Barış Projesi, uygulanabilirlik onayı almıştır. Pilot bölgelerde gerçekleştirilen uygulamalar, anaokullarından başlanarak, yükseköğretim kurumlarına kadar geniş bir yelpazede yapılır.

Yazar, kişilikli bir birey olabilmek için, ergenin kendisine ilişkin gerçekleri görmesinin, bireyin yaşamına büyük bir anlam kattığını göstermiştir.

Kişinin beklentilerinin gerçekleşebilmesi için kararlı olmanın, çalışmanın, doğru olarak bildiğinin arkasında durmanın en önemli unsurlar olduğunu yine yazarın eserlerinde görürüz.

İnsan, kendini tanıyabildiği takdirde kendisiyle uzlaşır ve çevresiyle uyumlu olmaya çalışır. Ergenlik döneminde yaşanan bu tür olumlu durumlar gençlerin ruh sağlığını büyük ölçüde etkiler. Kişinin kendisini olumlu yönde tanıması, kendini değerli, çalışkan, özgüvenli olarak görmesi benlik saygısını yükseltir.

Benlik saygısının yüksek olması bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlayabilmesini kolaylaştırmaktadır. Yüksek benlik saygısının zihinsel, duygusal, ahlâki ve sosyal yönden olumlu bir gelişim varlığını ortaya koyduğu belirtilmektedir.⁴⁴

Ve yazar her zaman hayata olumlu bakan insanların özgüven sahibi, kişilikli ve davranışlarında tutarlı insanlar olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

3.4. Meslek tercihi

Gülten Dayıoğlu, gençlik dizisini oluşturan hemen hemen bütün romanlarında, gencin; kişilik gelişimi sürecinde, hem kendi kişiliğine uygun hem de ilgi alanına göre meslek seçimi yapması gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle Dayıoğlu, gençlerin hangi mesleği yapacaklarını tercih etmeleri ve buna göre de çaba sarf etmeleri gerektiğini düşünür. Özellikle de genç kızların okuyup iyi bir meslek sahibi olmaları, toplumda hem bir anne hem

⁴⁴ Güçray, Sonay. “Çocuk Yuvalarında ve Ailelerin Yanında Kalan 9-10-11 Yaşlarındaki Çocukların Öz Saygı Yönünden Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara, 1989.

de kariyer sahibi bir insan olarak boy göstermelerini istemektedir. Bununla beraber, gencin hangi mesleği en iyi şekilde yapacağını bilincine varması gerektiğini düşünmektedir. Ancak romanlarımızı incelediğimizde genellikle anne-babalar çocukların ne olacağına karar vermek istemektedirler. Fakat özgüven sahibi genç kızlar bu duruma direnmektedir.

“Okuyacak benim kızım. Hem de doktor mekteplerinde okuyacak! (YK, s. 120)

“Baba, ben Teknik Üniversiteye gitmek istemiyorum. Felsefe öğrenimi göreceğim. Doğru ve derinliğine düşünmeyi öğrenmek, bu yolla Evrenin anlamını sezinlemek istiyorum. Lütfen bana karışma!” (SR, s. 243)

Akgün Bey *“Sakin bana darılmaya kalkışma. Hayat senin. İstedğin gibi yaşa. Ancak benim bin bir zorlukla kurduğum iş, öldüğümde talan olmasın. Aslında benim işime sahip çıkman için, gemi mühendisi filan olmana da gerek yok ya!. Düşünmeyi öğrenen seçkin bir beyin, tersaneyi kolaylıkla yönetebilir. Senin gelecekte bu işi başarıyla sürdürebileceğine inanıyorum.”*

Ela: *“Baba, sana daha önce de söylemiştim. Bana hiçbir konuda umut bağlama. İşlerinde beni hesaba katma. Ben başka ufuklara uçmayı, başka denizlerde yüzmeyi amaçlıyorum.” (SR, s.270)*

Yazar, aşağıdaki gibi mesajlarla genç kız ve kadınların sorunlarına göndermeler yapmaktadır.

“Dikkat et Ela, yabancı yaratıklarla dolu bir orman gibidir. Bu ortamda yaşamını sürdürebilmek için canını koruma yöntemlerini öğrenip, çeşitli bilgilerle donanarak silahlanman gerek.” (SR, s. 51)

“Yeryüzündeki insanların pek çoğu, yaşam savaşında, ezile yıprana, bir yerlere gelmeye çabalyorlar. Direnenler amaçlarına ulaşıyor.” (SR, s. 212)

4. DUYGULARIN GELİŞİMİ

Belli bir olgunlaşma yaşına gelindiğinde, genç kız ya da erkekler daha önce farkına varmadıkları bazı duygularının olduğunu keşfederler.

Ergenlik dönemine giren bu bireyin ya da bireylerin hızlı bir gelişim yaşamasıyla çeşitli duygular içine girebilirler.

Ergenlik döneminde ergen, başkalarının kendisiyle ilgili düşüncelerine aşırı önem vermektedir. Bireyin bu dönemde yaşadığı çatışmalar, üzüntüler, şüphe ve endişeler, hayatını önemli ölçüde etkilemektedir.

Kime güvенеceğini bilememe, çevrenin onayını alma arzusu, beğenilme ve takdir edilme duyguları; gencin kendi kendisini hesaba çekmesine neden olur, bunun sonucunda da, genç eksikliklerinin farkına varır. En sonunda da kendi iç dünyasına kapanabilir. Duygu dünyasında yaşanan gel-gitler gencin hayatını olumsuz yönde etkilemekte, farklı davranışlar sergilemesine neden olmaktadır.⁴⁵

Her ergenin karşılaşabileceği durumları yaşayan roman kahramanlarımızın ortak özelliği, zaman zaman özgüven eksikliği, yaşamda başarılı olup olamayacakları noktasındaki duyguları yaşamalarıdır. Kahramanlarımızın yaşadığı güvensizliğin en büyük nedeni aileleridir. Romanlardaki ailelerin sosyal yaşam standardı, eğitimi, kültürü birbirinden farklı olmasına rağmen, aileler genç kızların sürekli hata yapacaklarına inanırlar ve onlara iyiyi, kötüyü baskıcı davranmadan göstereceklerine, tam tersini yaparak kendilerinden soğuturlar. Bu durum da genç kızlarda güvensizlik duygusu yaratır.

“Aaa, bu giysilerle ne kadar rüküş olmuşsun! Kızım, bu renk bluzla o etek giyilir mi? Millet güler haline.”

“Yemekte parmaklarını yalama.”

“Sofradaki yiyeceklere hamal gibi saldırma.”

⁴⁵ Yavuzer. *Çocuk Psikolojisi*, s.3.

“Ağzını şapırdatmamayı daha bebekliğinde öğretmeye başlamıştım. Hâlâ ezberleyemedin gitti.”

“Bunu yapmak için benden izin aldın mı?”

“Kızım, sen hâlâ çocuk gibisin. Büyü artık. Senin yaşındayken ben...”

“İyi aile kızları...” (SR, s. 130)

“Kaşlarını yolmaya utanmıyor musun? Karı gibi olmuşsun. Kendini beğendirmek, peşine erkek takmak için yaptın bunu değil mi? Ciğerinden yanasıca, sürüm sürüm sürünesice! Bugün kaşlar yolunacak. Yarın dudaklar boyanacak. Sonra sürtükler gibi sokaklara döküleceksin öyle mi?” (YK, s. 194)

Yeşil Kiraz romanının kahramanı Kiraz’ın, arkadaşlarına kendisini olduğu gibi tanıtmamasının gerçek nedeni de kendine olan güvensizliğidir. Ailesinin bulunduğu konumdan utanma, başkalarının kendisini küçük göreceklere dair düşünceler hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yazar, ergenlik dönemindeki genç kızın kişilik ve duygusal gelişiminde yaşadığı sorunları romanlarında yer vermiş ve çözümün yine kendilerinde olduğunu göstermiştir. Örneğin Ela, annesinin bunca katı tutum ve davranışlarına rağmen, sıkıntılar da çekse, yine kendi bildiğini yaparak özgüven sahibi, başarılı, çalışkan ve kişilikli bir insan hâline geldiğini ailesine göstermiştir. *Yeşil Kiraz* romanının kahramanı Kiraz’da, *Yeşil Kiraz 2* adlı eserde bambaşka bir insan hâline (çalışkan, başarılı, özgüven sahibi) gelerek kendini kanıtlamıştır.

Yazarın ergen gelişimine yönelik verdiği mesajlarda, ergende güven bunalımı oluşturan tüm olumsuzlukları bir yana bırakıp, hayatı severek, olumlu bakış açısıyla, kendi hür düşüncesini, toplumu da gözeterek yaşamaktır.

5. GENÇ KIZ VE AHLÂK GELİŞİMİ

Dayıoğlu'nun, romanlarında yakın ve uzak çevre, benlik bilinci, kişisel gelişim gibi kavramlar üzerinde daha çok durduğu, genç kızın ahlâk gelişimiyle ilgili bilgileri de daha çok satır aralarında aktardığı göze çarpmaktadır. Buna göre öncelikle genel anlamda ahlâkın tanımını verip devamında da yazarın ahlâki boyut çerçevesinde genç kızlara yönelik iletilerini ortaya koymaya çalışalım.

Ahlâk gelişimi; yüzyıllar boyu, felsefî, dini bakış açılarına göre incelenmiştir, Ahlâk sözcüğü “kökenbilim” açısından, Arapça'da “*hulk*” kelimesinin çoğulu olan ahlâk “*huy, tabiat, yaradılış*” anlamlarına gelmekte, genelde yapılması ya da yapılmaması gereken davranışlar bütünü olarak açıklanmaktadır.

Yazar, *Yeşil Kiraz* romanında, hayatı özgür ve serbestçe yaşamaya çalışan Müge'yi sigara ve uyuşturucu konusunda konuşturarak gençlerin bu tür alışkanlıklardan uzak durması yönünde mesajlar vermektedir.

“Bakma, serbest bir kızım ama, nereye bastığımı bilirim. Sonucu kötü olacak hiçbir işe girmem. Sözgelimi sigara içiyorum ama, öylesine... Tozla dumanla da başım hoş değil. Bunlara tutsak oldun mu, hayatın kararır valla. Doyasıya yaşamak varken, ne demeye toza dumana bulaşayım? Bizim eski gruptaki arkadaşlardan bu belaya dadananlar var. Çok acıyorum onlara. Geçen yıl oğlanın biri diskoda dans ederken, fazla dozdan nalları dikti. Herkesin gözünün önünde, zehirlenmiş köpekler gibi can çekişerek öldü, gitti. Enâyi miyim ben? Toz duman tüccarları benim sırtımdan zengin olacak. Bende canımdan olacağım...” (YK, s.170) Çünkü alay edilme korkusu gencin yapmak istediklerini uygulayabilme cesaretini kırar. Düşüncelerini söylemekte, kendini ifade etmekte zorlanır. Bunun sonucunda da yalan söyleyerek bir çıkış yolu bulmak isteyebilir.

Buna karşılık yazar, gençlere yalanın kötü olduğunu, hiçbir zaman saklı kalmayacağı mesajını verir. Ayrıca yapılan yanlışlar da kişiye deneyim olarak geri döner. Yeşil Kiraz romanında yazar bu yöndeki iletisini Kiraz'ın annesinin ağzından vermeyi tercih etmiştir. Ancak Kiraz bu öğütleri aldığıında bu hataları çoktan işlemiş, bu noktada telafi zamanı bile kalmamıştır.

“Aman anne sana kaç kez anlattım derdimi! Müge'lere filan burada kapıcı olduğumuzu söylemedim. Babam memur emeklisi. Köyden gelirimiz var. Ailem ağabeyimle beni okutmak için, köyden göç etti demiştim onlara.”

Annesi şaşırıldı kaldı:

“Bunca yalanı ne demeye uydurdun a kızım? Yalan üç ayaklıdır derler. Birinde olmasa birinde çıkar yalanın. Kapıcı olmak utanılacak bir şey değil ki! Bunu bile bulamayan var. Çok şükür rahatımız iyi. Namusumuzla ekmek parası kazanıyoruz.”

“Böyle konuşmak, sana göre kolay. Kapıcı kızımıyım desem, kapıcı kızlarından başka arkadaş edinmem. Oysa Müge filan gibi aile kızlarıyla arkadaşlık etmek istiyorum ben. Baksana, Dilek bile beni boşladı.”

“Akıl koma böyle şeylere. Taş yerinde ağırdır derler. Biz de köyümüzde iyilikle anılan bir aileyiz. Yoksulluktan gelip takıldık şuraya. Altın yere düşmekle pul olmaz. Yarın öbür gün, okur adam olur, sıyrılır çıkarsın bu durumdan. O zaman göğsünü gere gere, herkesle arkadaşlık edebilirsin.” (YK, s.182 – 183)

Erdemli olma, toplumda aranan tavır ve davranışları sergileme her zaman ve her yerde aranan niteliklerdir. Sosyal hayatın aksamadan devam etmesi için yasalar tek başına yeterli değildir. Bununla birlikte doğruluk, hoşgörü, saygı, sevgi, güçsüzlere yardım etme gibi değerler toplumun gizli gücü olarak kabul edilmişlerdir.

Ela: Kampa geç kaldım halacığım. Hadi bay bay!

Hala: Beni böyle bırakıp gitme Ela mu. Başıma geleni bilsen.

Ela: N'oldu hala? yoksa ayağa kalkmıyor musun ?

Hala: Tuvalete yetişemedim. Çişimi üstüme ettim. Evin içinde sidikli ayaklarıyla gezinirsem, her yer belenecek. Deminden beri seni bekliyorum.

Ela sevecenlikle onun sırtını okşadı.

“Neden seslenmedin? Sana nasıl yardım edebilirim?”

Hala onu sevinçle yanıtladı”

“Tiraje'nin hatıralarını okuman, hoşuma gitti. Onun çektiği acılar sana tecrübe olur.

Bu yüzden aşağıya çağırmadım. Şimdi yatak odama git. Dolabından giysi ve çamaşır getir.

Üstümü değiştireyim.”

Ela koşarak giysileri getirdi onu silinmesi için gereken suyu, bezi, sabunu, havluyu alıp geldi.

Onun soyunmasına ve silinmesine yardım ederken adeta kanı dondu. Çünkü yaşamında ilk kez böyle yaşlı bir insan bedeni görüyordu.(SR, s.75)

Sonuç olarak sosyal hayat, bireylerin toplumsal değerlere bağlılığı ölçüsünde düzenli yürür. Vicdani olarak faydalı olanı zararlı olandan ayırdıktan sonra da güzel olanı uygulamak kolay kazanılan bir nitelik değildir. İnsan denen mükemmel varlık, sosyal hayatta en mükemmel davranışları ve refleksleri uzun süren deneme ve yanılmalardan sonra öğrenebilmektedir.

SONUÇ

Türkiye’de roman türünün serüveni batıdakilere kıyasla fazla uzun süreli değildir. Ülkemizde, Tanzimat’a kadar manzum-mensur halk hikayeleri ve masal formundaki edebî türler, roman gereksinimini bir ölçüde giderebilmiştir. Tanzimat dönemiyle birlikte hayatımıza giren roman, Çocuk edebiyatındaki örneklerini Cumhuriyet dönemine kadar yoksun denecek kadar az bir ölçüde sergileyebilmiştir. Çocuklara sunulabilecek romanlar, ancak büyükler için yazılmış romanlar arasından seçilebilirdi. Cumhuriyet döneminde de uzun bir müddet çocuk romanlarının sayısı bir kaç geçmedi. Gülten Dayıoğlu’nu bütünüyle çocukları ve gençleri hedef alan ve onlar için yazmayı uğraş edinmiş romancıların başında anmak gerek.

Sanatçının her yaşta olan insanlarca çok okunan bir yazar olduğu yapıtlarının ulaştığı baskı adetlerinden de anlaşılmaktadır. Bu başarının önemli nedenlerinden birkaçı; çocukları önemsemesi, anne ve öğretmen kimliğidir.

Sözü edilen alanda ürün veren az sayıda yazar bulunması gerçeğiyle birlikte yazar, kendine özgü tarzıyla çocuk edebiyatına ayrı bir renk ve canlılık kazandırmıştır.

Çocuk romanları dışında, son yıllarda gençler için yazmış olduğu romanlarla ilgi gören yazar Gülten Dayıoğlu’nun “*Yeşil Kiraz, Yeşil Kiraz 2, Sekizinci Renk, Mo’nun Gizemi, Yada’nın Gizil Gücü*” adlı romanlarında genç kızlara yönelik iletiler bu çalışmada amaç edinilmiştir. Daha sonra ergen ve edebiyat kavramları üzerinde durulduktan sonra, ergenin

kişisel, ailevi ve toplumsal gelişim ve durumlarıyla ilgili iletiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Yazarın verdiği mesajların çözümlenmesini yaparken de ergenlik çağı hakkında bilgi veren kitaplarla bu romanlardaki genç kızların ruhsal dünyalarının paralelliği ortaya konuldu.

Gülten Dayıoğlu'nun son dönemlerde yayımladığı romanları, sanatının farklı bir konuma yükseldiğinin bir çeşit belgesi hükmündedir. Bireyi ve toplumu ilgilendiren sorunlar ve yaşama olumlu bakış, olumlu davranış edindirme...vb., yapıtlarında insanı erdemli kılma adına yer alan kavramlardır. Ardından yayımladığı bilim-kurgu türündeki romanlarının neredeyse hepsinde gittikçe bozulan ve kendi sonunu kendisi hazırlayan insanlığı eleştirir. Gençlik romanlarının büyük bir kısmında savaş-barış, düşmanlık-kardeşlik, tutsaklık-özgürlük, evrensel düşünce-bağnazlık gibi zıtlıkların yanı sıra istismar (fiziksel veya ruhsal açıdan kullanma) insanın insanı sömürmesi, çevre sorunları, modern kölelik, doğal dengenin bozulması gibi...yine önemli evrensel konuları ele almıştır.

Yazarın *Sekizinci Renk*, *Yeşil Kiraz*, *Mo'nun Gizemi* adlı romanlarında arkadaş sevgisi, doğru sözlü olmak, çalışmak, ahlâklı ve aile içinde anlayışlı olmak gibi olumlu davranışlar verilmektedir,

İncelediğimiz romanlarımız konu olarak kimi gerçekçi kimi de bilim-kurgu niteliği taşımaktadır. Bu romanlardaki genç kız tipleri çeşitli sınıflandırmalara göre incelenmiştir.

Sanatçının romanlarındaki en önemli iletilerden biri “sevgi”dir. Eserlerinin çoğunda insanlarla ilgili, dünyamızla ilgili sorunların çözüm yolunun sevgiden geçmesi gerektiğini vurgular.

Yazarın genç kız tipinin ön plana çıktığı romanlarından biri *Yeşil Kiraz*'dir. Romanda, genç bir kız olan Kiraz, yaşadığı çileli hayatın pişirdiği, yaşının ötesinde ağırlığı olan maddi olarak zayıf ancak kişisel olarak güçlü bir kahramandır. Ancak *Sekizinci Renk*, *Mo'nun Gizemi*, *Yada'nın Gizilgücü* adlı romanlarındaki genç kızlar ise Kiraz'dan bir derece farklı olarak; toplumsal konumu yüksek, etkin, zeki, ufku geniş gençlerdir.

Dayıoğlu'nun roman kişileri arasında yerli tipler olabileceği gibi (Kiraz, Ela), başka uluslardan da (Defne, Yada) kişilikler karşımıza çıkabilmektedir. Kısacası yazarın, kahramanlarında özelden genele her ulusu kapsayan geniş bir yelpaze sergilendiği görülmektedir.

Yazarın eserlerindeki geniş kız tipleri arasında, kurgulanmış olanlar olduğu gibi gerçekçi olanları da bulunmaktadır. Yazarın kendi ifadesine göre gerçekçi roman diyeceğimiz *Yeşil Kiraz*, *Yeşil Kiraz 2* romanlarında geniş bir zaman dilimi vardır. Burada Kiraz'ın çocukluğundan başlayan ve otuz beşli yaşlarına kadar geçen geniş bir zaman dilimi anlatılır. Aynı şekilde bilim-kurgu eserlerinden olan *Mo'nun Gizemi*, *Mo'nun Gizemi 2* adlı romanlarındaki Defne tipi de ergenlikten geniş kadınlığa kadar olan zaman diliminde okuyucuya sunulmaktadır.

Ancak tezimizin konusu gereği geniş kızların on üç, on dört, on beş, on altı, yaşlarını incelediğimizden *Yeşil Kiraz 2* ile *Mo'nun Gizemi 2* adlı romanlardaki Kiraz ile Defne'nin olgunluk dönemlerinden söz etmedik.

Dayıoğlu'nun genişlik dizisi romanlarında karşılıklı konuşmalar fazla değildir. Yazar romanlarının hemen hepsinde 3. kişi ağzından olan anlatım yolunu tercih etmiştir.

Gülten Dayıoğlu'nun incelediğimiz romanları, yazarın kendi yaşam biçimiyle de örtüşen bir tarzda, sade bir dille yazılmıştır. Yaptığımız söyleşide de üzerinde hassasiyetle durduğu Türkçemizi düzgün kullanmaya çalışma, yalın Türkçe yazma onun taviz vermediği en önemli husustur. Dilimizin yabancı dillerle karışarak bozulmasına engel olmaya çalışır. (*Sekizinci Renk*)

Dayıoğlu, romanlarına konu olan insanların karakteristik özelliklerini, kişiliklerini çok iyi gözlemlemiştir. Bazı romanlarında yerel ağızları (*Yeşil Kiraz*) görmek mümkündür. Yazarın, yazı dilinde kullanılmayan halk diline özgü bazı sözcükleri de kullandığını görmekteyiz. (*Yeşil Kiraz*)

Yazar, gençlik romanlarında kahramanlarını genelde okuyan, düşünen kişilerden seçerek okumanın faydalarını göstermeye çalışmıştır. Yazarın eserleri de hem nitelik hem de nicelik yönünden her kesimdeki gence bu alışkanlığı kazandıracak niteliktedir.

Sanatçı, bir genç kızın kendi ayakları üzerinde durabilmesi için çağa uygun bir eğitim alarak bulunduğu konumu yükseltmesi gerektiği düşüncesindedir. Yazar, genç kızın ruhî ve maddî özgürlüğünü elde ederek kişiliğini tam olarak oluşturup koruyabileceğini düşündüğünü gösteren iletiler verir.

Gülten Dayıoğlu gençlik kitaplarında evrenselliği ön planda tutmasına rağmen, gencin öncelikle ulusal kültürünü tanıması sonrasında da diğer kültürlerle kapısını açması gerektiğini çeşitli mesajlarla iletir.

Bütün bu incelemelerimizin ışığında şunları söyleyebiliriz; insan hayatında çok önemli bir dönem olan ergenlikte genç kızların yaşadıkları gelişimle ortaya çıkan kaygıları sevinçleri paylaşan, yaşamın her hâlini anlatan, mücadele etmeyi öğretip güven aşıl原因, evrenselliği anlamakla birlikte kendi kültür değerlerimizi günümüze aktaran, bilimi ve araştırmayı sevdiren, hayal dünyamızı kurgularıyla besleyen, gençleri sorgulamaya yönelten, Türk dilinin zenginleşmesi ve dünya dili olması için uğraşan Gülten Dayıoğlu, hem çocukların hem de gençlerin beğenisini kazanmıştır.

KAYNAKLAR

I. ÇALIŞMAYA ESAS OLAN KAYNAKLAR:

Suna'nın Serçeleri, Altın Kitaplar Yayın Evi , 1974

Ben Büyüyünce, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1979

Akıllı Pireler, Altın Kitaplar Yayın Evi,1982

Parbat Dağının Esrarı, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1989

Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk, Altın Kitap Yayın Evi, 1990

Efsaneler Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1990

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Yapı Kredi Yayın Evi, 1991

Gökyüzündeki Mor Bulutlar, Altın Kitaplar Yayın Evi,1992

Tuna'dan Uçan Kuş, Altın Kitaplar Yayın Evi,1993
Yeşil Kiraz, Yky, İstanbul, 1994
Mısır'a Yolculuk, Yapı Kredi Yayın Evi, 1994
Yeşil Kiraz 2, Yapı Kredi Yayın Evi, 1995
Kenya'ya Yolculuk, Yapı Kredi Yayın Evi, 1995
Ganga, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1998.
Dört Kardeşiler, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1998
Meksika'ya Yolculuk, Yapı Kredi Yayın Evi , 1998
Dünya Çocukların Olsa, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1999
Mo'nun Gizemi, Altın Kitaplar Yayın Evi, 1999
Ölümsüz Ece, Altın Kitaplar Yayın Evi, 2000
Fadiş, Gelişim Yayın Evi, 2002
Midas Kartalının Gözleri, Altın Kitaplar Yayın Evi,
Yurdumu Özledim, Altın Kitaplar Yayın Evi, 2003
Işın Çağı Çocukları, Altın Kitaplar Yayın Evi, 2003
Kafdağı'nın Ardında Yolculuk, Yapı Kredi Yayın Evi, 2004
Okyanuslar Ötesinde Yolculuk, Yapı Kredi Yayın Evi, 2004
Sekizinci Renk, Altın Kitaplar Yayın Evi, 2000
Yada'nın Gizilgücü, Altın Kitaplar Yayınevi, 2005
Mo'nun Gizemi 2 –Ortan- , Altın Kitaplar Yayınevi, 2008

II. YARARLANILAN KAYNAKLAR:

Ateş, Kemal, “ Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları” , Doktora Tezi, Ankara 1997

Ateş, Kemal, “ Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Romanları” , Doktora Tezinden 26.2.1996
Tarihli Mektubun Ekinde Yazarın Hazırladığı Yaşam Öyküsü, (Ek-I). Ank 1997
Aydın, Cahide.” *Çocuk Eğitiminde Aile Ve Toplumun Önemi*” XXII. Ulusal Psikiyatri Ve
Norolojik Bilimler Kongresi, Marmaris, 1986.
Baymur, Feriha. “ *Genel Psikoloji*” İnkılap Yayınevi, İstanbul 1976.
Bourneur, Roland Ve Quillet, Real: Roman Dünyası Ve İncelenmesi. Çev. Hüseyin Gümüş,
Kültür Bak. Yay. 1089, Tercüme Eserler Dizisi; 71, Ankara 1989
Dayıoğlu, Gülten,”*Çocuk Kitaplarında Eğitsellik*”, 1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu”
Yay. Haz: Sedat Sever, A.Ü Yay., Ank. 2000
Dayıoğlu, Gülten, a.g.e. , s.17
Ekşi, A. “*Gençlerimiz Ve Sorunları*”, N.T. Baskı Atölyesi Matbaası, İstanbul, 1982
Enginün,İnci,”*Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*”Türk Dili,S.400, Nisan 1985
Erkan, Serdar “*Ana Babalarına Demokratik, İlgisiz Ve Otoriter Olarak Algılayan Bireylerin
Benlik Kavramlarıyla İdeal Benlik Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Fark*”
Yüksek Lisans Tezi , A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1986.
Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2001) Çocuk ve Ergen Gelişimi, Yay. Haz. B.Onur,4.Baskı
Ankara İmge Kitabevi
Gençtan Engin “*Çağdaş Yaşam Ve Normal Dışı Davranışlar.*” Maya Matbaacılık Yayıncılık.
Ltd. Şti. Ankara 1984.
Gesell, Albert, and Ilg, F.L. ,The Child From Five To Ten, Harper And Brothers Pub. , New
York, 1946
Gökşen, Enver, Naci, Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, Hikmet Yay. İst. 1972
Güçray, Sonay. “*Çocuk Yuvalarında Ve Ailelerin Yanında Kalan 9-10-11 Yaşlarındaki
Çocukların Öz Saygı Yönünden Karşılaştırılması*” , Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü.
Eğitim Fakültesi, Ankara, 1989.

- Harlak, Yrd. Doç. Dr.Hacer “(Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması II) “
Aydın 2007 (Proje Kodu: FEF-05013)
- Kağıtçıbaşı ,Ç. “*Çocuğun Değeri*”,Psikoloji Dergisi 1.Ankara,1978
- Kalkan, Nalan. “*17-18 Ergenler De Ki Benlik Sayısı Ve Bunu Etkileyen Etmelerin Araştırılması*” Uzmanlık Tezi, A.S.S. İzmir Devlet Hastanesi, 1988.
- Kantemir, Enise. “ *Çocuk Kitapları Sorunu*” , A. Ü. Eğitim Fak. Derg, Ank.1979
- Kaplan, Mevlüt, “*Çocuk Kitaplarında İçerik, Resimleme, Dil ve Anlatım Özellikleri*”, I.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu.
- Kavcar,Cahit Edebiyat Ve Eğitim, A.Ü. Eğitim Birimleri Fakültesi Yay., Ankara, 1982
- Kılıçcı, Yadigar, *Okulda Ruh Sağlığı*, Şafak Ofset-Tipo Matbaacılık, Ankara, 1989
- Koç, Mustafa “Gelişim Projesi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri” Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:17,2004,Bursa (231-256 s.)
- KOÇ, Mustafa, a.g.m, Bursa (Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi)
- Köknel, Özcan, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982
- Köknel, Özcan, *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar Yay., İstanbul, 2001
- Kulaksızoğlu, Adnan, *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000
- Kuzgun, Yıldız. “*Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi .*” Doktora Tezi, H.Ü Ankara , 1972
- Özoğlu, Sinan Ç. “*Psikolojik Danışmada Benlik Kavramı*”, A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 1-4, 1976
- Rene Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, Çev. Ömer Faruk Huyugüzel, Akademi Kit., İzmir, 1993
- Sınar Çılgın, Alev, *Çağın Anlatan Bir Çocuk Edebiyatçısı: Gülten Dayıoğlu*, U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:6, Sayı 8, Bursa, 2005

- Şirin, Mustafa Ruhi, “Çocuk Edebiyatı Kültürü (12. , 13. ,14. Sorular)” 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, Haz: Mustafa Ruhi Şirin, Çocuk Vakfı Yayınları, İst. 1998
- Şirin, M.Ruhi “Çocuk Edebiyatı’na Eleştirel Bir Bakış”, İlim Ve Sanat Dergisi , Kasım-Aralık , 1986, Sayı:10.
- Tezcan, Mahmut, ”Eğitim Sosyolojisi” Yay. Ankara 1997
- Türkçe Sözlük, (9.Baskı) T.D.K, Ankara, 1998
- Uluğtekin, Sevda” Çocuk Yetiştirme Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri. “ Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, 2, 1984
- Varış, Doç. Dr.Fatma “Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler” Ankara
- Von Wilpert, Gero: Sachwörterbuchder Literator, 5. Verb, Erw. Auflage, Stuttgart 1969
(Kröner, Band)
- Yavuzer, Haluk, Ana- Baba-Çocuk, Remzi Kitapevi 1998, İstanbul
- Yavuzer, Haluk, “Anne, Baba Ve Çocuk”, Remzi Kitabevi, 1988
- Yavuzer, Haluk, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998
- Yörükoğlu, Atalay. Çocuk Ruh Sağlığı,Özgür Yayınları, İstanbul, 2000
- Yörükoğlu ,Atalay, “Gençlik Çağı” T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1985

III. GÜLTEN DAYIOĞLU İLE 26.04.2008 TARİHİNDE YAPMIŞ OLDUĞUMUZ SÖYLEŞİ:

Y.A:Gençlere yönelik romanlarınızda genellikle baş kahramanınızı genç kızlardan seçiyorsunuz örneğin Yeşil Kiraz, Sekizinci Renk, Yada' nın Gizilgücü gibi eselerde, bunun özel bir sebebi var mı?

G.D: *-Var, ergenlik aşamasına gelen kız ve erkek çocuklara (gençlere) yaşamla ilgili ipuçları vermek. Gözlem ve deneyimden kaynaklanan ipuçları vermek istedim ki hayata atıldıklarında adımlarını boşa atmasınlar. Zaten kitaplar yaşamla ilgili ipuçları verirse yararlı olur inancındayım. Çünkü çocuklar, gençler, vakitlerini hoşça geçirsinler diye değil; hayat hakkında bilgi öğrensinler diye o ipuçlarını veririm. Bunu yaparken de özellikle şunu yapmamaya dikkat ederim; kendi doğrularımı asla dayatmam. Mesaj verme kaygım yok. Sadece yaşam hakkındaki tecrübelerimi, bilgilerimi aktarmaya çalışırım. Gençler de oradan istediklerini alabilsinler diye düşünürüm.*

Y.A: Sizin genç nesilde idealize ettiğiniz bir genç kız modeli var mı?

G.D :- *İdealize ettiğim bir genç yok. Yeşil Kiraz gerçektir. Bir çok kızın yaşamından kesintiler alarak yazdım ve bir tip oluşturdum.*

Y.A Romanlarınızdaki genç kızların ortak noktaları veya farklı yönleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

G.D: *-Hepsinin ortak noktası yaşama değgin ipuçlarıdır. Farklı yönlerden örneğin, Defne' nin yaşadığı aşk ile Ela' nın yaşadığı aşk birbirinden çok farklı. Genç kızların sömürülme, cinsellik noktaları çok farklı. Ela' nın yaşadığı aşk cinselliğe dayalı. Cinsellik bitince aşk da bitiyor. Ancak Defne' nin Burç' la yaşadığı aşk sevgi saygıya dayalı olduğundan aşkları kalıcı. Mo' nun Gizemi 2' de de bir başka aşka tanık olacaksınız. Benim karşı olduğum cinsel dürtülerine egemen olma haliyle, olmama hali bunu da romanlarımda açıkça görebilirsiniz. Ela ve Kiraz başarısız bir aşk sergiliyor. Benim eşim bir avukat, günümüzde evlilikler de bizim anladığımız manada bir evlilik olmaktan çıktı. 8 aylık evliliklerin bile başarısızlıkla sonuçlandığını duyuyoruz. Hele büyük kentlerde çok büyük*

çözölmeler var. Ama Burç ile Defne'nin aşkları çok güzel, diğerlerinin aşkları cinselliğe dayandığı için çabucak bitiyor. İçi boş bu aşkların, sevgilerin.

Y.A: - Dünyaya bakış açınız hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

G.D: -Bu yaşıma rağmen genetik bilimiyle ilgilenen insanların bilgilerinden faydalanıp, genetik teknolojisini inceleyip roman yazan bir kişiyim. Yaşam felsefem "hep bir hedefim olsun". Hedefim olmazsa evde ekmeğim, suyum, aşım yokmuş gibi olurum. Beni daha iyi anlamak isterseniz satır aralarındaki yazılarıma bakın.

Y.A: -Romanlarındaki genç kızların bazılarının ailesi eğitimli, bazılarının eğitimsiz olmasına rağmen genç; ailesiyle, arkadaşlarıyla sıkıntı yaşamaktadır bunun sebebi nedir?

G.D:-İnsanlar nice eğitim alırsa alsın mayamız insandır. İnsan, ister yerde sürünün, ister masterler yapsın insanın bileşkesi böyle oluşuyor. Günümüzde insanlar arası iletişim kopukluğu var. Pek çok genç arkadaşsız. Çocuğun, gencin iyi bir arkadaşı varsa iyi bir birey oluyor, yoksa o da çürüyüp gidiyor. Ayrıca aile içi iletişimsizliğin sebebi kemikleşmiş alışkanlıklar, görüşler. Ülkenin örf adetleri çok etkili Tiraje Hanım'ın tutuculuğunun sebebi de yine ailesidir.

Y.A: -Yeşil Kiraz romanında biraz serbest bir kız olarak tanıdığımız Müge hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

G.D: -Günümüzde anne babası ayrılan çok kişi var ki. Bunun dışında çocuklarıyla çok fazla ilgilenmeyen aileler var.Çocuğunu sevgiye değil de hediyelere boğuyor. Zengin ailelerden çocuğuna sevgi göstermeyip onu başka şekillerde mutlu etmeye çalışan insanlar o kadar fazla ki. Günümüzün hastalığından biri de bu.

Y.A: -Sizce Kiraz'ın yalanları kabul edilebilir mi? Yoksa...

G.D: -Yanlış, ama kabul edilebilir yalanlar. Etrafımızda o kadar çok ki bu tür yalanları söyleyenler. Hiç yalan söylemem diyen, zaten derken yalan söylüyor. Tabiki yanlış, ama ailesinin konumundan bahsetse belki arkadaşsız kalacak... Ayrıca kitaplarımda çok ince noktalara dikkat etmişsiniz, teşekkür ederim. Tezinizin bitmiş halini kütüphanemde mutlaka görmek istiyorum...

Y.A: -Ben, hem verdiğiniz bilgilerden hem de verdiğiniz bilgilerin tezime katkı sağlamasından dolayı size çok teşekkür ederim...

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Gülten Dayıoğlu, roman, çocuklar ve gençler, genç kız, eğitim, bireysel ve sosyal yaşam, bağnazlık ve eleştiri, tip, karakter

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında edebiyatın, özellikle onun bir dalı olan romanın çocuk ve gençlerin eğitiminde önemli bir işlevi yerine getirdiği gözlemlenmektedir. Dünyada, özellikle çocuklara ve gençlere yönelik olarak kaleme alınmış romanlar yoluyla sözü edilen yaş grubundaki bireyler; insan ilişkilerini, çevreyi, toplumu, hayatı, kısacası dünyayı tanıma olanağı bulurlar.

Ülkemizde de çocuklara ve gençlere yönelik romanlar kaleme alan yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlardan biri olan ve verimli kalemiyle bu alanda büyük bir boşluk dolduran Gülten DAYIOĞLU son yıllarda giderek artan popülaritesiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Yazarın kurgusal gücünün ve akıcı üslubunun eseri olan romanlarında bireysel ve sosyal yaşamlar iç içe verilmektedir. Bir biri içine geçmiş bu yaşam dairelerinde, yazarın sözcüklerle çizdiği roman karakterleri ya da tipler önemli bir işlev görmektedirler. Söz konusu tipler üzerinden Dayıoğlu, bireysel ve sosyal gözlemlerini somutlaştırırken adeta toplumun ortak duygularını ve düşüncelerini dile getirir; çoğu zaman da yerleşmiş birtakım bağnazlıkları, çağ dışılıkları kahramanlarının yaşadıkları sıkıntılar ışığında gözler önüne serer ve yerer.

Biz bu çalışmamızda Dayıoğlu'nun gençlik dizisi eserlerinden olan *Yeşil Kiraz*, *Yeşil Kiraz 2*, *Sekizinci Renk*, *Mo'nun Gizemi*, *Yada'nın Gizilgücü* adlı romanlarındaki genç kız tiplerini araştırdık. Bu romanlardaki genç kız tiplerini gösterdikleri karakteristik özelliklere

göre adlandırarak sınıflandırdık. Bu sınıflandırma sonucunda ortaya çıkan durumu psiko-
sosyal bağlamda ele aldık.

ABSTRACT

Keywords:

Gülten Dayioğlu, novel , children and teenagers, young girl, education, individual and social life, zealotry and criticism, type, character

In the technology age we are in, it has been observed that the literature and especially its branch,novel, have a key function in educating children and teenagers. In the world, individuals at the mentioned age groups get the opportunity to know human relations, environment, society, life, in short the world they live in through the novels aiming at children and teenagers.

In our country, there are novelists writing novels with the aim of educating the young. One of these novelists,Gülten Dayioğlu, who fills the emptiness in this field satisfactorily, has been taking a lot of attraction with her increasing popularity lately. As an outcome of her fictional power and fluent style, in her novels individual and social life styles are presented together. In the novels where different life styles are told together, the novel characters, and types drawn by the author’s words fulfil an important function. While concretizing her individual and social observations of the mentioned types, Dayioğlu expresses the common thoughts and feelings of the society, and mostly brings the confirmed zealotry, and unmodernity into the sight and criticize them severely in the light of the hardships the heros and heroines go through.

In this study, we have examined the type of “ young girl” existing in the novels Yeşil Kiraz, Yeşil Kiraz 2, Sekizinci Renk, Mo’nun Gizemi, Yada’nın Gizilgücü, which are the youth series of the author.Then, we have classified the types of young girls by naming them

according to the characteristics they display. Finally, we have discussed the situation resulted from this classification in the psycho-social context.